

Statens stöd till idrotten

UPPFÖLJNING 2023

Statens stöd till idrotten

Uppföljning 2023

Centrum för idrottsforskning är statens sektorsorgan för idrottsforskning med uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område samt att ansvara för uppföljning av statens stöd till idrotten.

Statens stöd till idrotten – uppföljning 2023 är huvudrapport i 2023 års uppföljningsuppdrag.

Rapporten finns att ladda ner som pdf på www.centrumforidrottsforskning.se

© **Centrum för idrottsforskning 2024:1**

Redaktion och projektledning: Johan R Norberg, Christine Dartsch Nilsson, Lina Wahlgren & Johan Pihlblad

Språkgranskning: Nathalie Carrera, fix my wOrd

Formgivning omslag: Camilla Atterby, www.laghammar.se

Omslagsfoto: Bildbyrån

Tryck: Elanders Sverige AB

ISBN: 978-91-988551-5-9

Förord

Den här rapporten sammanfattar Centrum för idrottsforskningens uppföljning av statens stöd till idrotten 2023.

Sedan 2009 har vi regeringens uppdrag att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens idrottsstöd. Uppföljningen ska bestå av en fortlöpande bevakning av stödets betydelse utifrån ett indicatorsystem, tematiska fördjupningsstudier i teman som regeringen bestämmer samt bevakning av forskningsresultat med relevans för statens stöd till idrotten.

För 2023 har Centrum för idrottsforskning haft i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av idrottsrörelsens villkor och förutsättningar för att bedriva en konkurrenskraftig och hållbar elitidrottsverksamhet. Kapitel 1 innehåller en sammanfattande analys och slutsatser från fördjupningsuppdraget. I kapitel 2 följer en redogörelse av statsanslagets utveckling. I kapitel 3 redovisas vår övergripande och kontinuerliga uppföljning av statens idrottsstöd utifrån en uppsättning indikatorer.

Trevlig läsning

Björn O. Nilsson
Ordförande,
Centrum för idrottsforskning

Christine Dartsch Nilsson
Föreståndare,
Centrum för idrottsforskning

Innehåll

1. Svensk elitidrott vid ett vägskäl – sammanfattning och slutsatser	5
Uppdraget till Centrum för idrottsforskning.....	7
Vad visar årets fördjupade analys?.....	12
Centrum för idrottsforskningens slutsatser	35
2. Statens stöd till idrotten 2023.....	45
Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter.....	45
Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar.....	46
Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning.....	47
3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten.....	49
<u>Målområde 1</u> : Idrotten som folkrörelse	54
<u>Målområde 2</u> : Idrottens betydelse för folkhälsan	87
<u>Målområde 3</u> : Alla flickor och pojkars, kvinnor och mäns lika förutsättningar till deltagande	94
<u>Målområde 4</u> : Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik	102
<u>Målområde 5</u> : Idrottens internationella konkurrenskraft.....	109

1. Svensk elitidrott vid ett vägskäl

– Sammanfattning och slutsatser

En framgångsrik idrottsnation ...

Sverige är en nation med stora framgångar på den internationella idrottsarenan, både historiskt och i modern tid. Under 1900-talets första hälft – i en tid då den moderna tävlingsidrotten alltjämt befann sig i ett uppbyggnadsskede på global nivå – var vi en regelrätt idrottslig stormakt. Här talar den olympiska statistiken sitt tydliga språk. Vid OS i Stockholm 1912 blev Sverige bästa nation i den samlade poängberäkningen. Därefter följde en andraplats i Antwerpen 1920. Sverige fortsatte sedan att placera sig bland de bästa åtta nationerna ända fram till sommarspelen i Melbourne 1956.

Sedan mitten av 1900-talet har den internationella kampen om segrar och idrottsprestationer ökat. Sverige har tvingats acceptera en position som ett relativt litet land i en stor och globaliserad idrottsvärld. Men trots ökad konkurrens har svenska elitidrottare fortsatt att skörda stora framgångar i en lång rad idrotter, inte minst ishockey, skidåkning, tennis, golf, bordtennis och simning.

Även i dag presterar svenska elitidrottare goda resultat på högsta internationella nivå. I fråga om vinteridrotter tog Sverige hela 18 medaljer i de olympiska vinter spelen i Peking 2022: totalt åtta guld, fem silver, fem brons (och ytterligare 22 placeringar bland de åtta främsta). Skridskoåkaren Nils van der Poel tog inte bara guldmedaljer – utan satte samtidigt nytt världsrekord på distansen 10 000 meter. Detta är vårt bästa resultat någonsin i vinterolympiska sammanhang.

För Svenska Skidförbundet blev säsongen 2022/2023 den bästa sedan världsmästerskap introducerades 1927. Förbundet kammade även det hem 18 medaljer i VM i Planica (Slovenien), varav sju guld. Flest medaljer togs i längdåkning, men segrar gjordes även i freestyleåkning och alpint. Ebba Andersson utmärkte sig med fyra medaljer, varav guld på både 15 km och på den avslutande tremilen.

Bland sommaridrotter kan nämnas att damlandslaget i fotboll erövrade en bronsmedalj i VM 2023. I friidrotts-VM i Budapest samma år slutade Sverige på en tiondeplats, med två guld och en silvermedalj. Daniel Ståhls avslutande kast i diskus innebar nytt mästerskapsrekord, att han blev världsmästare för andra gången samt att han även tilldelades Svenska Dagbladets guldmedalj ("bragd guldet"). För stav-

hopparen Armand Duplantis resulterade 2023 i ett VM-guld, två nya världsrekord och att han för tredje gången utsågs av Internationella Friidrottsförbundet till världens bästa manliga friidrottare.

Många svenska segrar i internationella mästerskap får stor medial uppmärksamhet. Andra går mer obemärkt förbi. Inte alla känner exempelvis till att Svenska Budo- & Kampsportförbundet bärgade hela 55 VM-medaljer under 2022, i bland annat idrotter som armbrytning, jujutsu och muay thai. Andra exempel på idrotter med stora svenska framgångar är casting, orientering och styrkelyft. För en totalbild kan nämnas att statistik från Riksidrottsförbundet visar att 153 landslagstrupper deltog i ett världsmästerskap eller motsvarande under 2022. Resultatet blev 189 medaljer, varav 82 guld, 50 silver och 57 brons.

Ett ytterligare mått på svenska idrottsprestationer är att den internationella statistiksajten Greatest Sporting Nation (<https://greatestsportingnation.com>) rankade Sverige på tolfte plats i sitt globala rankingssystem 2023. Om hänsyn tas till länders olika folkmängd placerade vi oss på en hedrande femteplats.

... men med oro för framtiden

Trots goda svenska idrottsprestationer, har den idrottspolitiska debatten under senare år präglats av en stark oro inom idrottsrörelsen över elitidrottens existensvillkor och framtidsutsikter. Budskapet är att vår elitidrott har svårt att konkurrera i en alltmer professionaliserad och kommersialiserad idrottsvärld. Inom den internationella toppidrotten pågår sedan länge en global idrottslig kapprustning, där allt fler länder väljer att investera allt större resurser i jakten på medaljer, segrar och idrottsresultat. Sverige har inte följt med i denna utveckling. Medan andra länder gått på offensiven har den ekonomiska situationen för svensk elitidrott i stället blivit mer och mer bekymmersam. Enligt Riksidrottsförbundet uppger många specialidrottsförbund att de i dag saknar resurser för att bedriva landslagsverksamhet i rimlig omfattning. Samtidigt visar studier att många elitidrottare genomför sina satsningar under svåra ekonomiska omständigheter och med begränsat socialt skyddsnät. Dagens nivå på svenska idrottsliga framgångar kan därmed inte tas för givna. Om inget görs, är risken stor att Sverige kommer att tappa positioner på de internationella rankinglistorna.

Oron för elitidrottens framtid har även fått idrottsrörelsens parter att kraftsamla. Efter år präglade av motsättningar och revirstridigheter beslutade idrottsrörelsens tre centrala stödorganisationer – Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) samt Svenska Paraspportförbundet och Sveriges Paralympiska

Kommitté (Parasport Sverige) – att förnya sina försök att samordna sina respektive elitidrottsstöd. Detta arbete inleddes 2017 och utmynnade 2021 i ett offensivt strategiprogram benämnt #elitidrott2030. Med den övergripande ambitionen att stärka svensk idrotts internationella konkurrenskraft, har stödorganisationerna enats om en rad nödvändiga reformer. Förutom behovet av ökade resurser till specialidrottsförbund och landslag finns förslag om att utveckla det centrala stöd-systemet, insatser för att förbättra elitidrottarens livsvillkor och sociala trygghet samt kompetenshöjande satsningar i form av tränar- och ledarutbildningar, liksom förbättrat samarbete med idrottsforskningen. Stora delar av strategiprogrammet har fått starkt stöd hos idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Förslag om att begränsa antalet förbund som ska tilldelas elitidrottsstöd har dock väckt debatt och missnöje, särskilt hos de förbund som skulle drabbas ekonomiskt av nya fördelningsprinciper.

Även en pågående lågkonjunktur och efterdyningarna av coronapandemin har satt spår på elitidrottens område. Under pandemiåren 2020–2021 tog staten ett stort ansvar för att stödja idrottsrörelsen, inte minst genom att ekonomiskt kompensera förbund och elitklubbar för förlorade kommersiella intäkter. Även efter pandemin beviljades idrottsrörelsen betydande belopp för att återstarta sin verksamhet. Dessa särskilda bidrag har nu upphört. Samtidigt befinner sig svenska hushåll och företag i ett svårt ekonomiskt läge, vilket inverkar negativt på idrottsrörelsens kommersiella intäkter. Effekten kan utläsas i medierapporter om elitklubbar i ekonomisk kris till följd av vikande publikintäkter och förlorade sponsringsavtal.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att frågor om elitidrottens förutsättningar, konkurrenskraft och framtidsutsikter fått en framträdande plats i svensk idrottspolitik under senare år. Denna diskussion utgör en kontext och bakgrund till föreliggande studie, som Centrum för idrottsforskning under 2023 genomfört på uppdrag av regeringen.

Uppdraget till Centrum för idrottsforskning

Under 2023 har Centrum för idrottsforskning haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av den samlade idrottsrörelsens villkor och förutsättningar för att bedriva en konkurrenskraftig och hållbar elitidrottsverksamhet. Enligt uppdragsbeskrivningen ska analysen bland annat baseras på det arbete som bedrivs av Riksidrottsförbundet, SOK, Parasport Sverige samt ett urval olika specialidrottsförbund. Vidare ska analysen särskilt beröra enskilda elitidrottarens olika livssituation, och förutsättningar för sina elitsatsningar. Tonvikt ska läggas vid styrkor och möjligheter för svenska elitidrottare. Slutligen ska undersökningen

även innehålla en internationell utblick, där skillnader mellan olika länders idrotts-system samt deras effekter på elitidrottens bedrivande ska belysas.

I motiveringen till uppdraget markerar regeringen sin syn på elitidrottens roll och ställning i svensk idrottspolitik. Här konstateras inledningsvis att den svenska idrottsmodellen bygger på en självständig idrottsrörelse ”där bredd och elit sam-existerar med barn- och ungdomsidrott som genom växelverkan stärker varandra”. En bred och välkomnande barn- och ungdomsverksamhet utgör dock grunden för alla former av vuxenidrott. Regeringen menar vidare att det samlade stödet till elitidrotten har potential att stärka idrottsutövares internationella konkurrenskraft. Det finns emellertid utmaningar i arbetet för att skapa en mer effektiv och hållbar elitidrott. Dessa utmaningar kan ligga i idrottsrörelsens egen organisation och styrning, men även vara ett resultat av ”de offentliga systemen för bland annat utbildning, skatter och social trygghet”. Även det offentliga ekonomiska stödet till elitidrotten kan innehålla utmaningar värda att analysera och belysa.

Hur har vi tolkat uppdraget?

De årliga fördjupningsuppdrag som regeringen ger Centrum för idrottsforskning måste alltid tolkas, preciseras och avgränsas. I årets uppdragsbeskrivning har flera centrala begrepp varit vägledande för hur vi lagt upp vårt arbete.

Ett första begrepp är givetvis ”elitidrott”. Även om detta begrepp kan framstå som intuitivt självklart och oproblematiskt är det i praktiken förknippat med stora svårigheter. Varken i svenska ordböcker eller inom idrottsrörelsen finns en entydig och allmänt vedertagen definition för hur ”de bästa” inom idrotten ska urskiljas. En bidragande förklaring är att svensk idrottsrörelse består av en synnerligen brokig flora av idrotter med skilda tävlingssystem, traditioner och sätt att organisera sig. Att formulera en definition av ”elitidrott” som är tillämpbar på samtliga idrotter är knappast möjligt.

Med denna begreppsliga reservation har vi i årets fördjupade analys valt att lägga fokus på att undersöka svenska idrottares förutsättningar att tävla på internationell nivå. Det är således seniora idrottare på landslagsnivå som utgjort det primära studieobjektet. Under vilka förutsättningar bedriver egentligen denna kategori av elitidrottare sin idrottsverksamhet? Och hur ser vägarna ut för de unga talanger som vill nå högsta internationell nivå i sin idrott?

Regeringens formulering om ”den samlade” idrottsrörelsen har vi tolkat som att alla idrotter inom Riksidrottsförbundet som deltar i internationella mästerskap ska vara inkluderade i analysen. Detta är givetvis viktigt. En analys av det svenska

elitidrottssystemet måste rimligtvis inkludera alla de specialidrottsförbund som bedriver landslagsverksamhet. Att identifiera skillnader mellan olika idrotters förutsättningar utgör en viktig del av analysen. Samtidigt är det omöjligt att inkludera samtliga förbund och landslag i alla analyser. Flera av årets delstudier baseras därför på intervjuer och enkäter riktade till ett urval av idrotter och elitidrottare. I vår årliga statistikredovisning ges dock kompletterande information om hela den samlade idrottsrörelsens elitverksamhet samt dess resultat, omfattning och finansiering.

Enligt regeringen ska vår analys även fokusera på idrottsrörelsens förutsättningar för att bedriva en ”konkurrenskraftig och hållbar” elitidrottsverksamhet. Formuleringen ”konkurrenskraftig” riktar fokus på det svenska elitidrottssystemets styrkor och svagheter i förhållande till andra länders motsvarigheter. Har den svenska elitidrotten en strategiskt utformad och effektiv organisering? Finns det styrkor och svagheter i förhållande till andra länder? Formuleringen ”hållbar” refererar på motsvarande sätt till elitidrottssystemets stabilitet över tid samt dess etiska, sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter. Överfört till elitidrottarens situation aktualiseras frågor om individers ekonomiska och andra förutsättningar att tävla på internationell nivå, liksom huruvida svensk talangutveckling bedrivs i former som säkerställer elitidrottarens fysiska och psykiska välbefinnande.

Det ska avslutningsvis tilläggas att elitidrott är ett mångfacetterat område som kan analyseras från en mängd perspektiv. Även om vår ambition är att ge en bred och perspektivrik bild av det svenska elitidrottssystemet, finns det oundvikligen aspekter och områden som vi saknat möjlighet att inkludera i just detta uppdrag. Ett första exempel är skador kopplade till elitidrott och talangutveckling. Detta är ett stort och viktigt problemområde där idrottsforskning kan bidra med värdefull kunskap. Ett andra exempel är elitidrottens ”mörka sidor” i form av osunda träningsmiljöer och förekomsten av selektering och utslagning i barn- och ungdomsidrotten. I denna kategori ingår även elitidrottens kopplingar till kriminalitet, dopning, uppgjorda matcher och otillåten påverkan. För dessa frågor vill vi hänvisa till tidigare rapporter från Centrum för idrottsforskning, inte minst antologin *Idrottens riskzoner: Om vägar till trygghet och trovärdig idrott* (2021).

Medverkande i årets fördjupade analys

I likhet med för tidigare uppföljningsstudier har vår ambition varit att genomföra en fördjupad analys som både redovisar ett befintligt forskningsläge och samtidigt bidrar med ny kunskap. Resultatet har vi sammanställt i en antologi med titeln *Svensk elitidrott vid ett vägskäl: En analys av framtiden för det svenska elitidrotts-*

systemet. Antologin består av sammanlagt fem bidrag. Därutöver ingår även en separat rapport med titeln *Swedish elite sport: External evaluation*.

Två bidrag i årets elitidrottsstudie ger en internationell utblick. Det första har titeln *Successful elite sport policies: The development of international elite sports* och är skrivet av Veerle De Bosscher (Vrije Universiteit, Belgien) och Simon Shibli (Sheffield Hallam University, England). Båda har framträdande positioner i den internationella elitidrottsforskningen, inte minst som grundare av det omfattande forskarsamarbetet Sports Policy factors Leading to International Sporting Success (SPLISS). Inom ramen för SPLISS har forskare i över 20 år genomfört systematiska jämförelser av elitidrottens utformning i olika länder, för att därigenom försöka utröna vilka faktorer som leder till framgång och medaljer på den internationella elitidrottsarenan. SPLISS har genererat en stor mängd vetenskapliga rapporter och resultat. I bidraget till vår antologi ger De Bosscher och Shibli en översiktlig bild av SPLISS-projektets utformning och viktigaste resultat. Redogörelsen inkluderar återkommande kommentarer om svensk idrott och svenska prestationer. Forskarna avslutar sin redogörelse med att peka på viktiga elitidrottspolitiska lärdomar av SPLISS-projektet. Hur bör egentligen en nation agera för att vara framgångsrik på den internationella idrottsarenan?

Det andra bidraget, den separata rapporten *Swedish elite sport: External evaluation*, är författad av Rasmus K. Storm, Troels Kollerup Jensen och Klaus Nielsen, samtliga verksamma vid danska Idrættens Analyseinstitut (Idan). Storm och Nielsen har under många år kartlagt och följt upp utvecklingen i dansk elitidrott, ofta med ingående jämförelser mellan de nordiska grannländerna. I juni 2022 publicerade de dessutom en omfattande och systematisk undersökning av det finska elitidrottssystemet. Mot denna bakgrund blev det naturligt för Centrum för idrottsforskningens kansli att beställa en motsvarande analys av det svenska. I uppdraget ingick att både ge en karakteristik av det svenska elitidrottssystemet, och att peka på skillnader gentemot motsvarande system i Danmark, Norge och Finland.

Studien genomfördes under hösten 2023 och bestod av bland annat intervjuer, studiebesök och genomgång av forskningsrapporter. Undersökningen strukturerades dessutom i enlighet med den analysram som utformats av SPLISS. Därmed skapades goda möjligheter för Storm, Jensen och Nielsen att jämföra det svenska elitidrottssystemet med motsvarande system i andra länder.

I regeringens uppdrag till Centrum för idrottsforskning ingick att särskilt belysa enskilda elitidrottarens olika livssituation och förutsättningar. I antologin bidrar två forskargrupper med värdefull kunskap på detta område. Den första texten bär titeln

Vägarna till eliten: Utvecklingsresor med möjligheter och utmaningar och har författats av PG Fahlström, Per Gerrevall, Mats Glemne och Susanne Linnér, samtliga verksamma vid Linnéuniversitetet. Forskargruppen har länge intresserat sig för de samhälleliga, ekonomiska och andra villkor som möjliggör och begränsar unga idrottares utveckling från talang till elit. De har bland annat genomfört stora enkätstudier av svenska landslagsutövare, analyserat framgångsrika träningsmiljöer och undersökt situationen på svenska idrottsgymnasier. Här sammanfattar de sina forskningsresultat, och pekar på utmaningar för den svenska elitidrottens framtid.

Det andra bidraget har titeln *Världsklassidrottarens syn på det svenska elitidrotts-systemet* och är skrivet av Astrid Schubring, Suzanne Lundvall och Karin Grahn, forskare verksamma vid Göteborgs universitet och Tyska idrotthögskolan Köln (Tyskland). Texten baseras på resultat från forskningsprojektet *Vägar till världstopp*, där forskare på uppdrag av Riksidrottsförbundet genomfört djupintervjuer med sammanlagt 18 idrottare som har eller har haft en karriär i världsklass inom sina respektive idrotter. Medan forskargruppen vid Linnéuniversitetet således fokuserat på de vägar som leder fram till elitnivå, är detta ett kapitel där elitidrottare själva får komma till tals. Vilka är deras synpunkter om, och erfarenheter av, det svenska elitidrottssystemets kännetecken, styrkor och svagheter?

Det offentliga stödet till svensk idrott består inte bara av ekonomiska bidrag till förbund, föreningar och kommunalt finansierade idrottsanläggningar. Idrottsrörelsen stöds också genom förmånlig behandling i olika offentliga regelverk, framför allt i fråga om beskattning. Detta är en viktig men ibland förbisedd del av det samlade offentliga stödet till idrottsrörelsen. Det är dessutom ett viktigt resurstillskott till svensk elitidrott. Antologin har därför kompletterats med en analys av offentliga regel- och skattesystem av betydelse för svensk elitidrotts internationella konkurrenskraft. Kapitlet, med titeln *Regel- och skattesystem som påverkar elitidrotten*, är författat av Mikael Lindman, skattejurist och tidigare idrottspolitisk handläggare vid Regeringskansliet. Lindmans redogörelse inleds med en analys av skattereglens betydelse och effekter på elitidrottens kommersiella intäkter, framför allt i form av sponsring och avtal med spelbolag. Därefter behandlas de olika skattemässiga villkoren för elitidrottare och idrottsföreningar. Slutligen diskuterar Lindman om EU-rättens aktuella och framtida inverkan på den europeiska idrottsmodellen.

Enligt regeringen ska även det arbete som bedrivs av Riksidrottsförbundet, SOK och Parasport Sverige ingå i Centrum för idrottsforsknings analys. Formuleringen syftar som inledningsvis nämnt på att de tre organisationerna fördjupat sitt sam-

arbete, och dessutom enats om en kraftsamling i svensk elitidrott i enlighet med ett strategiprogram benämnt #elitidrott2030. Detta är ny satsning som ännu inte granskats av forskare. Vi erbjöd därför idrottens tre centrala stödorganisationer att själva berätta om det nya strategiprogrammets tillkomst, och deras syn på elitidrottens villkor och utmaningar. Resultatet blev en text författad av Peter Mattsson, tidigare elitidrottschef på Riksidrottsförbundet och en av de som utformade den nya elitidrottsstrategin. Bidraget har skrivits i samråd med SOK och Parasport Sverige.

Slutligen ska det tilläggas att Centrum för idrottsforskning kontinuerligt redovisar indikatorer om den svenska idrottens internationella konkurrenskraft. I årets uppföljning (avseende 2022), har vi fördjupat flera av analyserna under målområde 5. Även detta är en del av årets fördjupade analys.

Vad visar årets fördjupade analys?

Nycklar till framgång på den internationella idrottsarenan

Det internationella forskarnätverket SPLISS har under två decennier analyserat och spridit kunskap om olika länders elitidrottsliga strategier. De söker svar på frågor som: Vad krävs för att bli framgångsrik på internationell nivå? Hur agerar olika länder för att optimera sina chanser? Är vissa strategier mer effektiva än andra? Vad kan nationer lära av varandras succéer och misslyckanden? Under senare år har man även intresserat sig för elitidrottens eventuella samhällseffekter. Är det samhällsekonomiskt försvarbart för länder att investera stora belopp av skattemedel i jakten på idrottsliga medaljer och resultat? Hur kan värdet av elitidrottsliga prestationer beskrivas och värderas?

SPLISS började i begränsad skala. År 2008 publicerades rapporten *The global sporting arms race*, bestående av en jämförelse mellan sex länders elitidrottspolitiska system och strategier (Belgien, Kanada, Italien, Holland, Norge och Storbritannien). Denna första studie hade framför allt en metodutvecklande ansats. Målet var att kombinera olika samhällsvetenskapliga metoder och forsknings-traditioner för att finna ett sätt att systematiskt jämföra olika länders elitidrottsliga system – och deras idrottsliga resultat. Den modell som slutligen lanserades bestod av hela 96 kritiska framgångsfaktorer, fördelade över nio så kallade ”pelare”, Pillars. Analysmodellen inkluderade både bedömningar av övergripande samhällsliga förhållanden såsom olika länders ekonomiska, demografiska, geografiska och politiska förutsättningar, samt analyser av respektive elitidrotts förutsättningar avseende organisation, ekonomi, tillgång på ändamålsenliga anläggningar, utbildade tränare,

talangidentifikation, forskning och system för att stötta elitidrottare efter avslutad idrottskarriär.

Steg två blev att tillämpa analysmodellen. I forskargruppens hittills mest omfattande studie från 2015 ingick data från hela femton länder: över 3 000 elitidrottare, drygt 1 300 tränare och 241 sportchefer bidrog med information. Även därefter har nya analyser genomförts och nya publikationer tillkommit. Forskarna i SPLISS har således både lång erfarenhet av forskning om – och stor kunskap i – frågor om den internationella elitidrottens existensvillkor, samt om effektiviteten av olika elitidrottspolitiska strategier.

Styrkorna i SPLISS är framför allt den breda ansatsen i analysmetoden, liksom den stora mängden av insamlade elitidrottsdata från många och vitt skilda länder. Men det finns även begränsningar. En viktig sådan är att projektet endast inkluderar olympiska idrotter. Denna avgränsning ska främst förstås som en praktisk nödvändighet med syfte att möjliggöra jämförelser mellan olika länders idrottsliga prestationer. Samtidigt innebär den att analysen av den internationella elitidrotten inriktas på ett begränsat antal idrotter, med specifika förutsättningar och existensvillkor.

Forskarna Veerle De Bosscher och Simon Shibli har tillhört SPLISS sedan starten. Deras bidrag i årets antologi ger både en redogörelse för forskningsprojektet och en beskrivning av aktuella trender i den internationella elitidrotten. De visar tydligt hur kampen om olympiska medaljer successivt hårdnat sedan mitten av 1900-talet, genom att nya idrottsgrenar lagts till det olympiska programmet och antalet deltagande länder ökat. Med utgångspunkt i deras stora jämförande studie från 2015 ger de även exempel på länder som varit särskilt framgångsrika i olympiska spel. Bidraget avslutas med en diskussion om SPLISS-projektets viktigaste lärdomar. Resonemanget ger viktiga tankeställare för nationer som vill uppnå framgångar på den internationella idrottsarenan.

Ingen enskild lösning passar alla

Ett första resultat i SPLISS-projektet var att länder med höga poäng i deras analysmodell av framgångsfaktorer även placerade sig högt i de olympiska rankinglistorna. Men analysen visade också att höga poäng kunde uppnås på många och olika sätt. Man fann följaktligen ingen specifik kombination av framgångsfaktorer som var särskilt effektiv och som kunde överföras från ett land till ett annat. I kampen om medaljer finns det helt enkelt inte en elitidrottsstrategi som passar alla. En första rekommendation till politiska beslutsfattare på elitidrottens område blev

därför att ta lärdom av andra länders strategier – men att inte kopiera dem slaviskt. Vägen till framgång är att utgå från det egna landets specifika förutsättningar och utforma en egen mix av prioriterade framgångsfaktorer.

Pengar är viktigt men ingen garanti för medaljer

Ett andra resultat handlar om ekonomi. En viktig fråga i elitidrottsliga sammanhang är givetvis om medaljer kan köpas, det vill säga om framgångar på den internationella idrottsarenan ytterst är en fråga om nivån på nationers ekonomiska investeringar. De Bosscher och Shibli ger inget entydigt svar. Å ena är ekonomiskt stöd viktigt; de länder i SPLISS-projektet som investerade mest i absoluta tal på sitt elitidrottsstöd – Korea, Japan, Frankrike, Australien och Kanada – var även de länder som uppvisade störst framgångar i olympiska spel. Å andra sidan tillägger forskarna att ökat ekonomiskt stöd är otillräckligt. Resurser kan alltid utnyttjas mer eller mindre effektivt. Målet för länder som vill förbättra sina idrottsliga positioner måste vara att finna strategier som maximerar antalet medaljer man vinner, givet de resurser som finns till förfogande. Elitstödet måste användas effektivt.

Följdfrågan blir givetvis: vad kan ett land göra för att bli så effektivt som möjligt? Enligt De Bosscher och Shibli finns det en sak länder med effektiva elitidrottssystem har gemensamt: de har en genomtänkt organisering av sitt elitidrottsstöd. Kännetecknande för de länder som lyckats bäst enligt SPLISS-modellen är att de har en strategisk samordning och klara beslutsprocesser i det nationella elitidrottssystemet. De har tydliga elitidrottsliga mål, långsiktiga strategier och professionalism i form av heltidsanställd personal. Utmärkande är vidare att både elitidrottarna själva och deras tränare har ett inflytande i stödsystemets utformning. Slutligen kännetecknas dessa länder av att det offentliga elitidrottsstödet avgränsats till ett färre antal idrotter, vilka bedöms ha reella möjligheter att lyckas på högsta internationella nivå.

Stor bredd är ingen förutsättning för en framgångsrik elit

I den idrottspolitiska debatten hörs ofta argumentet att ett brett idrottsdeltagande bland barn och ungdom är nödvändigt för en nations framgångar på elitnivå. Resultaten från SPLISS stödjer inte detta. Visserligen är det självklart att alla länder med elitidrottsliga ambitioner behöver en aktiv barn- och ungdomsverksamhet, och system för att identifiera och utveckla framtida talanger. Däremot är en stor breddidrott ingen nödvändighet för en framgångsrik elit. Tvärtom har SPLISS visat att de länder som varit mest framgångsrika på elitidrottens område inte ingick i den grupp som investerat mest i breddidrott. Kopplingen mellan bredd- och elitidrott är helt enkelt svag. De båda bör uppfattas som parallella system med egna driv-

krafter. Budskapet till politiska beslutsfattare är därmed att riktade satsningar på breddidrott är en ineffektiv strategi för länder som – åtminstone på kort sikt – vill stärka sin elitidrottsverksamhet.

Det svenska elitidrottssystemet från ett internationellt perspektiv

Rapporten *Swedish elite sport* av Rasmus K. Storm med flera vid danska Idan är omfattande och perspektivrik. Studien baseras på en stor mängd samtal och möten med centrala personer i den svenska elitidrottens ledning. Datasamlingen har dessutom genomförts under hösten 2023, med följderna att rapporten ger en synnerligen aktuell bild av den svenska elitidrottens förutsättningar och utmaningar. Till detta kommer att systematiska nordiska jämförelser bidrar till att ytterligare synliggöra det svenska elitidrottssystemets specifika kännetecken. Det är en text som bör läsas och diskuteras av alla som är intresserade av den svenska elitidrottens roll och förutsättningar i det svenska samhället. I det följande presenteras några av rapportens viktigaste resultat.

Elitidrottens (svaga) ställning och legitimitet i det svenska samhället

Rapporten inleds med en övergripande beskrivning av den svenska idrottens organisation, med särskilt fokus på elitidrottens roll och utformning. Den bild som framträder är att elitidrottsfrågor både historiskt och än i dag har en relativt tillbakaträngd position såväl inom idrottsrörelsen som i det svenska samhället.

Elitidrottens svaga ställning har flera orsaker. Till viss del kan den kopplas till en stark decentralism i svensk idrott. I den svenska idrottsmodellen har ansvaret för elitidrott och talangutveckling alltid legat hos specialidrottsförbunden, och ute i de lokala idrottsföreningarna. Förbundsövergripande satsningar har varit sällsynta. Först kring millennieskiftet, efter svaga svenska insatser i de olympiska vinter spelen i Lillehammer (1994) och Nagano (1998), började ett övergripande talangstöd att utvecklas i SOK:s regi. Verksamheten möjliggjordes med ekonomiskt stöd från staten och näringslivet. Nästa steg mot en större elitsatsning togs 2009–2012, genom att regeringen temporärt beviljade elitidrotten särskilda medel via statens överskott på spelmarknaden. Satsningen fick emellertid begränsade effekter, delvis på grund av samarbetsvårigheter mellan Riksidrottsförbundet och SOK. Den samordning i elitidrottsfrågor som under senare år utvecklats mellan Riksidrottsförbundet, SOK och Parasport Sverige inom projektet *#elitidrott2030* är mot denna bakgrund att betrakta som ett trendbrott.

Forskarna menar dock att elitidrottens svaga position i svensk idrott också sammanhänger med övergripande kulturella normer, traditioner och synsätt i det svenska samhället. Utmärkande för Sverige är nämligen att vår syn på idrott som kulturfenomen är intimt sammankopplad med svenska välfärdspolitiska traditioner, och principer om jämlikhet och universalism. Idrottens roll i samhället är sällan kopplad till medaljer och prestationer – den består i en förmåga att aktivera och engagera stora delar av den svenska befolkningen i en ideell och demokratiskt uppbyggd folkrörelse. Samma välfärdspolitiska ideal är även centrala i det offentliga stödet till idrotten. I den förordning som reglerar statens stöd till idrottsrörelsen saknas explicita mål på elitidrottsområdet. Syftena bakom statens stöd är i stället att uppmuntra en fri folkrörelse, främja folkhälsa i befolkningen liksom erbjuda barn och unga en meningsfull och fysiskt aktiv fritid.

De tre forskarna menar att elitidrottens svaga samhällslegitimitet även kan knytas till svensk mentalitet, och en utbredd ambivalens till nationalism och elitprestationer. Denna ambivalens fångas i typiska svenska begrepp som ”lagom” och ”jantelagen”. Poängen är att svenskar visserligen blir mycket entusiastiska när landets elitidrottare tar medaljer i internationella mästerskap, men att vi samtidigt inte uppfattar elitidrottsliga prestationer som viktiga i en mer samhällelig eller politisk mening, åtminstone i jämförelse med andra länder.

”The consequence of this ‘lagom nationalism’ is that Swedes put less political and cultural focus on achieving international sporting success than seen in other nations. It is not that important, and in some sense, it is un-Swedish to do so.”

Styrkor och svagheter i det svenska elitidrottssystemet

En stor del av rapporten *Swedish elite sport* ägnas åt att kartlägga och beskriva det svenska elitidrottssystemets styrkor och svagheter. Bedömningen görs med utgångspunkt i den analysmodell som utvecklats av SPLISS. Samtliga nio ”pelare” av kritiska framgångsfaktorer ingår: från elitidrottens organisation och finansiering till faktorer som talangutveckling, tillgången på kompetenta tränare, anläggningsbestånd och förekomsten av elitidrottsforskning. På vilka områden presterar Sverige väl, och på vilka områden gör man det inte?

Genomgången visar på både styrkor och svagheter i det svenska elitidrottssystemet.

I fråga om styrkor påpekas inledningsvis att Sverige utmärker sig genom goda idrotts- och motionsvanor bland medborgarna. En stor del av den svenska befolkningen är fysiskt aktiv på sin fritid. Många barn och unga är medlemmar i en idrottsförening.

Trots att det finns oroande tecken på sjunkande aktivitetsnivåer inom idrottsrörelsen och ett ökat stillasittande i befolkningen, är den svenska breddidrotten att betrakta som en styrka och tillgång för det svenska elitidrottssystemet.

En styrka därutöver är att svensk idrott har välfungerande system för att identifiera och utveckla talanger. De allra flesta barn och unga idrottar i en förening, och det finns goda möjligheter för unga att pröva på olika idrotter och därmed upptäcka sina talanger. Det finns också stor kompetens och duktiga tränare i idrottsrörelsens lokala föreningar. För de unga som väljer att satsa på sin idrott finns ett förhållandevis väl utvecklat system att kombinera elitidrott med studier. Sverige har dessutom idrottsanläggningar av god kvalitet, även om man saknar den form av nationella elitidrottscenter som exempelvis finns i Norge. Sammantaget finns det således många inslag i den traditionella svenska föreningsidrotten som skapar goda förutsättningar att utveckla och bedriva en framgångsrik elitidrott.

Men det finns områden där det svenska elitidrottssystemet är svagt. Ett första exempel är ekonomiska resurser. Storm, Kollerup Jensen och Nielsen konstaterar att de direkta offentliga investeringarna i elitidrott är låga i Sverige, inte minst i jämförelse med de nordiska grannländerna. Kommersiella intäkter finns, men är i huvudsak begränsade till en mindre grupp idrotter. De påpekar att det statliga elitidrottsstödet visserligen ökat något under senare år, men landar ändå i slutsatsen att Sverige är ett rikt och utvecklat land som valt att allokerat relativt små ekonomiska resurser till att utveckla och bedriva elitidrott.

En andra svaghet är elitidrottssystemets styrning och organisering. Forskarna lyfter att det centrala ansvaret för elitidrottsfrågor i Sverige är delat mellan Riksidrottsförbundet, SOK samt Parasport Sverige. Skilda ideologiska utgångspunkter, oklara ansvarsområden och rena revirstridigheter – framför allt i relationen mellan Riksidrottsförbundet och SOK – har utmynnat i dubbla kommandon, oklarheter och effektivitetsförluster för både specialidrottsförbunden och de elitaktiva. Grundproblemet beskrivs som både ideologiskt och organisatoriskt: Riksidrottsförbundet representerar hela den organiserade idrottsrörelsen, och har som ambition att skapa goda förutsättningar för alla idrottsförbund. SOK företräder olympiska idrotter, och förordar ett behovsprövat och riktat stöd till de elitidrottare med bäst potential att nå högsta internationella nivå.

Forskarna konstaterar att samordningen under senare år ökat inom ramen för projektet *#elitidrott2030*. Denna utveckling har välkomnats av många specialidrottsförbund, men det finns också kritiker som menar att konflikter har bestått i relat-

ionen mellan Riksidrottsförbundet och SOK, vilket försvårar en effektiv hantering av det ekonomiska elitstödet.

Ytterligare svagheter i det svenska elitidrottssystemet handlar om utbildning och kunskap. Storm, Kollerup Jensen och Nielsen bedömer att kompetensen bland elittränare i Sverige har brister, vilket sammanhänger med att Sverige saknar ett utvecklat elittränarutbildningssystem. De anser vidare att forskningen på elitidrottsområdet är eftersatt, likaså samarbetet mellan idrottsrörelsen och forskarsamhället.

”There is widespread agreement that Sweden is lacking in scientific research, sport science support, and innovation in elite sport, not only compared to big countries but also to the other Nordic countries.”

Är Sverige en framgångsrik idrottsnation?

Att bedöma och jämföra länders idrottsliga prestationer är förenat med många svårigheter. Ett första problem är att avgöra vilka idrotter eller mästerskap som bör ingå i en bedömning. Ju smalare urval, desto större risk att resultatet blir skevt eller vinklat. Ett andra problem är att avgöra om analysen endast ska inkludera antalet faktiska medaljer som erhållits, eller om andra topprestationer ska få ingå. Och vad är det egentligen som ska bedömas? Om målet är att undersöka ett lands utveckling över tid uppstår omedelbart frågan huruvida det är rimligt att jämföra idrottsprestationer från olika tidsepoker. Om målet är att jämföra hur nationer presterar i förhållande till andra, blir frågan om det är rimligt att jämföra nationer med ofta vitt skilda demografiska, geografiska eller andra förutsättningar. Frågan om Sverige är en framgångsrik idrottsnation är följaktligen lätt att ställa, men svår att besvara.

Våra tre danska forskare är väl medvetna om dessa avvägningsfrågor. Samtidigt är ett lands konkreta idrottsliga prestationer ett självklart tema i en analys av ett nationellt elitidrottssystem. Deras tillvägagångssätt blev att avgränsa analysen till svenska resultat i olympiska och paralympiska spel, kompletterade med ett urval av särskilt populära idrotter i Sverige, däribland fotboll, golf, tennis och bandy. Som jämförelseobjekt föll valet därefter på ett antal länder med ungefär samma storlek och liknande ekonomisk, social och kulturell utveckling: förutom de nordiska grannländerna Norge, Danmark och Finland selekterades Nya Zeeland och Nederländerna.

Bedömningen av den svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft upptar en stor del av rapporten *Swedish elite sport*. Forskarna har använt många och olika mätmetoder. Statistik om vunna medaljer och rankingpositioner kombineras med

analyser av antalet topp 8-placeringar, liksom bedömningar av nationers förväntade prestationer med hänsyn tagen till faktorer som demografi och inkomstnivå. Redogörelsen domineras av svenska resultat i olympiska och paralympiska spel, men kompletteras med analyser av enskilda idrotters utveckling samt Sveriges ranking på den internationella statistiksajten Greatest Sporting Nation.

Vad blir svaret – är Sverige en framgångsrik idrottsnation? Ja och nej. Storm, Kollerup Jensen och Nielsen understryker att Sverige inte längre når upp till de idrottsliga glansdagar som kännetecknade 1900-talets första hälft, men att vi fortfarande har kapacitet att producera medaljer i ett stort antal idrotter. Vi har måhända backat rejält på de internationella rankinglistorna i idrotter som tennis och golf, men fortsätter att imponera i exempelvis friidrott. I de olympiska sommarspelen tar Sverige för närvarande cirka tio medaljer per mästerskap. I vinterspelen har vi haft en positiv utveckling. I stora lagidrotter som fotboll, handboll och ishockey har Sverige däremot tappat positioner över tid – och till viss del blivit överträffade av sina nordiska grannländer. I parasport är vi visserligen det mest framgångsrika landet i Norden, men forskarna ser samtidigt en stor utvecklingspotential inom parasporten för samtliga nordiska länder. Forskarna konstaterar vidare att kvinnliga svenska elitidrottare generellt sett presterar bättre än manliga. Bland lagidrotter är fotboll ett tydligt exempel. I individuella idrotter är kvinnor mer internationellt konkurrenskraftiga i exempelvis längdskidåkning och simning.

I sin samlade analys påpekar Storm med flera att Sverige presterar bra på den internationella idrottsarenan, men att det finns indikatorer på en tillbakagång i många sporter. Man tillägger att det svenska elitidrottssystemet kommer att få svårt att möta den ökade konkurrens som präglar den internationella idrotten.

Skilda vägval i det nordiska elitidrottsstödet

De nordiska länderna Sverige, Norge, Danmark och Finland har mycket gemensamt. På övergripande samhällsnivå har de liknande värderingar, kultur och välfärdspolitiska system. De har även snarlika idrottsliga traditioner och system. I samtliga fyra länder har idrotten sin organisatoriska bas i lokala och ideella föreningar. Det offentliga idrottsstödet är omfattande och integrerat i välfärdspolitiken. Tillgången på kommunalt finansierade idrottsanläggningar är god. I samtliga länder har också elitidrotten som samhällsföreteelse historiskt sett utgjort en integrerad del av den breda folkrörelseidrotten.

På ett övergripande plan menar Storm, Kollerup Jensen och Nielsen att idrotten i samtliga nordiska länder färgats av de jämlikhetsideal som utgör grunden för våra

välfärdspolitiska samhällssystem. Detta har både varit en styrka och ett hinder för elitidrottens utveckling. Styrkan ligger i att vår nordiska breda folk rörelseidrott främjat stort idrottsligt deltagande, samt genererat likvärdiga förutsättningar för idrottare att utvecklas och bli framgångsrika. Hindret är att jämlikhetsidealen samtidigt stärkt breddidrottens samhällslegitimitet på elitidrottens bekostnad.

”In all Nordic countries, the ideal of egalitarianism has an important although weakening impact on the respective elite sport systems. The ideal is central in the social democratic, universal welfare state. It has historically led to the absolute predominance of mass sport and inherent scepticism towards elite sports. It created a solid foundation for elite sports success through mass participation, availability of facilities and the ideal of providing equal opportunities to excel in elite sport. However, it hindered, postponed, or weakened the adoption of other means of competing successfully in elite sports.”

Trots dessa likheter betonar de danska forskarna att en klar tudelning uppstått under senare decennier, framför allt i fråga om ländernas styrning och organisering av sitt elitidrottsstöd. I Norge och Danmark har tydliga insatser gjorts för att stärka elitidrottens förutsättningar och internationella konkurrenskraft. På nationell nivå har makten och beslutsfattandet centraliserats. Frågor om elitidrottens förutsättningar har fått ökad idrottspolitisk prioritet, liksom förväntningarna på konkreta idrottsliga resultat. I fördelningen av resurser har stöd medvetet prioriterats till sådana idrotter och elitidrottare som bedömts ha störst medaljkapacitet. Utmärkande för Norge och Danmark är också att det ekonomiska stödet till elitidrotten jämförelsevis är högre än i Sverige och Finland, både avseende riktade statsbidrag och i form av sponsring via näringslivet.

I Sverige och Finland har det nationella elitidrottsstödet motsatt förblivit mer decentraliserat och baserat på traditionella jämlikhetsprinciper. Frågor om elitidrottens förutsättningar har jämförelsevis lägre prioritet, även om intresset ökat något under senare år. Riktade resurser från stat och näringsliv är begränsade. Därtill har elitidrotten som kulturföreteelse en svagare samhällslegitimitet i Sverige och Finland än i Norge och Danmark.

Vad bör göras?

Forskarna Storm, Kollerup Jensen och Nielsen nöjer sig inte med att kartlägga och analysera det svenska elitidrottssystemet. De avslutar sin rapport med att föreslå reformer som de anser att Sverige bör genomföra, om målet är att långsiktigt stärka den svenska idrottens internationella konkurrenskraft. Förslagen kommer – om de

genomförs – att få stora effekter på svensk idrottspolitik och på idrottsrörelsens organisationsstruktur.

Ökad styrning

I enlighet med forskningsresultaten från SPLISS fastslår de danska forskarna att framgång inte främst handlar om ökade resurser. Även om pengar är av betydelse, saknas en automatisk koppling mellan ekonomi och resultat. Flera länder, inte minst Norge och Danmark, har dessutom visat att det går att förbättra ett lands idrottsliga prestationer med relativt små resurstillskott. Det viktigaste är i stället att en nations elitsstödsystem har en styrning och organisation som är ändamålsenlig och effektiv. Just på detta område har det svenska elitidrottsstödet emellertid vissa brister. Modellen med ett delat ansvar mellan Riksidrottsförbundet, SOK och Sveriges Paralympiska Kommitté (SPK) är principiellt problematisk. Därtill har de tre stödorganisationerna konkret visat problem med att samarbeta och samordna sina aktiviteter. Den svenska styrningen är med detta inte tillräckligt effektiv.

Forskarnas slutsats är att ledningen av det svenska elitidrottsstödet behöver centraliseras. De rekommenderar skapandet av en fristående elitidrottsorganisation, med tydligt mandat att både utveckla och implementera kriterier för det svenska elitidrottsstödet. En sådan organisation kan komma till stånd genom statliga beslut och ny lagstiftning, såsom skett i Danmark, eller inrättas genom samarbete mellan idrottsrörelsens egna parter, såsom i Norge, Nya Zeeland och Nederländerna. Det viktiga är dock inte var organisationen placeras – utan att den har mandat att självständigt leda elitverksamheten och fatta de beslut som måste tas.

”If a collaborative, coordinated model is preferred in Sweden, the operational professionalism of the elite sport organisation must be secured, as well as a well-functioning collaborative structure, for instance by means of a monitoring board with overall responsibility. It may strengthen the legitimacy of the elite sport organisation if the stakeholders in Swedish elite sport have an overall say in the organisation. In addition to representatives from the sports organisations, the board could also include representatives from relevant NGOs and perhaps also a representative from the ministry responsible for sports, linked to possible dedicated new funding for elite sport.”

Ökad prioritering

Storm med flera menar fortsatt att det ekonomiska stödet till svensk elitidrott måste reformeras. Av rättviseskäl bör det vid fördelningen vägas in att idrotter skiljer sig åt både i fråga om den internationella konkurrensnivån och möjligheten till kom-

mersiella intäkter. I klarspråk är förslaget att olympiska idrotter bör prioriteras. Utmärkande för dessa är nämligen just hög internationell konkurrensnivå (och följaktligen stora omkostnader för att kunna konkurrera på denna), förenat med begränsade möjligheter till egenfinansiering via marknadsintäkter. Dessa idrotter har således ett större behov av ekonomiskt stöd i Sverige, än exempelvis stora och kommersiellt starka lagidrotter som fotboll och ishockey. Även om fokus bör läggas på olympiska idrotter med begränsad kommersiell potential, bör det dock vara möjligt att stödja specialidrottsförbund och elitidrottare i icke-olympiska idrotter.

Ökad finansiering

Också resursförstärkningar från såväl stat som näringsliv är nödvändiga, om Sverige ska kunna behålla eller förbättra sin elitidrottsliga konkurrenskraft. Rörande marknadsintäkter framhåller forskarna att internationella jämförelser visar på outnyttjade kommersiella möjligheter för ökad idrottssponsring i vid mening genom effektiva mediestrategier i Sverige. När det gäller offentligt stöd är rådet att kombinera äskanden om ökade statliga medel med förslag på motprestationer i form av elitidrottsliga reformer inom idrottsrörelsen och omprioritering av befintliga medel. Sänkta anslag till breddidrott bör undvikas.

Ökat stöd till elitidrottare och elitidrottstränare

Det är viktigt att använda delar av det ökade elitidrottsstödet för att förbättra elitidrottarens socioekonomiska situation och välbefinnande. Majoriteten av svenska elitidrottare befinner sig i en föga avundsvärd tillvaro med låga och osäkra inkomster. Den största utmaningen ligger i den känsliga perioden från att de slutar gymnasiet och fram till att de etablerat sig på internationell nivå.

Även elitidrottstränarnas situation behöver förbättras. Det grundläggande problemet är att en tillvaro som elitidrottstränare är osäker. Tydliga karriärvägar finns sällan, och de socioekonomiska villkoren är begränsade. Samtidigt som det behövs fler tränare på elitidrottsnivå, saknas därmed de nödvändiga incitamenten för rätt personer att satsa på en sådan karriär.

Satsning på elittränarutbildning och idrottsforskning

Sverige har många välmeriterade tränare på lokal föreningsnivå och på landets idrottsgymnasier. Det finns däremot för få kvalificerade elitidrottstränare. Många saknar en gedigen utbildningsbakgrund och kunskaper i idrottsvetenskap. Elittränarutbildningarna måste följaktligen stärkas och kvalitetssäkras.

Parallellt måste idrottsrörelsens samarbete med idrottsforskningen stärkas. Till skillnad från många andra länder saknas nationella elitidrottscentrum som kombinerar elitidrottsverksamhet med forskning. Ett undantag är vintersportcentret i Östersund. En förklaring till dagens otillfredsställande situation är att specialidrottsförbunden inte tillräckligt prioriterar att finansiera praktiskt tillämpad idrottsvetenskap. Till det kommer ett visst motstånd på landets lärosäten mot att engagera sig i elitidrottsutveckling, delvis på grund av att universitetens befordringssystem bygger på publicering i internationella tidskrifter, och inte på samarbeten med idrottsrörelsen.

Den ojämlika vägen till elitnivå

Hur ser egentligen vägarna ut för unga i Sverige att ta steget från lovande talanger till elitidrottare i världsklass? Vad kännetecknar de idrottare som gör en sådan resa? Forskarna PG Fahlström, Per Gerrevall, Mats Glemne och Susanne Linnér, samtliga vid Linnéuniversitetet, har länge forskat om unga idrottares utveckling från lovande talang till framgångsrik elitidrottare. I bidraget till Centrum för idrottsforskning lyfter de fram tre faktorer.

Socioekonomi och familjebakgrundens betydelse

År 2015 genomförde forskarna vid Linnéuniversitetet en kvantitativ studie om elitidrottares väg till landslagsnivå. Underlaget var en enkät besvarad av 328 landslagsutövare från 51 skilda idrotter. När forskarna ställde frågor om utövarnas bakgrund framkom ett mycket bekymmersamt sociodemografiskt mönster: nästan samtliga i undersökningsgruppen (hela 97 procent) var födda i Sverige. De kom dessutom företrädesvis från traditionella kärnfamiljer, med goda socioekonomiska villkor. För en dryg tredjedel hade båda föräldrar en akademisk utbildning. Cirka två tredjedelar av de elitaktiva berättade även att deras föräldrar stöttat dem ekonomiskt.

Denna studie är endast en i raden av undersökningar som visat att socioekonomi och familjebakgrund starkt påverkar vilka unga som når högsta elitnivå i sina idrotter. Möjligheten till konkret ekonomiskt stöd är självklart viktigt. Till detta kommer det psykologiska stöd och den uppmuntran som följer, när föräldrar visar intresse och engagemang för sina barns idrottande. Många föräldrar hade dessutom varit engagerade i den aktivas förening – och ofta själva i samma idrott.

”Fram växer en bild av att ett stöd i familjebakgrunden tycks vara en nödvändighet för att en ung individ ska kunna göra en idrottskarriär. Föräldrarna ska tycka att barnens idrottande och så småningom deras

elitsatsning är viktig, men de ska också ha faktisk möjlighet att stödja dem ekonomiskt och tidsmässigt etcetera.”

Elitidrott och utbildning under ungdomstiden

I Sverige finns möjligheter för unga med elitambitioner att kombinera idrott och studier. Redan på grundskolenivå finns skolor med särskilda idrottsprofiler, där unga kan utöva sin idrott under skoltid. På gymnasienivå finns riks-idrotts-gymnasier (RIG) med nationell intagning samt nationellt godkända idrotts-utbildningar (NIU) med lokal antagning. I dessa gymnasieutbildningar kan elever läsa upp till 700 poäng i skolämnet specialidrott, vilket motsvarar nästan en fjärdedel av hela utbildningen. På högskolenivå finns slutligen riks-idrottsuniversitet (RIU) och elitidrottsvänliga lärosäten (EVL), det vill säga universitet och högskolor som erbjuder stöd för elitsatsande utövare i att kombinera sitt idrottande med högskolestudier.

Forskarna vid Linnéuniversitetet understryker vikten av att unga med elitambitioner får möjlighet att kombinera sin idrott och studier, inte minst på gymnasienivå. Tyvärr finns det även i denna undersökning tecken på ojämlika förutsättningar. Trots att antagningsprocedurerna är tänkta att ge alla sökande likvärdiga möjligheter – och de ansvariga vanligtvis lägger ned ett stort arbete på att bedöma kandidaterna – visar forskning ett tydligt samband mellan socioekonomisk bakgrund och vilka unga som slutligen antas.

Den goda idrottsliga utvecklingsmiljön

En tredje viktig framgångsfaktor handlar om den utvecklingsmiljö som den elitaktiva befinner sig i. Under senare år har intresset för den idrottsliga utvecklingsmiljöns betydelse ökat inom idrottsforskningen. Studier har visat att talanger utvecklas bäst i miljöer där verksamheten drivs med långsiktiga mål, individanpassade metoder och fokus på utveckling, snarare än tidiga resultat. Utmärkande för framgångsrika idrottsmiljöer är också att verksamheten präglas av en öppen kultur, och ett nära samarbete mellan coacher och träningsgrupper. Positivt är även om miljön omfattar en stor grupp ambitiösa idrottare på olika nivåer, med följden att de mer rutinerade kan dela med sig av sina erfarenheter och samtidigt fungera som inspirerande förebilder. Slutligen har tränarnas kompetens en avgörande betydelse. Enligt forskarna från Linnéuniversitetet måste tränarna i goda utvecklingsmiljöer både ha kunskaper i sådant som rör idrotten (alltifrån fysisk träning/utveckling, teknik/utövande och taktik, till idrottspsykologi), och pedagogisk förmåga att orga-

nisera träningspass i en social och utvecklande miljö präglad av ”tilltro till att kunna lyckas och utvecklas”.

”De goda utvecklingsmiljöerna präglas av en helhetssyn. Det är viktigt att idrottarna inte blir sedda som elitsatsande individer som bara ska leverera resultat. I stället bör de betraktas som vanliga ungdomar som befinner sig i en idrottskarriär – och olika personer som finns i miljön bör agera därefter. Men helhetsperspektivet gäller också den samlade miljön. Det innebär att man inte enbart ska se till det idrottsliga, utan även ta hänsyn till idrottarnas övriga livssituation med skola, familj och vänner. Ett helhetsperspektiv bidrar till att de aktiva kan finna en balans i sin idrottsliga satsning.”

Oro för framtiden

I ett avslutande resonemang pekar Fahlström, Gerrevall, Glemne och Linnér på centrala utmaningar i den svenska idrottsmodellens möjlighet att fostra framtida elitidrottare. Ett övergripande problem är återväxten. Forskning visar att talangidentifikation och talangutveckling gynnas när unga har möjlighet att pröva på och bedriva flera olika idrotter. I praktiken går utvecklingen emellertid i rakt motsatt riktning.

En första förklaring är att kostnaderna för att idrotta ökat under senare år. Många familjer saknar i dag ekonomiska möjligheter att låta sina barn utöva flera idrotter. Därtill kommer att många idrotter erbjuder allt fler träningspass per vecka till allt yngre åldrar. Inte sällan har dessutom den traditionella säsongsträningen ersatts av året runt-träning. Effekten blir att föreningarna ockuperar barns fritid redan i unga år. Den ökade träningsmängden leder måhända till idrottsliga prestationer på kort sikt, men ökar också risken för överbelastningsskador, uttröttnings- och avhopp. Slutligen tillkommer professionaliserings- och kommersialiseringsprocesser i barn- och ungdomsidrotten, som oundvikligen gynnar familjer med god ekonomi. Detta förstärker en redan utbredd socioekonomisk ojämlikhet i ungas möjlighet att satsa mot elit.

Forskarnas råd ”till ansvariga på olika nivåer” blir att unga måste ges bättre möjligheter att ägna sig åt flera idrotter längre upp i åldrarna. Riksidrottsförbundet och dess specialidrottsförbund bör därför överväga att införa restriktioner för antalet tävlingar i särskilt ”tävlingsfrekventa” idrotter. Vidare menar de att träningsverksamhet i barn- och ungdomsåren måste präglas av stor flexibilitet. Unga måste ges möjlighet att träna olika antal tillfällen per vecka, utan att någon därmed förlorar sin plats i en träningsgrupp. Selektioner och toppningar bör inte heller

förekomma före det att unga nått långt i sin utveckling. I fördelningen av elitidrottsstöd bör prioritet ges till goda utvecklingsmiljöer. Och slutligen:

”Kom ihåg att en viktig gemensam nämnare för alla landslagsidrottare är att de inte slutat – de har fortsatt med sin idrott. Att behålla så många aktiva som möjligt är således inte enbart fördelaktigt ur folkhälso-synpunkt, utan också angeläget ur ett elitutvecklingsperspektiv.”

När elitidrottarna själva får komma till tals

I en analys av det svenska elitidrottssystemet måste de aktiva själva få komma till tals. Hur beskriver de sina erfarenheter och sina karriärvägar? Vad är deras uppfattning om det svenska elitidrottssystemets styrkor och svagheter? Kort sagt: Hur beskrivs och uppfattas det svenska elitidrottssystemet av de personer som befinner sig på insidan?

Frågorna ovan är utgångspunkt för kapitlet *Det svenska elitidrottssystemet ur de aktivas perspektiv*. Texten är författad av Astrid Schubring, Suzanne Lundvall och Karin Grahn, forskare verksamma vid Göteborgs universitet och den tyska idrotts-högskolan i Köln. Till grund för artikeln ligger forskningsprojektet *Vägar till världstoppen*, där forskarna genomfört intervjuer med 18 idrottare som alla varit – och till stor del fortfarande är – med i svenska landslag, och som alla haft en karriär i världsklass inom sina respektive idrotter. De intervjuade representerar både lag- och individuella idrotter, samt vinter- och sommaridrotter. Idrottarna var dessutom synnerligen framgångsrika. Fem av dem var flerfaldiga olympiska eller paralympiska mästare. I sin helhet hade gruppen vunnit mer än 70 VM-medaljer, flera Champions League- eller världscuptitlar och mer än 30 olympiska/paralympiska medaljer.

Många och skilda vägar till världstoppen

Intervjuerna av elitidrottarna visade att vägarna till världstoppen kan vara många och varierade. Alla idrotter har sina specifika kontexter och förutsättningar, likaså de unga som väljer att satsa på en elitidrottskarriär. Med denna reservation kunde forskarna urskilja både gemensamma och särskiljande drag.

Ett första gemensamt drag fångas i begreppen ”karriärfaser” och ”vändpunkter”. Att tidigt bli sedd och bekräftad som talangfull är självfallet viktigt, så även att uppnå resultatmässig framgång. Sådana händelser kan bli betydelsefulla vändpunkter som öppnar dörrar för nya möjligheter, exempelvis en plats i landslaget. På ett mentalt plan kan vändpunkter bestå av aha-upplevelser och lärande. Det kan

vara en insikt om att en framtida elitidrottskarriär är möjlig, eller en ökad medvetenhet om vad som krävs för att nå hela vägen till världsklass.

Ett andra exempel på gemensamma drag handlar om goda utvecklingsmöjligheter. Forskarna skriver:

”Att inkluderas i en miljö där det finns tillgång till andra elitidrottare, samt professionella tränare och ett supportteam runt omkring, är en faktor som har stor betydelse för att kunna ta nästa steg i karriären. I detta omfattas såväl träningsmässiga, sociala och ekonomiska som konkurrensmässiga aspekter. Forskningsstudier kring elitaktiva betonar alltmer miljöns betydelse för utveckling och prestation. Elitidrottare beskrivs inte längre som superhjältar som klarar allt på egen hand. I stället betonas att resan mot världsklass sker med hjälp av goda miljöer, där både prestation och välbefinnande sammantagna skapar framgång.”

Vissa elitaktiva hade fått sitt stöd i form av anställd personal i den egna föreningen. Detta var vanligt i kommersiellt starka lagidrotter med professionella ligor. För andra skapades ”rätt team” i stället i förbundens landslagsverksamhet, eller i form av kompetensstöd via Riksidrottsförbundet, SOK eller SPK. Ett allmänt mönster var att behovet av ett strukturerat stöd ökade, ju längre en idrottare kommit på sin karriärväg.

Ett viktigt särskiljande drag handlade om ekonomi, och möjligheten att leva på sin idrott. Här spelade graden av professionalisering i den specifika idrotten en avgörande roll. I kommersiellt starka lagidrotter fanns elitidrottare som tidigt blivit professionella, exempelvis genom att man upptäckts och rekryterats till klubbar i internationella ligor. För andra hade möjligheten att leva på sin elitsatsning först uppstått när tävlingsverksamheten nått en sådan nivå att det fanns prispengar att tala om, och ett intresse hos sponsorer. Ytterligare andra elitidrottare berättade om ekonomiskt stöd av familj eller närstående, eller att de finansierat sin tillvaro genom deltidsarbete eller studier. För de elitaktiva som fått del av SOK:s topp- och talangprogram var dessa bidrag av avgörande betydelse.

Även i denna studie framkom flera exempel på ojämlikhet i ungas förutsättningar att ta steget från lovande till elit. Forskarna konstaterar att de intervjuade elitidrottarna till övervägande del hade svensk bakgrund, det vill säga att de var födda och uppvuxna i Sverige med minst en svenskfödd förälder. Flertalet hade även svensktalande föräldrar. I fråga om ekonomi noterades att kvinnliga elitidrottare samt paraidrottare hade sämre möjlighet än manliga elitidrottare att fullt ut satsa på sin idrott. För kvinnor var det dessutom svårt – enligt vissa helt otänkbart – att

kombinera en elitsatsning med föräldraskap. För parasportare var en elitsatsning i stället förknippad med en större personlig risk, på grund av den begränsade tillgången på ett långsiktigt strukturerat stöd.

Världsklassidrottarnas egna rekommendationer

I studien ombads de elitaktiva att dela med sig av sina erfarenheter av det svenska elitidrottssystemet. Deras synpunkter kan sammanfattas i fem övergripande råd, riktade till alla de som ansvarar för att stödja och utveckla svensk elitidrott.

Förbättra koordineringen mellan stödsystem

Idrottsrörelsens olika parter – Riksidrottsförbundet, SOK, Parasport Sverige och specialidrottsförbunden måste lägga prestige åt sidan och samarbeta mer. Det är framför allt det individuella stödet som behöver utvecklas, exempelvis i form av tillgång för elitaktiva till en person som kan agera ”spindeln i nätet” rörande logistik, kontakt med medicinsk stödsupport och träningsanläggningar med mera.

Erbjud ett mer differentierat stöd

Resurser måste fördelas så effektivt som möjligt. Stöd som är värdefullt för unga talanger är inte nödvändigtvis viktigt för väletablerade elitidrottare. Personer med lång väg till världstoppen kan behöva annorlunda stöd än de med kort karriärväg. Stödet måste även vara brett upplagt och omfatta kunskap i alltifrån kost, träningsplanering och prestationsutveckling till råd om karriärutveckling inom och efter att elitsatsningen avslutats.

Säkerställ tillgång till rätt typ av supportteam

Elitidrottare behöver ett professionellt team av kompetenta tränare omkring sig. Specialidrottsförbunden har därför ett viktigt ansvar att säkerställa att tränare har den kompetens och utbildning som krävs för att verka på yppersta elitnivå. Tyvärr är skillnaderna stora mellan elitidrottarens förutsättningar. Medan vissa idrottare exempelvis har tillgång till god medicinsk support kopplad till föreningen eller landslaget, tvingas andra att söka lämplig vård själva vid skada eller för rehabilitering.

Förbättra möjligheten till flexibilitet och individuell anpassning

Dagens organisatoriska och strukturella stöd till elitidrottare brister i flexibilitet och individuell anpassning. Detta är ett problem inom både individuell idrott och lagidrott. De ansvariga i tränings- och tävlingsfrågor måste bli bättre på att se en individ i laget och göra de elitaktiva delaktiga i olika beslutsprocesser.

Skapa rätt miljö för utveckling

Elitidrottare behöver befinna sig i en utvecklande tränings- och tävlingsmiljö. De ansvariga för idrottsmiljöer måste kunna betrakta verksamheten ur ett helhetsperspektiv. Inte minst måste de ha kunskap om hur de elitaktiva mår och träningsgruppen fungerar. Alltför många idrottare har tvingats finna egna lösningar för att komma till rätta med bristande stimulans, eller upplevd ohälsa i träningsmiljön.

Statligt elitstöd genom offentliga regel- och skattesystem

En ofta förbisedd men viktig del av det totala offentliga stödet till svensk elitidrott handlar om de regel- och skattesystem som på olika sätt påverkar de ekonomiska villkoren för både elitidrottare och ideella föreningar. Mot denna bakgrund gav Centrum för idrottsforskning i uppdrag åt Mikael Lindman, skattejurist och tidigare idrottspolitisk handläggare vid Regeringskansliet, att synliggöra denna form av offentligt stöd och diskutera dess effekter på den svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft. Redogörelsen är perspektivrik och engagerad. Fokus ligger på svenska förhållanden, men analysen innehåller även jämförelser med våra nordiska grannländer. Lindman tvekar inte inför att peka på ojämlikheter i svensk elitidrott, formulerar utmanande frågor och föreslår idrottspolitiska reformer. Hans bidrag ger både kunskap om elitidrottens skattefrågor, och nytt bränsle till den idrottspolitiska debatten.

Skattelättnader gynnar kommersiellt starka idrotter

Lindman inleder med att diskutera idrottens kommersiella intäkter. Han påpekar att idrottsföreningar i svensk skattelagstiftning är skattebefriade på sådana intäkter som ”typiskt sett förekommer inom idrotten och det övriga föreningslivet”. En idrottsförening kan således bedriva kiosker verksamhet i samband med matcher och träningar och ingå sponsringsavtal med företag utan att behöva betala skatt. Men det är knappast möjligt att bedriva frisör- eller annan föreningsfrämmande näringsverksamhet. Trots denna skiljelinje är många typer av intäkter skattebefriade för landets idrottsföreningar. Samtidigt är förutsättningarna mycket varierade. Långt ifrån alla idrotter kan räkna med lukrativa sponsringsavtal eller försäljning av dyra sändningsrättigheter. När offentligt stöd får formen av skattebefrielse av kommersiella intäkter gynnar detta därför oundvikligen kommersiellt starka idrotter. Lindman ifrågasätter inte själva principen med skattelättnader som stödform. Där emot frågar han sig om detta sakförhållande borde få effekt på det övriga statliga stödet till idrottsrörelsen.

”Att det är de ekonomiskt starka idrotterna som framför allt gynnas av skattebefrielser kan möjligen i högre grad behöva vägas in i idrottsrörelsens diskussioner om fördelningen och användningen av det statliga stödet till idrotten, särskilt det elitidrottsstöd som lämnas till specialidrottsförbunden.”

Sponsringens etiska utmaningar

Sponsoravtal må vara en viktig intäktskälla för svensk idrott, men kan även ge upphov till etiska dilemman. Lindman påpekar att många idrottsföreningar i dag låter sig sponsras av företag vars produkter kan uppfattas som oförenliga med idrottsrörelsens värdegrund, exempelvis företag som saluför alkohol eller spel. Sponsoravtal med spelbolag är särskilt problematiskt. Förutom att spel riskerar ge upphov till spelberoende och missbruk, kan idrottens integritet ifrågasättas på grund av vadhållningens koppling till uppgjorda matcher och kriminalitet. Eller som han själv formulerar saken, ”... att bara för att en verksamhet är laglig är det inte säkert att den är lämplig som sponsor till idrotten”. Uppmaningen till idrottsrörelsen är därför att kontinuerligt diskutera hur olika typer av sponsoravtal påverkar idrotten, och dess förtroende hos den breda allmänheten.

Den enskilde elitidrottarens komplicerade skattemässiga situation

Lindman konstaterar att elitidrottarens inkomster och skattemässiga situationer varierar stort. I kommersiellt starka lagidrotter som fotboll och ishockey är det vanligt att spelare har fast anställning hos sina klubbar. För dessa är skattesituationen relativt enkel, och att jämföra med vilket lönearbete som helst. I individuella idrotter är situationen ofta annorlunda. Vissa elitaktiva har knappt några intäkter alls, medan andra finansierar sin elitsatsning genom en kombination av stipendier, tävlingsvinster, sponsringsavtal etcetera, ofta med skilda skatteregler. Detta skapar en osäker ekonomisk situation, omfattande administration och risk för medvetna eller omedvetna skattefel.

Inom idrotten är den för många elitidrottare svåra ekonomiska situationen känd. Förslag har också väckts för att underlätta deras situation. Som exempel har Riksidrottsförbundet framfört att elitidrottarens sociala skyddsnet skulle kunna stärkas om elitidrottsstipendier förblev skattefria, men samtidigt sjukpenning- och pensionsgrundande (trots att arbetsgivaravgifter inte skulle betalas). Lindman delar uppfattningen att elitidrottarens sociala skyddsnet måste värnas, men tillägger därefter att idrottsrörelsen kanske bör fråga sig ”huruvida stipendieutbetalningar i stället för lön är rätt modell, om avsikten är att bidra till den enskilde idrottarens uppehälle”. Han pekar å andra sidan på andra möjligheter att stärka elitidrottarens

ekonomiska och skattemässiga situation. Ett exempel är idrottsskattekonton, där elitaktivas inkomster utjämnas över tid genom att ansvarig förening löpande tar emot den aktivas prispengar, sponsorerättningar med mera, och beskattning först sker då föreningen betalar dessa medel vidare som lön. Även en generösare schablonbeskattning för elitidrottare i inkomstslaget tjänst skulle stärka deras ekonomi, och samtidigt underlätta skattehanteringen för både idrottsrörelsen och Skatteverket.

Förtjänar idrottsföreningar sin skattebefrielse?

I Sverige är idrottsföreningar och idrottsförbund undantagna skatteplikt för alla intäkter i den så kallade inkomstbeskattningen. De är heller inte skattepliktiga för mervärdesskatt. Samma skatteregler gäller för den minsta idrottsförening som för de största lagidrottsklubbarna. Det bakomliggande motivet bakom denna skattemässigt fördelaktiga position är att staten vill uppmuntra och stödja ett demokratiskt föreningsliv. Vissa krav måste likväl vara uppfyllda. Föreningen måste vara allmännyttig på riktigt – dess verksamhet får endast i liten omfattning främja andra ändamål. Föreningen måste dessutom ”i skälig omfattning” använda sina intäkter till att uppfylla sina allmännyttiga ändamål.

Lindman menar att den skattebefrielse som svensk idrottsrörelse åtnjuter är ”ett fundament i kontraktet mellan den folkrörelsebaserade idrotten och staten”. Skattebefrielsen bygger dock på att idrottsrörelsen är en samhällsnyttig rörelse. Stämmer det? I praktiken ifrågasätter Skatteverket sällan idrottsrörelsens samhällsnytta och dess rätt till skattebefrielse. Det finns emellertid inslag i idrottsverksamheten som ”var för sig eller tillsammans” riskerar att underminera idrottens legitimitet som allmännyttig rörelse. Inom elitidrottens område nämns bland annat tidiga elitsatsningar och problematisk selektion i barn- och ungdomsidrotten. Är det verkligen en allmännyttig verksamhet om en förening endast bedriver barn- och ungdomsidrott i syfte att få fram elitidrottare? Ett annat exempel är tidigare nämnda samarbeten med sponsorer vars tjänster eller produkter är problematiska ur ett idrotts- eller folkhälsoperspektiv. Är det lämpligt att idrottsföreningar i praktiken uppmuntrar konsumtion av godis och läsk, ”alkoholfri” öl eller cider samt vadhållning? Ett tredje exempel på riskfyllt beteende är när idrottsföreningar placerar sin elitverksamhet i ett så kallat Idrotts-AB.

”Att idrottsrörelsen släpper in privata vinstintressen utgör i sig en utmaning för idrotten som allmännyttig folkrörelse. Särskilt i de fall sådana bolag bedriver sin verksamhet på ett ur allmän synvinkel problematiskt sätt, eller har delägare och investerare med ur allmän synvinkel problematisk karaktär.”

Projekt #elitidrott2030

Våren 2023 enades stämmorna för idrottsrörelsens tre centrala stödorganisationer, Riksidrottsförbundet, SOK och SPK, om att gemensamt verka för en kraftig förstärkning av stödet till elitidrotten, samt utveckla sin samordning i enlighet med strategiprogrammet #elitidrott2030. I antologins avslutande bidrag ges idrottsrörelsens syn på det nya samarbetet. Texten är författad av Peter Mattsson, tidigare elitidrottschef på Riksidrottsförbundet, i samråd med samtliga stödorganisationer. Redogörelsen börjar med en tillbakablick: Hur lyckades idrottsrörelsens tre stödorganisationer enas i ett gemensamt elitidrottsprogram? Därefter diskuteras det svenska elitidrottssystemets kännetecken, styrkor och svagheter. Vilka utmaningar står svensk elitidrott inför, och vilka är vägarna framåt? Ska den nya samstämmigheten tolkas som att Riksidrottsförbundet, SOK och SPK är villiga att sluta upp i den globala elitidrottsliga kapprustningen?

Texter av detta slag är alltid att betrakta som en partsinlaga. Det är en möjlighet för den arbetsgrupp som utformat #elitidrott2030 att få komma till tals, beskriva vad man uppfattar som den svenska elitidrottens utmaningar och peka på önskvärda reformer för framtiden. Men texten har samtidigt författats i ett dynamiskt skede för svensk elitidrott. Programmet #elitidrott2030 handlar inte bara om ökade resurser. Det innehåller också förslag på prioriteringar och vägval som oundvikligen leder till att vissa idrotter stärks, på bekostnad av andra. Detta präglar redogörelsen.

Stora och ökade utmaningar för svensk elitidrott

Mattsson beskriver perioden 2000–2016 som en svår tid för svensk elitidrott, präglad av begränsade ekonomiska resurser och interna konflikter på central nivå, framför allt i relationen mellan Riksidrottsförbundet och SOK. Regeringens särskilda elitsatsning 2009–2012 var en ljuspunkt, men med begränsade effekter. När Riksidrottsförbundet så sent som 2016 i dialog med specialidrottsförbunden lät analysera svensk elitidrotts styrkor och svagheter, framkom att förbundens resurser för elitverksamhet var för små och ojämnt fördelade över tid. Vidare uppfattades oenigheten mellan Riksidrottsförbundet och SOK som en svaghet som resulterade i suboptimering av resurser, otydlighet och svårigheter att göra långsiktiga planeringar. Det närmande mellan stödorganisationerna som inleddes 2017 och senare utmynnade i satsningen #elitidrott2030 var mot denna bakgrund att betrakta som ett trendbrott.

Mattsson tillägger att den svenska elitidrottens utmaningar ökat under 2000-talet. När specialidrottsförbunden själva får beskriva sin situation vittnar nästan alla om

bristande resurser, och svårigheter att genomföra sin landslagsverksamhet. En orsak är att de internationella kraven ökat, där landslag nu förväntas delta i globala tävlingar för att bli rankade eller få delta i större mästerskap. Parallellt har nya idrottsgrenar etablerats, med följderna att många förbund fått ansvar för allt fler landslagstrupper. Inom paraidrottens grenar har kostnaderna dessutom ökat som ett resultat av kraven på internationella klassificeringar.

Också här lyfts att många elitaktiva har det ekonomiskt bekymmersamt. Hösten 2022 presenterade SOK en rapport som visade att många idrottare i topp- och talangprogrammet hade svårt att få inkomster och utgifter att gå ihop. Bidrag från föräldrar och andra närstående var ofta en nödvändighet. SOK:s stipendier var viktiga tillskott, men inte tillräckliga. Eftersom stipendier dessutom inte räknas som sjukpenninggrundande inkomst (SGI) fick idrottarna inte heller full del av det svenska socialförsäkringssystemet. Med låga inkomster blev det även svårt att exempelvis beviljas banklån. Enligt SOK är risken stor att många idrottare av ekonomiska skäl väljer att ge upp sin elitsatsning innan de nått sin fulla potential.

En tredje utmaning handlar om Sveriges prestationer på den internationella idrottsarenan. Mattsson konstaterar att det är svårt att jämföra länders idrottsliga prestationer. Inom ramen för *#elitidrott2030* har därför olika parametrar använts för att försöka bedöma Sveriges position i den internationella elitidrotten. Resultatet visar att Sverige placerar sig bland världens 20 främsta idrottsnationer. En jämförelse mellan idrotter över tid visar detta till trots ett blandat resultat: vissa idrotter har haft en positiv utveckling, medan andra backat eller presterat på oförändrad nivå. Sammantaget blir bedömningen att den svenska toppidrotten försvagats under perioden 2009–2019, och ”att toppen blivit smalare”.

Programmet *#elitidrott2030* ska ses mot denna bakgrund. Satsningens målsättningar och åtgärdsplan har skapats i samråd mellan idrottens tre stödorganisationer, och i nära dialog med specialidrottsförbunden. Målen är att Sverige ska vara:

- topp 5 som vinterolympisk nation
- topp 20 som sommarolympisk nation
- topp 20 som paralympisk nation
- topp 10 på webbplatsen Greatest Sporting Nations världsranking.

Dessa mål ska realiseras genom ett reformpaket i åtta steg, däribland ökade resurser till specialidrottsförbund och landslag, stärkt stöd både centralt och i specialidrottsförbundens ledningsfunktioner, insatser för att förbättra elitidrottarens sociala situation samt satsningar på utbildning, utvecklingsmiljöer och idrottsforskning.

Vad kan idrotten, staten och näringslivet göra?

En stor del av Mattssons redogörelse handlar om utmaningar som måste övervinnas, om målet är att stärka den svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft.

En första utmaning är idrottspolitisk, och handlar om att övertyga stat och näringsliv om värdet av att satsa på elitidrott. Kapitlets författare menar att vissa etablerade synsätt och argument om elitidrottens förtjänster är svaga eller föråldrade. Ett exempel är idén att elitidrottsframgångar stimulerar nya grupper att börja idrotta, och att elitverksamhet därmed bidrar till folkhälsa. Detta stämmer inte. Det finns många exempel på länder som haft en nedgång i sin breddidrott under senare år – samtidigt som de ökat sina investeringar i elitidrott. Argumenteringen måste ändras. En möjlighet är att peka på hur elitidrottarens framgångar kan inspirera människor, och få dem att känna stolthet över sin nation, liksom över landets idrottare. Ett snarlikt argument är att ge elitidrottare rollen som etiska och moraliska förebilder för både barn och vuxna. Vidare kan elitidrottsliga framgångar skapa attraktionskraft för Sverige som nation, och bidra till ökad handel och turism.

Med utgång i att elitidrott är viktigt för samhället, ställer sig Mattsson frågan vad idrotten, staten och näringslivet kan göra för att stärka den svenska idrottens internationella konkurrenskraft.

För idrottsrörelsen är vägen framåt enligt honom att våga göra prioriteringar baserade på vad man vill uppnå, samt att styra resurser i denna riktning. Mattsson menar att de över 200 landslag som finns i Sverige kan delas in i fyra kategorier. I den första finns ett antal stora och kommersiellt starka lagidrotter. I dessa har elitidrottaren fast anställning i ett klubbtag, medan landslagets verksamhet huvudsakligen finansieras via kommersiella intäkter. Kännetecknande är vidare att manliga elitaktiva har betydligt bättre ekonomiska förutsättningar än kvinnliga. Den andra kategorin består av individuella idrotter med ett stort kommersiellt intresse. I dessa idrotter är vägen för elitaktiva att nå världstoppen lång och svår. Därefter finns dock goda möjligheter att tjäna stora pengar. Även i denna kategori ses skillnader i ekonomiska villkor mellan kvinnor och män, om än inte lika påtagliga som i kommersiellt starka lagidrotter. Den tredje kategorin består av kommersiellt betydligt svagare idrotter, vari verksamheten ändå bedrivs mer eller mindre på heltidsbasis ”med hjälp av de stödsystem som finns i olika länder”. Här ingår många olympiska eller paralympiska idrotter. Den fjärde och sista kategorin består av idrotter som nästan uteslutande bedrivs som ideell amatör-idrott. Alla idrotter i samtliga kategorier är i behov av ekonomiska resurser. Enligt Mattsson skulle ett

ökat ekonomiskt stöd emellertid göra mest nytta för idrottare i mellankategorierna. I dessa idrotter tävlar svenska idrottare i dag ”mot en omvärld med betydligt bättre ekonomiska förutsättningar”. Här finns således en möjlighet för idrottsrörelsen att göra en kursändring.

Statens viktigaste bidrag hade varit att tillföra elitidrotten ökade resurser. Detta är en nödvändighet för att specialidrottsförbunden ska kunna driva sina landslagsprogram, och stödja elitaktiva på vägen mot världstoppen. Men därutöver skulle staten också kunna bidra till att göra existensvillkoren mer hållbara för de individer som genomför en elitidrottssatsning. Att låta elitidrottsstipendier bli sjukpenninggrundande är ett exempel på en sådan åtgärd. Försättningsvis behövs insatser för att stärka elitidrottarens möjligheter till dubbla karriärer. Förutom studier kanske elitidrott skulle kunna kombineras med diverse offentliga anställningar, förslagsvis inom Försvarsmakten eller genom att elitidrottare ges offentliga uppdrag att främja den internationella bilden och kunskapen om Sverige.

Från näringslivet, slutligen, är framför allt ökade resurser viktigt. Mattsson påpekar att det redan nu finns framgångsrika idrotter när det gäller att generera kommersiella medel. Till störst nytta för det svenska elitidrottssystemet som helhet vore dock en samordnad satsning, motsvarande det strategiska samarbete mellan staten och näringslivet som möjliggjorde SOK:s topp- och talangprogram.

Centrum för idrottsforsknings slutsatser

Elitidrott är en verksamhet som engagerar stora grupper av den svenska befolkningen. Vi följer med spänning och oro våra favoritlags och elitidrottarens prestationer från läktarna, framför våra skärmar och via sociala medier. Svenska segrar och medaljer i internationella mästerskap väcker känslor av glädje, stolthet och beundran. I dessa avseenden skiljer sig inte Sverige från andra länder.

Samtidigt visar årets fördjupade analys att det svenska elitidrottssystemet på väsentliga punkter skiljer sig från andra jämförbara länder. Skillnaderna handlar både om elitidrottens samhällsposition och dess förutsättningar. De svenska särdragen har dessutom blivit alltmer framträdande till följd av den ökade konkurrens som präglat den internationella elitidrotten under senare decennier. Detta ställer svensk idrott vid ett vägskepp.

Nedan presenteras Centrum för idrottsforsknings övergripande slutsatser rörande idrottsrörelsens ”villkor och förutsättningar för att bedriva en konkurrenskraftig och hållbar elitidrottsverksamhet”.

Ett elitidrottssystem ”i skuggan av breddidrotten”

Ett första övergripande resultat i årets rapport är att svensk elitidrott som kultur-företeelse – dess samhällslegitimitet, organisation och existensvillkor – verkar ”i skuggan av breddidrotten”. Elitidrott må vara en viktig angelägenhet för många medborgare, men det ändrar inte det faktum att vi har en idrottsmodell baserad på klassiska folkrörelsetraditioner och välfärdspolitiska ideal, snarare än strategier för att maximera vägen till internationell framgång.

Det mest grundläggande kännetecknet för svensk idrott är att verksamheten är organiserad som en traditionell folkrörelse byggd på frivilligt deltagande, oavlönat engagemang och föreningsdemokratiska principer. Den lokala och ideella föreningen utgör den självklara utgångspunkten för allt som sker: från lekfyllda idrottsaktiviteter för de yngsta barnen, via tävlingsverksamhet och talangutveckling i den breda ungdomsidrotten, till elitidrott på högsta nivå. På nationell nivå består idrottsrörelsen av självständiga specialidrottsförbund förenade under en gemensam paraplyorganisation. Även om svensk idrott är sammanhållen och samlad i ett gemensamt organisationskomplex, är elitidrottens förutsättningar både ideologiskt och organisatoriskt baserade på principer om decentralism och varje idrotts självstyre. På nationell nivå är följaktligen specialidrottsförbunden ansvariga för sina respektive idrotter, inklusive elitverksamhet – såsom att arrangera nationella mästerskapstävlingar och genomföra landslagsverksamhet. På lokal nivå bedrivs tävlingsverksamhet och talangutveckling med utgång i varje idrottsförenings egenvalda ambitionsnivåer, respektive förutsättningar. De olika förbundsövergripande elitsatsningar som utformats i svensk idrott sedan millennieskiftet – från SOK:s topp- och talangprogram, till arbetet bakom det nya strategiprogrammet *#elitidrott2030* – är ur detta perspektiv att betrakta som undantag från principen att varje förbund och förening ansvarar för, och finansierar, sin egen elitverksamhet.

Formuleringen ”i skuggan av breddidrotten” syftar även på idrottens position i det svenska samhället. Utan tvekan har idrottsrörelsen ett starkt stöd hos både allmänheten och politiska beslutsfattare. Den ideella idrottsverksamheten tillförs årligen betydande offentliga resurser. Motiven är dock välfärdspolitiska. I enlighet med svenska jämlikhetstraditioner är syftena med statens idrottsstöd att uppmuntra idrottsrörelsens ideella och frivilliga krafter, främja fysisk aktivitet och folkhälsa samt erbjuda barn och unga en meningsfull fritid. Vidare avser stödet att öka föreningsidrottens tillgänglighet bland underrepresenterade grupper. Elitidrottsliga motiv förekommer sällan, likaså riktade satsningar på elitidrott. Det är

talande att den särskilda regeringsförordning som reglerar statens idrottsstöd visserligen fastslår att statsanslag *får* användas för att stärka idrottsutövares internationella konkurrenskraft, men att explicita mål på elitidrottens område helt saknas. Den bild som framträder är att elitidrotten uppfattas som en integrerad del i svensk idrottsrörelse, men att verksamhetens samhällsnytta – och därmed även dess förutsättningar för statligt stöd – är kopplad till breddidrott, barn- och ungdomsverksamhet och folkhälsa.

Den svenska idrottsmodellens styrkor och svagheter

Alla elitidrottssystem skapas i specifika samhälleliga kontexter. De formas och utvecklas utifrån det enskilda landets idrottsliga traditioner och förutsättningar. De har sina styrkor – men även sina svagheter. Den svenska idrottsmodellen är inget undantag. Det starka folkrörelse- och breddidrottsperspektiv som kännetecknar svensk idrott är både en styrka och en begränsning för vår elitidrott.

Forskare och experter som bidragit till årets rapport pekar på många inslag i den svenska idrottsmodellen, som skapar konkurrensfördelar i jakten på medaljer och resultat på den internationella idrottsarenan. Det handlar bland annat om övergripande samhällsfaktorer, såsom goda idrotts- och motionsvanor bland svenska medborgare, samt en ambitiös välfärdspolitik i frågor kopplade till medborgarnas hälsa och aktiva fritid. De pekar också på föreningsidrottens öppenhet och stora bredd, det ideella engagemanget liksom omfattningen på idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Sverige har även kompetenta och engagerade idrottsledare, särskilt för barn- och ungdomsidrott. Det offentliga stödet är omfattande, inte minst i form av kommunalt finansierade idrottsanläggningar av god kvalitet. Alla dessa egenskaper brukar vanligtvis åberopas i berömande beskrivningar av den svenska idrottsrörelsens bredd- och folkrörelsekaraktär – och är samtidigt inslag i svensk idrott som stärker förutsättningarna för en framgångsrik elitidrott.

Men vår idrottsmodell har också inslag som begränsar. Typiskt nog är även dessa utmaningar i stor utsträckning ett resultat av den svenska idrottsrörelsens karaktär av frivillig och ideellt uppbyggd folkrörelse.

Elitidrott i skilda världar

En av de största utmaningarna inom svensk elitidrott handlar om begränsade ekonomiska förutsättningar. I Sverige är det totala offentliga stödet till idrott omfattande, men i huvudsak avsett att uppmuntra breddidrottsliga mål. Det statliga bidraget används framför allt för att stödja barn- och ungdomsidrott på lokal nivå, möjliggöra olika former av utvecklingsinsatser i förbund och föreningar samt finan-

siera kansliorganisationer för Riksidrottsförbundet och dess medlemsförbund. Inom idrottsrörelsen fördelas det statliga stödet huvudsakligen utifrån nyckeltal baserade på olika idrotters storlek och aktivitet. Riktade bidrag till elitidrott och gemensamt finansierade satsningar på elitidrottsstöd finns, men är relativt begränsade och otillräckliga för att täcka förbundens uppfattade behov.

Även marknadens bidrag till svensk idrott är betydande på aggregerad nivå, men samtidigt ojämnt fördelat. Ett fåtal idrotter, framför allt ett antal massmedialt populära lagidrotter – med fotboll och ishockey i spetsen, har stora kommersiella intäkter. I dessa idrotter har förbund och elitklubbar förhållandevis goda ekonomiska förutsättningar att utveckla talanger och bedriva elitverksamhet. För övriga idrotter är premisserna för marknadsintäkter betydligt sämre. Med små eller inga möjligheter till publikintäkter, lukrativa sponsoravtal eller försäljning av sändningsrättigheter blir det svårt för klubbar att erbjuda sina elitidrottare tillräcklig support eller ekonomisk ersättning. Parallellt får dessa specialidrottsförbund svårt att finansiera sin landslagsverksamhet. I en tid då den internationella utvecklingen på elitidrottsområdet präglas av höjda offentliga investeringar och ökad professionalisering, upplever många svenska specialidrottsförbund följaktligen en ökande diskrepans mellan den krassa ekonomiska realiteten, och visionerna om vad som skulle behövas för att ge sina elitidrottare rimliga förutsättningar.

Inom svensk idrott är det således stora skillnader mellan idrotters villkor och möjligheter att utveckla och bedriva elitverksamhet. Skillnaderna uppstår i första hand ur idrotters varierande möjligheter till marknadsintäkter – men förstärks dessutom genom svensk skattelagstiftning. Rådande regler för skattebefrielse av idrottsföreningar är visserligen generella, såtillvida att de kan utnyttjas av dem alla. Systemet förutsätter dock att det finns kommersiella intäkter att skattebefria. Ju större marknadsintäkter, desto större blir skattebefrielsen. På så sätt är föreningsidrottens förmånliga skatteregler ett offentligt idrottsstöd som framför allt tillfaller idrotter med stora kommersiella intäkter.

Många idrottare genomför sina elitsatsningar under svåra ekonomiska och sociala villkor

De begränsade ekonomiska resurserna inom svensk elitidrott drabbar också många av de idrottare som vill tävla på högsta internationella nivå. Återigen går en tydlig skiljelinje mellan idrotter med stora, respektive små, marknadsintäkter. I stora och kommersiellt starka lagidrotter är elitidrottarens förutsättningar ofta goda. I dessa idrotter är elitidrottare vanligtvis anställda hos sina klubbar, medan landslagsverksamheten huvudsakligen finansieras via kommersiella intäkter. I kommersiellt

starka individuella idrotter, exempelvis friidrott, är de ekonomiska förutsättningarna fortsatt ofta goda för de elitidrottare som lyckas ta sig till världstoppen. Vägen dit kan däremot vara kantad av stora utmaningar.

För elitidrottare i kommersiellt svaga idrotter är emellertid situationen betydligt svårare. I likhet med många konstnärer och andra kulturarbetare kombinerar de sina talangsatsningar med deltidsjobb, studier eller ekonomiskt stöd från familjer eller närstående. Stipendier och prispengar är viktiga tillskott för vissa, men sällan tillräckliga. Dessutom räknas som sagt inte stipendier som sjukpenninggrundande inkomst, med följden att dessa elitidrottare inte får full del av det svenska socialförsäkringssystemet. Förutom de rent ekonomiska begränsningarna betalar många idrottare även ett högt personligt pris. Det är exempelvis svårt för kvinnor att kombinera en elitsatsning med föräldraskap. För parasportare tillkommer att bristande möjligheter till långsiktigt strukturerat stöd innebär stora personliga risker såväl ekonomiskt och praktiskt, som känslomässigt.

Långt ifrån alla unga med elitidrottsliga aspirationer har därutöver det ekonomiska stöd och den uppbackning hemifrån, som ofta är nödvändig för att en elitsatsning ska vara möjlig. De studier av elitidrottare som ingått i årets fördjupade analys visade ett tydligt och oroväckande mönster av en synnerligen stark social snedrekrytering. Som exempel kan nämnas den enkätstudie som forskare vid Linnéuniversitetet lät genomföra, vilken besvarades av 328 landslagsutövare från 51 skilda idrotter. Hela 97 procent av de svarande var födda i Sverige. Merparten kom från familjer med goda socioekonomiska villkor. Cirka 90 procent underströk föräldrarnas stöd under hela deras elitsatsning.

I årets uppdrag från regeringen har ingått att bedöma den svenska elitidrottens konkurrenskraft och hållbarhet. Med utgång i ovan beskrivna villkor för elitidrottare i kommersiellt svaga idrotter, är det mest rimliga svaret att dagens situation varken är rättvis, hållbar eller effektiv. Situationen är orättvis avseende den sneda sociala rekryteringen, det vill säga att många unga saknar de ekonomiska möjligheter eller den uppbackning hemifrån, som i praktiken är nödvändig för att kunna genomföra en elitsatsning. Situationen är ohållbar avseende det personliga pris många elitidrottare betalar för att kunna förverkliga sin elitsatsning. Den är slutligen ineffektiv såtillvida att svensk idrotts internationella konkurrenskraft begränsas när potentiella talanger aldrig får en möjlighet att satsa mot världseliten, alternativt tvingas sluta i förtid på grund av ekonomiska eller sociala skäl.

Kan vi räkna med framtida segrar?

En återkommande fråga i den elitidrottspolitiska debatten handlar om framtiden: Är Sverige som idrottsnation på väg att tappa positioner på den internationella idrottsarenan? Frågor av dessa slag kan egentligen aldrig ges ett entydigt svar. I den mångfald av idrotter som för närvarande bedrivs i Sverige finns både exempel på tillbakagångar och framgångar. Statistik kan användas och analyseras på olika sätt. Frågan har också en politisk slagsida. Att beskriva framtiden i mörka bilder kan ingå i en strategi för att flytta fram elitidrottens positioner, och för att tilldelas ökade resurser.

Med dessa reservationer görs här ett försök till ett nyanserat svar. Det finns vissa grundläggande inslag i det svenska samhället och den svenska idrottsmodellen som är, och kommer att förbli, en styrka. Vi har en stor och bred folkrörelseidrott, och lång erfarenhet av att identifiera och utveckla talanger. Rimligtvis kommer nya talanger att dyka upp framöver. Vissa av dessa kommer att ha rätt förutsättningar i form av föräldrars uppbackning, och förmånen att ingå i goda utvecklingsmiljöer i sina idrottsföreningar. Det finns följaktligen en god grund i den svenska breda folkrörelseidrotten för att identifiera och utveckla nya talanger. Rimligtvis kommer även svensk idrott att få framgångar framöver.

Den professionalisering och elitidrottsliga kapprustning som pågår internationellt kommer likväl inte att gå obemärkt förbi. För många svenska elitidrottare kommer därmed vägen till internationell nivå att bli längre och svårare, än för deras konkurrenter från andra länder. Svenska elitidrottare kommer att tävla på ojämlika villkor. Det går att hävda att Sverige sedan länge befinner sig i denna situation. Den stora frågan är om framtida svenska talanger kommer att finna det vara mödan värt att satsa mot världstoppen?

Förutsättningar och utmaningar för en samlad elitsatsning

De forskargrupper som bidragit med internationella perspektiv i årets fördjupade analys har visat att vägen till internationell idrottslig framgång kan se ut på olika sätt. Ekonomiska resurser är nödvändigt, men otillräckligt. Det finns här vissa strategier som förenar framgångsrika länder: de arbetar målmedvetet och effektivt. Forskarna från forskningsprogrammet SPLISS betonar vikten av samordning och klara beslutsprocesser, tydliga elitidrottsliga mål, långsiktiga strategier samt att resurser avgränsas till ett mindre antal idrotter, som bedöms ha reella möjligheter att lyckas på högsta internationella nivå. Forskarna från Idrættens Analyseinstitut går ännu längre, och föreslår konkreta reformer av svensk idrotts organisering,

däribland skapandet av en nationell elitidrottsorganisation och att olympiska idrotter ges särskild prioritet i fördelningen av ekonomiskt stöd. Peter Mattsson, representant för idrottens strategiprogram *#elitidrott2030*, är inne på samma linje genom påpekandet att just prioriteringar är nödvändigt om Sverige ska klara ”att prestera ett effektivt organiserat elitidrottsystem”.

Med satsningen *#elitidrott2030* har idrottsrörelsen visat en vilja att utveckla förutsättningarna för svensk elitidrott. Vid en första anblick kan programmet framför allt uppfattas som ett idrottsligt upprop för ökade resurser från staten och näringslivet. I realiteten är satsningen betydligt mer än så. Den är ett brett upplagt reformprogram, där svensk elitidrott ska stärkas på ett antal områden: från ökad samordning på central nivå, utvecklade elittränarutbildningar samt reformer för att förbättra livsvillkor för elitaktiva och elittränare, till ökat samarbete med elitidrottsforskningen. Det är därför rimligt att betrakta *#elitidrott2030* som ett första svenskt närmande till den globala elitidrottsliga kapprustningen. Det är en strategi som skapats för att möta den ökade internationella konkurrensen med höjda ambitionsnivåer och ökad effektivitet i det svenska elitidrottsystemet.

Men trots att idrottsrörelsens samtliga tre stödorganisationer slutit upp bakom strategiprogrammet är det i dagsläget oklart om, och i vilken utsträckning, *#elitidrott2030* i praktiken kommer att föra in svensk elitidrott på en ny väg.

En första utmaning är att kraftsamlingen i stor utsträckning är tänkt att finansieras genom nya resurser från stat och näringslivet. Frågan är om landets politiska beslutsfattare är beredda att tillföra nya och öronmärkta medel till svensk elitidrott? Kommer riksdagen att tillmötesgå idrottsrörelsens önskemål om förändringar i svensk skattelagstiftning avseende idrottsliga stipendier? Och hur ska näringslivet förmås att öka sin sponsring av svensk elitidrott, och ingå nya slags partnerskap? Kort sagt: stora delar av *#elitidrott2030* bygger på att aktörer utanför idrottsrörelsen ska sluta upp och tillföra nya resurser. Dessa delar ligger utanför idrottsrörelsens egen kontroll.

En andra utmaning ligger i samordningen mellan idrottsrörelsens tre stödorganisationer. Arbetet med *#elitidrott2030* har inneburit ett närmande mellan Riksidrottsförbundet, SOK och SPK. Samtidigt skiljer sig de tre organisationerna åt i utgångspunkter, synsätt och vilka idrotter de representerar. Kommer stödorganisationerna att kunna enas i ett långsiktigt samarbete, för att skapa de effektivitetsvinster som i dag efterfrågas av både specialidrottsförbunden och de elitaktiva själva?

En tredje utmaning handlar om satsningens nya principer om prioritering av elit-idrottsstödet. Problemet här är att förändringar i bidragsfördelning alltid gör vissa till vinnare, medan andra förlorar. I just detta fall är ambitionen att kunna öka elit-idrottsstödet till sådana idrotter där den internationella konkurrensen är hård, men möjligheterna till marknadsintäkter är begränsade. Två grupper skulle bli förlorare i det nya fördelningssystemet. Den första gruppen är de (i huvudsak mindre) idrotter som av olika skäl skulle uteslutas från elitstöd. Den andra gruppen är de (i huvudsak större och kommersiellt starka) idrotter som har ekonomisk fördel av att dagens fördelningssystem består. Frågan om elitstödet fördelning har redan utmynnat i diskussion och väckt kritik inom idrottsrörelsen. Tidigare bidragsbeslut har reviderats, och hur det framtida elitstödet kommer att utformas är oklart. Detta vittnar om de reella svårigheterna att förändra principerna för bidragsfördelning inom svensk idrott, särskilt om målet är att vissa idrotter ska prioriteras på bekostnad av andra.

Den viktigaste och kanske svåraste utmaningen är dock att själva utgångspunkterna för strategiprogrammet #elitidrott2030 i flera avseenden bryter med etablerade principer och synsätt i svensk idrott och svensk idrottspolitik. Det är i denna mening satsningen placerar idrottsrörelsen vid ett vägskål: om idrottsrörelsen väljer att fortsätta på vägen mot en samlad elitsatsning, medför det att andra idrottspolitiska stigar överges.

Det är framför allt två etablerade idrottspolitiska principer som utmanas med den nya elitsatsningen. Den första rör idrottsrörelsens relation till staten. Från idrottsrörelsens sida har man i decennier framhållit att man är en föreningsdemokratisk och självständig rörelse, som måste vara oberoende i förhållande till staten. Som belysande exempel fastslår Riksidrottsförbundet i sitt intressepolitiska program att idrottsrörelsen bedriver en samhällsnyttig verksamhet som förtjänar offentligt stöd – men att självständighet samtidigt är en förutsättning för idrottens samhällsnytta.

”Idrottsrörelsen är ingen leverantör av beställda samhällstjänster, utan består av lokala föreningar där människor slutit sig samman för att ägna sig åt ett gemensamt intresse. Det är medlemmarna, inte staten eller kommunerna, som bestämmer vad föreningen ska göra.”¹

Den andra principen rör fördelning av makt och inflytande inom idrottsrörelsen. I en så stor och mångfacetterad organisation som svensk idrottsrörelse, är det en ständig utmaning att finna en balans mellan det gemensamma uppdraget och

---

¹ Riksidrottsförbundet (2023). *Idrottspolitiskt program*, s. 11.

sådant som varje förbund och förening kan besluta om själv. I detta spänningsförhållande mellan centralstyrning och decentralisering har det senare i praktiken varit en dominerande princip sedan millennieskiftet. Den idrottspolitiska utgångspunkten har varit att varje specialidrottsförbund har ansvaret att leda och utveckla sin idrott och sina föreningar, medan Riksidrottsförbundet på central nivå ska inta en mer stödjande och samordnande roll. I bidragsfrågor har denna princip efter stämmobeslut 2021 framför allt utmynnat i höjningar av det ordinarie organisationsstödet till specialidrottsförbunden, och nedskärningar för Riksidrottsförbundets centrala kansli och dess regionala kontor.

En elitidrottssatsning motsvarande #elitidrott2030 bryter mot båda dessa principer. Ett äskande om nya statliga medel för att stärka svensk elitidrott är de facto att begära ett ökat statligt engagemang i elitidrottsfrågor. Det är även en önskan om nya öronmärkningar i statens idrottsstöd. Dilemmat här är att elitidrottens svaga position i statens rådande idrottspolitik ger idrottsrörelsen stor autonomi att själv utforma sitt elitidrottssystem. En statlig offensiv på elitidrotten kan visserligen ge nya resurser, men de kommer i så fall med nya politiska förväntningar om mål och resultat. En statlig elitsatsning kan följaktligen endast ske till priset av att idrottsrörelsens självständighet begränsas. Detta är Danmark och Norge konkreta exempel på.

Samtidigt innebär förslaget om effektivare samordning, hårdare prioriteringar och behovsprövning av elitidrottsstödet att makt och beslutsfattande inom idrottsrörelsen ska centraliseras. Detta är en tydlig kursändring från rådande idrottspolitiska principer om decentralism, och att varje förbund äger sin egen idrott. En centralisering av makten i elitidrottsfrågor bygger på tanken att idrottsrörelsens olika parter är beredda att prioritera ett helhetsperspektiv före omsorgen om den egna idrotten. Det förutsätter en förståelse för idrotters olika existensvillkor, och acceptans för att vissa specialidrottsförbund ska tillföras ökat stöd – medan andra ska få minskat eller inget alls.

Det pågående arbetet inom svensk idrott för att få till stånd en samordnad elitidrottssatsning innehåller således utmaningar. Arbetet kräver också beslut i viktiga principiella frågor. Detta ställer svensk idrott inför ett vägval som stakar ut riktningen inte bara för elitidrottens utveckling, utan även för idrottsrörelsen i sin helhet.

2. Statens stöd till idrotten 2023

Den statliga idrottspolitikens utgångspunkter

Statens stöd till idrottsrörelsen har långa anor. Ett första engångsbidrag beviljades av regeringen redan 1877. Med början 1913 följde ett permanent, och av riksdagen beviljat statsbidrag för idrottsverksamhet. Bidraget uppgick inledningsvis till 100 000 kronor. Därefter har beloppet successivt höjts. För 2023 uppgår det totala statliga idrottsstödet till närmare 2,3 miljarder kronor.

Motiven till statens idrottsstöd har varierat över tid och i takt med samhällsutvecklingen. På ett övergripande plan har bidraget emellertid alltid tjänat två syften. Det första syftet är att uppmuntra och tillvarata de positiva effekter som frivilligt organiserad idrottsutövning anses leda till. I början av 1900-talet formulerades detta gärna i form av (manlig) karaktärsdanning, fosterländskhet och skapandet av ”en sund själ i en sund kropp”. I dag anförs på motsvarande sätt att idrott och motion är positivt för folkhälsan och att det skapar glädje, rekreation och meningsfull fritid för både unga och gamla. Som belysande exempel framhåller regeringen i 1999 års idrottspolitiska proposition – *En idrottspolitik för 2000-talet* – att god folkhälsa utgör en ”betydelsefull komponent för välfärden i vårt samhälle” och att det därför är viktigt att barn och ungdomar tidigt skapar sig ”motionsvanor som varar hela livet”, jämte att även äldre och personer med funktionsnedsättnings behov av motion förtjänar uppmärksamhet.¹

Statens andra syfte är att stödja ”en fri och självständig folkrörelse”. Denna strävan har två dimensioner. Först och främst är det ett erkännande till den frivilliga idrottens många ideella krafter. Ur detta perspektiv utgör statens stöd en sorts hjälp till självhjälp, där offentliga medel har som mål att stärka idrottsrörelsens förutsättningar att vara, och förbli, en omfattande, mångfacetterad och självständig massrörelse i en ideell samhällssektor. Den andra dimensionen rör de demokratiska ideal och värderingar som finns inbäddade i själva folkrörelseperspektivet, såsom allas lika rätt att få vara med och delta utifrån sina egna förutsättningar, likvärdiga villkor för flickor och pojkar, integration av eftersatta grupper liksom ett värnande av god etik och sunda ideal. Viktigt är även att idrottsrörelsen aktivt verkar för alla medlemmars faktiska möjlighet till inflytande och delaktighet:

---

¹ Prop. 1998/99:107. *En idrottspolitik för 2000-talet: Folkhälsa, folkrörelse och underhållning*, s. 28.

”Regeringen vill betona vikten av att idrottsrörelsen fortsätter sitt arbete att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Det är en viktig del av idrottsrörelsens demokratiska fostran att varje människa kan påverka såväl genom en demokratiskt uppbyggd mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen. Det är således väsentligt att varje deltagare blir delaktig i de beslut som formar verksamheten.”²

Den statliga idrottspolitikens organisatoriska ramar

I Regeringskansliet handläggs idrottsfrågor av Socialdepartementet. Ansvarigt statsråd är socialminister Jakob Forssmed. Fram till regeringsskiftet 2022 var idrottsfrågor placerade i Justitiedepartementet. I regeringens förslag till statsbudget ingår idrott i området *Politik för det civila samhället* under utgiftsområde 17, *Kultur, medier, trossamfund och fritid*. I riksdagen bereds idrottsfrågor av kulturutskottet.

Statens idrottspolitik är rättsligt reglerad. En förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 1999:1177) inrättades 1999. I förordningen preciseras mål och syften med statens idrottspolitik, förutsättningar för bidragsfördelning och återrapportering med mera. Samma år instiftade riksdagen även en lag som fastslår att Riksidrottsförbundet ”prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer”.

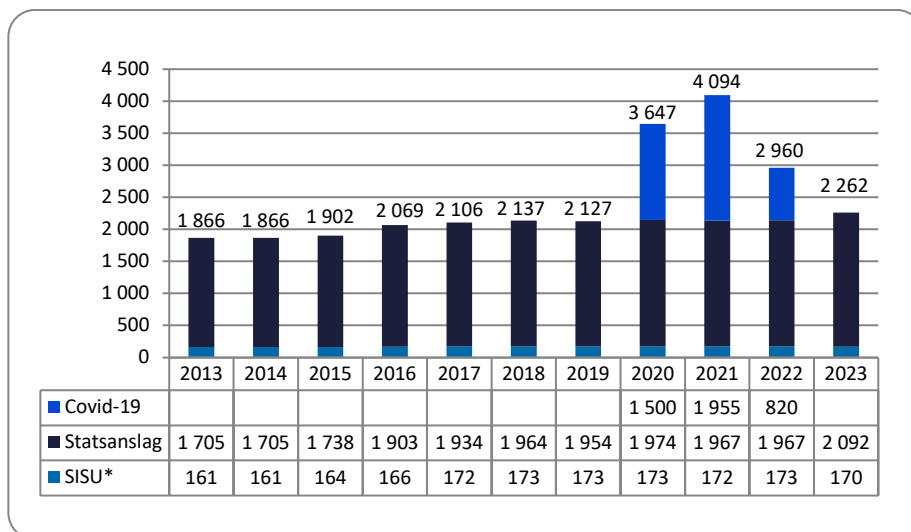
De övergripande idrottspolitiska mål som fastslås i förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet konkretiseras på framför allt tre sätt. I budgetpropositionen kommenterar regeringen idrottspolitikens inriktning och utveckling. För anslaget över statsbudgeten utfärdar regeringen dessutom årliga riktlinjer till Riksidrottsförbundet. I dessa preciseras den statliga idrottspolitikens mål, syften och återrapporteringskrav fördelade över olika verksamhetsgrenar. Slutligen utfärdar regeringen även ett regleringsbrev (ställt till Kammarkollegiet) som preciserar bidragets anslagsposter och särskilda villkor.

---

² Ibid., s. 37.

Det statliga idrottsstödet utformning och omfattning

I figur 1.1 redovisas det statliga idrottsstödet utveckling under perioden 2013–2023.

Figur 1.1 Statens stöd till idrotten 2013–2023 (miljoner kronor)

* Anslag till studieförbundet SISU Idrottsutbildarna.

Källa: Regleringsbrev *Statens stöd till idrotten 2013–2023*

Figur 1.1 visar att statens idrottsstöd det senaste decenniet ökat från 1 866 miljoner kronor 2013 till 2 262 miljoner kronor 2023. Den stora anslagsökningen åren 2020 till 2022 förklaras av att idrottsrörelsen under den perioden tilldelats närmare 4,3 miljarder kronor i extra anslag, för att mildra de negativa ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin.

I tabell 1.1 redovisas bidragets fördelning 2023 över olika anslagsposter. Den största enskilda anslagsposten är *Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet*. I denna post, på närmare 1,3 miljarder kronor, ingår organisationsstöd till Riksidrottsförbundet och dess medlemsförbund samt medel till idrottens statliga lokala aktivitetsstöd (LOK-stöd). Den näst största bidragsposten är *Särskild satsning på idrott och motion*. Posten uppgår till 584 miljoner kronor. Merparten av beloppet, 525 miljoner kronor, utgörs av den särskilda satsningen *Idrottslyftet*. Därutöver ingår 45 miljoner kronor för den särskilda satsningen på daglig rörelse under skoldagen samt 14 miljoner kronor för idrottsinsatser i segregerade områden. I anslagspost *Bidrag till inter-*

nationellt samarbete ingår 100 miljoner kronor för att utveckla idrottsverksamhet i utsatta områden i enlighet med ett särskilt regeringsbeslut.

Tabell 1.1 Statens stöd till idrotten 2023 (kronor)

	Stöd i kr	Stöd i kr
Anslagspost Stöd till idrotten		2 091 811 000
Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet (ram)	1 286 311 000	
Bidrag till internationellt samarbete m.m. (ram)*	102 500 000	
Insatser mot dopning (ram)	50 000 000	
Bidrag till idrottsforskning (ram)	26 000 000	
Bidrag till specialidrott inom gymnasieskolan (ram)	43 000 000	
Särskild satsning på idrott och motion (ram)	584 000 000	
Anslag för vuxenutbildning		170 485 000
Särskilt verksamhetsstöd till Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (ram)	169 485 000	
Särskilda insatser inom folkbildningen för asylsökande	1 000 000	
Summa		2 262 296 000

* 100 000 000 avser att utveckla idrottsverksamhet i utsatta områden (särskilt regeringsbeslut)

Källa: Regeringen, *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende anslag 13:1* samt *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende anslagen 14:1 och 14:3 inom utgiftsområde 17*

3. Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten

Inledning

I Centrum för idrottsforskningens uppdrag ingår en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten utifrån ett så kallat indikatorsystem. Indikatorer är statistiska mått vilka påvisar alternativt indikerar tillstånd eller förändringsprocesser inom större system. Syftet med indikatorer är följaktligen att bedöma utvecklingen inom ett område genom kontinuerlig uppföljning av en begränsad uppsättning data.

Indikatorer är förhållandevis enkla analysinstrument. Styrkan ligger i deras förmåga att förenkla och identifiera utvecklingsprocesser, och därmed skapa förståelse för en ofta komplex verklighet. Samtidigt får de inte förväxlas med forskningsresultat. Indikatorer avser främst att spegla i vilken riktning ett område utvecklas – men de kan sällan användas för att förklara varför en viss förändring sker.

För mer kvalitativt inriktade frågeställningar och analyser blir därmed kompletterande forskning nödvändig. Av detta följer att indikatorer med fördel kan användas som ett första led i en större uppföljningsprocess. De är – och ska vara – enkla och lättillgängliga data, som skapar en första överblick över ett område och påvisar eventuella utvecklingstendenser. Därefter kan uppföljningen kompletteras med fördjupad analys eller forskning inom de aspekter där indikatorerna belyst ett behov av ytterligare kunskapsinsamling.

Indikatorsystemets syfte: Att följa upp föreningsidrotten

Det övergripande syftet med Centrum för idrottsforskningens indikatorsystem är att följa upp statens stöd till idrotten, med utgångspunkt i regeringens förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet (SFS 2009:1589). Av förordningen framgår att statsbidrag endast får beviljas 1) organisationer på central, regional eller lokal nivå som arbetar med idrottsverksamhet 2) Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) för förberedelser inför och deltagande i internationell tävlingsverksamhet och 3) huvudmän som är ansvariga för utbildning vid riksidsrottsgymnasier.

Bidraget är alltså – med få undantag, såsom medel till riksidsrottsgymnasierna – öronmärkt för föreningsidrott. Detta gäller även vårt indikatorsystem. Idrott kan

bedrivs på många sätt och i många skilda organisatoriska former. I begreppet rymms alltifrån traditionell träning i idrottsföreningar och motionsaktiviteter på kommersiella gym, till friluftsliv och skolämnet Idrott och hälsa. I Centrum för idrottsforsknings indikatorsystem är det föreningsidrotten som ska följas upp.

I fråga om vad staten vill uppnå med sitt stöd, stadgas i nämnda förordning att statsbidraget ska främja verksamhet som:

- bidrar till att utveckla barn och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott
- bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bland annat genom att öka barn och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande
- gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion
- bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främjar en god hälsa hos alla människor
- syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet
- utvecklar samverkan mellan organisationer som arbetar med idrottsverksamhet, skolan och andra som bedriver arbete för att främja fysisk aktivitet och goda motionsvanor
- främjar integration och god etik
- aktivt motverkar dopning inom idrotten

I förordning fastslås även att statsbidrag får användas för att stärka idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Det indikatorsystem som redovisas i det följande baseras på statsbidragets avgränsningar och preciseringar. Först har förordningens bestämmelser och syftes-paragrafer delats in i fem målområden:

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområde 3: Alla flickor och pojkars, kvinnor och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

För vart och ett av dessa målområden har indikatorer utformats.

Om indikatorsystemets allmänna principer och underlag

Vid utformningen av ett indikatorsystem finns olika krav att beakta. Vissa krav handlar om vetenskaplig kvalitetssäkring. Sådana metodfrågor diskuteras i nästkommande avsnitt *Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet*. Andra hänsynstaganden handlar om att skapa smidighet och tillämpbarhet i uppföljningssystemet. Som exempel bör indikatorerna vara förhållandevis enkla att ta fram, företrädesvis via offentlig statistik eller andra, större databaser.

Vidare bör indikatorer vara begripliga och entydiga att tolka. Även för en relativt oinitierad bedömare ska det vara tydligt vad indikatorn avser att mäta, och hur resultatet ska bedömas. Slutligen återstår politiskt orienterade hänsynstaganden, såsom att indikatorerna bör belysa förhållanden som uppfattas som viktiga för medborgarnas välfärd och dessutom är politiskt möjliga att förändra.

Underlaget till vårt indikatorsystem baseras på många och olika källor. Merparten av informationen har inhämtats via Riksidrottsförbundet, såsom uppgifter om specialidrottsförbundens medlemsbestånd, styrelsesammansättning och ekonomi. För aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har den så kallade LOK-stödsstatistiken använts. Information om ledaruppdrag, kostnader för idrottsutrustning med mera har inhämtats från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*.

Vid sidan av Riksidrottsförbundet har SISU Idrottsutbildarna tillhandahållit information om genomförda studieinsatser inom idrottsrörelsen. Offentlig statistik har inhämtats från Statistikmyndigheten SCB:s (SCB) undersökningar av levnadsförhållanden i Sverige, och från Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. Antidoping Sverige har bidragit med uppgifter om Sveriges insatser mot dopning.

Om indikatorer, statistik och vetenskaplig tillförlitlighet

Att utveckla nya databaser inom ett politikområde är ofta både kostsamt och tidskrävande. Många indikatorsystem utvecklas därför ur befintlig statistik. Strategin kan enklast beskrivas som en sorts jämkning mellan de frågor man önskar få besvarade i uppföljningssystemet, och den statistik eller information som står till buds via myndigheter och andra organisationers regelbundna informationsinsamling.

En sådan process väcker många och viktiga metodfrågor. En första fråga är givetvis om de indikatorer som konstrueras har förmåga att mäta det som faktiskt avses (validitetskrav). Om exempelvis målet är att mäta den samlade svenska elit-idrottens internationella konkurrenskraft, räcker det inte att enbart samla in information om svenska resultat i olympiska spel. En andra fråga handlar om kvaliteten på den information som indikatorerna bygger på. Har kunskapen insamlats i enlighet med vetenskapliga principer? Finns det brister eller begränsningar i informationen? Kort sagt: Hur tillförlitlig är egentligen den data indikatorerna bygger på?

Något som ytterligare komplicerar är att många myndigheter och forskargrupper visserligen kan vara intresserade av en gemensam frågeställning, men att de använder så olika urvalsmetoder, mättekniker eller begreppsdefinitioner att det blir svårt att jämföra resultatet av deras arbete.

De allra flesta vetenskapliga studier är en kompromiss mellan det önskvärda och det möjliga. Detta gäller inte minst stora befolkningsstudier. Av praktiska skäl bygger denna typ av undersökningar ofta på så kallade enkätdata, det vill säga att information inhämtats hos större befolkningsgrupper genom företrädesvis enkäter eller intervjuer. I sådana kvantitativt inriktade undersökningar är principen enkel: ju fler i undersökningssamlingen som besvarar forskarnas frågor, desto större sannolikhet att befolkningsgruppens sammansättning speglas på ett korrekt sätt. Samtidigt ökar kostnaderna snabbt i takt med frågeformulärens längd och antalet tillfrågade. I praktiken bygger därför många enkätstudier på ett begränsat antal frågeställningar, och ett mindre urval av den grupp man avser att undersöka. Detta är givetvis viktigt att beakta när man ska bedöma studiernas resultat.

Ännu ett metodproblem vid enkäter är att de tillfrågade inte alltid ger helt sanningsenliga svar. Forskning har bland annat visat att det finns en generell tendens hos respondenter att svara positivt, och att det krävs starkare motiv för att svara negativt. Denna tendens att föredra positiva svar är särskilt tydlig hos barn. När frågorna rör socialt önskvärda beteenden – såsom i vilken utsträckning man har en fysiskt aktiv och hälsosam livsstil – tillkommer risken att de tillfrågades svar påverkas av samhällets förväntningar.

Avslutningsvis återstår problemet att många människor av olika skäl väljer att inte besvara forskares frågor och enkäter. Om svarsbenägenheten varierar mellan olika svarsgrupper (exempelvis att kvinnor svarar i mindre utsträckning än män) uppstår risken att datamaterialet blir skevt. Om antalet svarande dessutom blir alltför litet uppstår risken att de svarande inte speglar sina svarsgrupper på ett korrekt sätt. I

bedömningen av olika statistiska undersökningar är det därför viktigt att alltid ta hänsyn till faktorer som antalet tillfrågade i studien, den faktiska svarsfrekvensen samt huruvida forskarna bedömt studiernas representativitet genom en bortfallsanalys.

Förändringar i indikatorsystemets källor

En allmän strävan vid etablering av indikatorsystem är att i möjligaste mån undvika förändringar i utformningen av indikatorer eller insamlingen av data. Samtidigt är det en realitet att den statistik som Centrum för idrottsforskning årligen samlar in via myndigheter, idrottsrörelsen, SCB och så vidare genomgår förändringar av olika slag. Det kan handla om alltifrån att centrala frågor i en enkät omformuleras, till att underlaget för studierna försämras – eller att hela enkätstudier läggs ned.

Mot denna bakgrund ska det konstateras att Centrum för idrottsforskningens indikatorsystem genomgått vissa förändringar över tid. En betydande sådan är att Riksidrottsförbundet 2013 införde det elektroniska verksamhetssystemet IdrottOnline som källa för information om medlemsförbundens storlek och sammansättning. Vidare har den tidigare enkätstudien *Svenska folkets tävlings- och motionsvanor* reviderats, och ersatts av *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Den senare studien genomförs sedan 2019 vartannat år.

Därtill har SCB över tid både omformulerat och begränsat sina frågor om idrott och fysisk aktivitet i sina årliga studier av medborgarnas levnadsförhållanden. Det senare har medfört att indikatorerna 3.2 och 3.3 (om ungas deltagande i olika idrotter samt deras tillgång till anläggningar) inte längre kan redovisas. Sedan 2015 har dessutom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) upphört att sammanställa information om idrottsskador, med effekten att indikator 2.3 om skadade i olycksfall inom idrotten inte heller kan redovisas. Även indikatorerna 5.2 och 5.4 har utgått, eftersom Centrum för idrottsforskning inte längre följer upp talangutveckling inom ramen för Sveriges Olympiska Kommitté (SOK).

Till följd av dessa förändringar har Centrum för idrottsforskning initierat en större översyn av sitt indikatorsystem. Ambitionen är både att kvalitetssäkra befintliga indikatorer, och identifiera nya indikatorer, i målområden där kunskapen begränsats eller försämrats. Detta arbete kommer att fortgå under 2024.

Sedan 2019 års rapport har uppgifter från SOK om medaljkapacitet och talangsatsningar i olympiska idrotter utgått, och ersatts av nya uppgifter från Riksidrottsförbundet om andelen kvinnor och män i specialidrottsförbundens landslags-trupper.

Målområde 1: Idrotten som folkrörelse

Målområdet behandlar idrottens ställning som frivilligt organiserad folkrörelse, dess självständighet i förhållande till stat respektive marknad, det ideella ledarskapets omfattning och betydelse med mera.

Målområde 1 innehåller sammanlagt sex indikatorer. De första fyra avser idrottens karaktär av ideell rörelse (folkrörelse) mätt i föreningsmedlemskap, aktiviteter inom barn- och ungdomsidrotten samt ideellt engagemang. De följande två speglar föreningsidrottens existensvillkor i relation till stat och marknad, mätt efter specialidrottsförbundens totala omsättning och offentliga stöd.

Indikator 1.1 Medlemmar i idrottsrörelsen

Precisering: Idrottsrörelsens totalpopulation fördelad på kön och ålder (6–80 år)

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline samt enkätstudien *Svenska folkets relation till motion och idrott*

Tabell 3.1.1.1 Riksidrottsförbundets medlemmar 2016–2021 (6–80 år)*

År	Alla medlemmar	Andel av urvalsgruppen (%)	Samtliga i urvalsgruppen
2021	3 213 000	35	9 238 000
2019	3 343 000	37	9 121 000
2018	3 149 000	35	9 025 000
2017	3 249 000	36	8 918 000
2016	3 211 000	36	8 798 000

* Kategorin icke-medlemmar redovisas inte i tabellen.

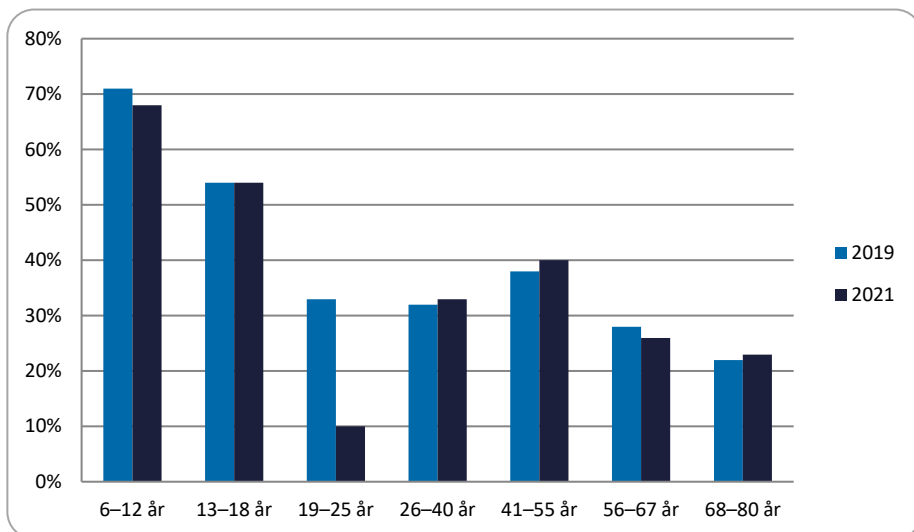
Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden, sedan 2019 genomförs undersökningen vartannat år)

Tabell 3.1.1.1 redovisar den organiserade idrottens medlemskår 2016–2021. Uppgifterna är skattade och hämtade från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Studien genomförs sedan 2019 endast vartannat år, med följderna att statistik inte samlats in för 2020 eller 2022.

Siffrorna indikerar att strax över 3,2 miljoner personer – mer än var tredje svensk medborgare i åldern 6–80 år – var medlemmar i en idrottsförening 2021. Jämförelse över tid visar små variationer. Visserligen kan vi notera en viss nedgång mellan åren 2019 och 2021, men eftersom statistiken baseras på skattade värden måste minskningen behandlas med försiktighet. Huruvida nedgången är reell och dessutom kopplad till coronapandemin är således svart att bedöma. Däremot ger statistiken fog för påståendet att idrottsrörelsen är en av Sveriges största folkrörelser.

En granskning av den könsmässiga sammansättningen indikerar att idrottsrörelsens medlemmar 2021 bestod av 45 procent kvinnor och 55 procent män. Om begreppet *jämställd* definieras som att det underrepresenterade könet i en verksamhet ska uppgå till minst 40 procent, uppfyllde idrottsrörelsen i sin helhet detta kriterium. Om vi i stället studerar fördelningen av kvinnor och män i olika specialidrottsförbund blir bilden mer komplex ("Aktiv i idrott"). Hela 46 av Riksidrottsförbundets 71 medlemsförbund 2022 (65 procent) hade över 60 procent män bland sina medlemmar. Vidare hade 18 förbund (25 procent) en jämställd medlemskår, medan 7 förbund (10 procent) i stället hade över 60 procent kvinnor bland sina medlemmar. Idrottsrörelsen är alltså jämställd på aggregerad nivå, men kvinnor och mäns val av idrottsaktiviteter skiljer sig åt.

Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott* ger möjlighet att studera idrottsrörelsens medlemskår även ur ett generationsperspektiv. I figur 3.1.1.1 redovisas idrottsrörelsens medlemmar 2019 och 2021 fördelade på åldersgrupper, och uttryckta som andel av samtliga i varje ålderskategori. Figuren är intressant eftersom den belyser föreningsidrottens popularitet i olika ålderskategorier. Därtill är jämförelsen mellan 2019 och 2021 viktig, eftersom den visar förändringar i idrottsrörelsens sammansättning mellan året före coronapandemin (2019) och dess andra år (2021).

Figur 3.1.1.1 Idrottsrörelsens åldersfördelning 2019 och 2021, andel av samtliga i varje ålderskategori (%)

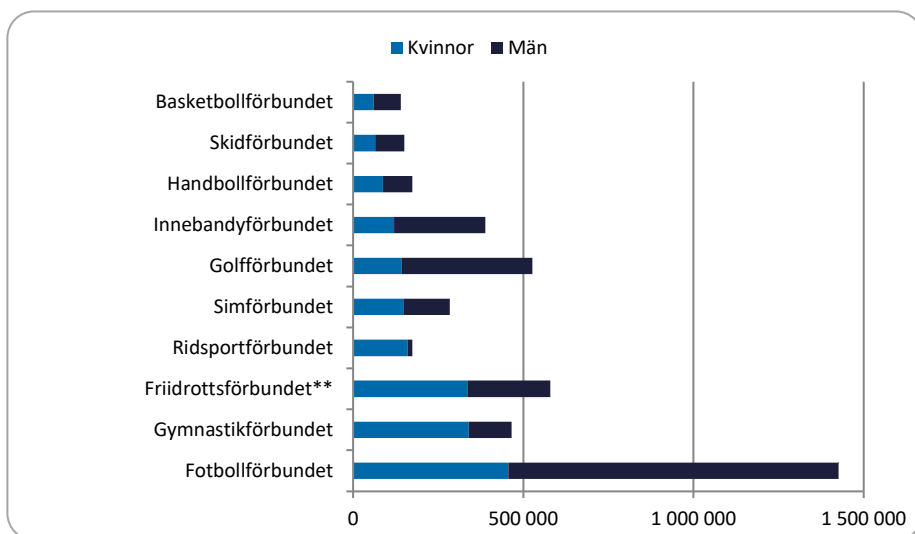
Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden, sedan 2019 genomförs undersökningen vartannat år)

På ett övergripande plan visar figur 3.1.1.1 att idrottsrörelsen engagerar personer i alla åldersgrupper. Samtidigt framkommer tydliga åldersrelaterade mönster, såtillvida att andelen medlemmar är högst bland barn och yngre ungdomar. I ålderskategorin 6–12 år utgör de hela 68 procent (2021). I åldersgruppen ”unga vuxna” (19–40 år) är andelen medlemmar strax över 30 procent (med undantag för gruppen 19–25 under 2021, vilket kommenteras nedan). Därefter ökar åter andelen medlemmar i åldersgruppen 41–55 år, för att sedan minska igen i takt med ökad ålder. Variationen mellan ålderskategorierna visar att medlemskapet i idrottsrörelsen är särskilt högt i unga år, och i den fas i livet då många är föräldrar till idrottsaktiva barn.

I de flesta åldersgrupper är skillnaderna små mellan andelen medlemmar 2019 jämfört med 2021. Det stora undantaget är åldersgruppen 19–25 år, där andelen medlemmar drastiskt minskat från 33 procent 2019 till 10 procent 2021. Nedgången förklaras framför allt av pandemin och det faktum att Folkhälsomyndighetens rekommendationer på idrottsområdet var mer restriktiva för unga över 18 år.

Riksidrottsförbundet inhämtar årlig statistik från specialidrottsförbunden. Uppgifter om personer registrerade som ”Aktiv i idrott” via det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline gör det möjligt att jämföra den könsrädda fördelningen mellan olika förbund. Med ”Aktiv i idrott” menas att man deltagit i föreningens aktiviteter minst en gång på ett år, exempelvis som utövare, tränare, ledare eller förtroendevald.

Figuren 3.1.1.2–3.1.1.3 och tabell 3.1.1.3 visar stora skillnader mellan de förbund som har högst antal kvinnor eller män, respektive de med störst andel kvinnor eller män. Betydande exempel är att cheerleading, ridsport, islandshäst och konstakning är idrotter där andelen kvinnor uppgår till mellan 83 och 97 procent. Flest kvinnor återfinns däremot i fotboll, gymnastik och friidrott. På motsvarande sätt är andelen män störst i idrotter som flygsport, biljard och cricket (85–89 procent), men antalet högst inom idrotterna fotboll och golf.

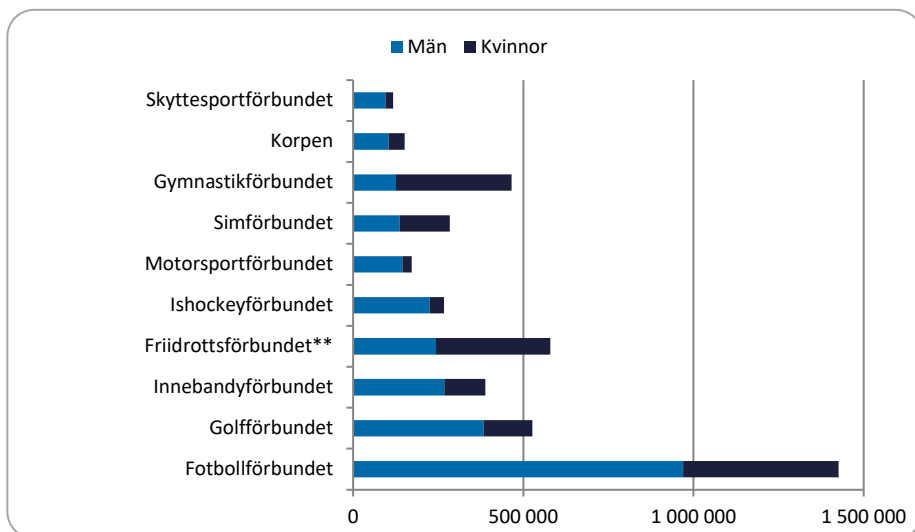

Figur 3.1.1.2 Specialidrottsförbund med flest kvinnor ("Aktiv i idrott") 2022

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Figur 3.1.1.3 Specialidrottsförbund med flest män ("Aktiv i idrott") 2022

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.1.2 Specialidrottsförbund med störst andel män respektive kvinnor ("Aktiv i idrott"*) 2022 (%)

Förbund med störst andel män	%	Förbund med störst andel kvinnor	%
Flygsportförbundet	89	Cheerleadingförbundet	97
Biljardförbundet	85	Ridsportförbundet	92
Cricketförbundet	85	Islandshästförbundet	89
Amerikansk Fotbollförbundet**	84	Konståkningsförbundet	83
Ishockeyförbundet	84	Gymnastikförbundet	73
Motorsportförbundet	84	Danssportförbundet	66
Frisbeesportförbundet	83	Draghundsportförbundet	66
Bordtennisförbundet	82	Friidrottsförbundet***	58
Dartförbundet	81	Volleybollförbundet	53
Skyttesportförbundet	81	Gång- och Vandrarförbundet	53

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3).

*** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Indikator 1.2 Medlemmar i specialidrottsförbund

Precisering: Medlemskap i idrottsrörelsens specialidrottsförbund

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: IdrottOnline

Indikator 1.2 avser att spegla olika idrotters storlek och sammansättning över tid. Uppgifterna härrör från specialidrottsförbundens medlemsstatistik, såsom den framträder i det elektroniska administrationsverktyget IdrottOnline ("Aktiv i idrott").

Som statistikunderlag har IdrottOnline både styrkor och svagheter. En viktig fördel är att medlemsstatistiken genom IdrottOnline baseras på faktiskt registrerade medlemmar i lokala idrottsföreningar, till skillnad från tidigare då förbundens medlemsrapportering i stor utsträckning baserades på skattningar. Detta får däremot inte tolkas som att IdrottOnline ger en heltäckande bild av idrottsrörelsens medlemskår. Det finns fortfarande föreningar som inte använder IdrottOnline. Det är frivilligt för idrottsföreningar att ha sitt medlemsregister i IdrottOnline, och eftersom det förekommer andra administrativa system kan det finnas medlemmar i idrottsrörelsen som inte är registrerade i IdrottOnline. Därtill är registervärden högst ojämn bland idrottens många föreningar. Det saknas rutiner för rensning,

vilket gör att personer som inte längre är medlemmar återfinns i registren, vilket leder till överregistrering. Dessa faktorer riskerar att ge en felaktig bild av svensk föreningsidrott, och falska statistiska indikationer. Att många föreningar successivt övergår till att använda IdrottOnline ger dessutom det felaktiga intrycket att specifika idrotter har en ovanligt snabb tillväxt. På motsvarande sätt riskerar de föreningar som mer löpande uppdaterar sina medlemsregister (och därmed avregistrerar personer som inte längre betalar medlemsavgift) att få just sina idrotter att framstå som drabbade av medlemsflykt.

En ytterligare svaghet med IdrottOnline som källa till medlemsstatistik är att måttet "Aktiv i idrott" är brett och svårtolkat. Måttet inrättades för att skapa skillnad mellan aktiva och passiva medlemmar. Enligt Riksidrottsförbundets bestämmelser ska en medlem bedömas som "Aktiv i idrott" om denne deltagit minst en gång på ett år i föreningens aktiviteter, exempelvis som utövare, tränare, ledare eller förtroendevald. Problemet är dock att definitionen till viss del även omfattar supportrar, under förutsättning att de betalar medlemsavgift och minst en gång under ett år deltar i en av föreningens aktiviteter, såsom ett årsmöte. Det bör även noteras att en person kan vara medlem i flera specialidrottsförbund, liksom ha flera medlemskap i flera idrottsföreningar i ett och samma specialidrottsförbund. Av dessa resonemang följer att specialidrottsförbundens medlemsrapportering ännu måste analyseras med försiktighet. Större förändringar i statistiken bör lämpligtvis kontrolleras med andra källor och undersökas vidare i varje enskilt fall. Riksidrottsförbundet har uppmärksammat osäkerheten med "Aktiv i idrott" och genomför utvecklingsarbeten för att öka kvaliteten på underlaget om idrottsrörelsens medlemmar.

Med detta sagt redovisas specialidrottsförbundens rapporterade medlemsbestånd 2022 i tabell 3.1.2.1.

Tabell 3.1.2.1 Antal medlemskap ("Aktiv i idrott"*) 2022, fördelade på specialidrottsförbund

Förbund	Medlemmar	Förbund	Medlemmar
Fotbollförbundet	1 426 027	Karateförbundet	25 023
Friidrottsförbundet**	579 421	Padelförbundet	23 723
Golfförbundet	526 081	Judoförbundet	21 261
Gymnastikförbundet	465 310	Flygsportförbundet	21 081
Innebandyförbundet	388 285	Cheerleadingförbundet	19 300
Simförbundet	284 163	Skridsko-, Källk- och Rullidrottsförb.	18 103
Ishockeyförbundet	266 904	Amerikansk Fotbollförbundet***	16 589
Handbollförbundet	174 093	Frisbeesportförbundet	16 025
Ridsportförbundet	173 715	Klätterförbundet	15 802
Motorsportförbundet	171 988	Triathlonförbundet	14 168
Korpen	151 030	Tyngdlyftningsförbundet	14 068
Skidförbundet	150 354	Bågskytteförbundet	13 319
Basketbollförbundet	139 975	Sportdykarförbundet	12 545
Skyttesportförbundet	117 647	Bouleförbundet	12 191
Tennisförbundet	115 528	Islandshästförbundet	11 319
Budo- och Kampsportsförbundet	106 752	Rugbyförbundet	9 878
Skolidrottsförbundet	89 105	Bangolfförbundet	9 672
Orienteringsförbundet	88 795	Draghundsportförbundet	9 378
Bilsportförbundet	83 707	Vattenskid- och Wakeboardförb.	8 562
Seglarförbundet	81 390	Squashförbundet	8 345
Cykelförbundet	73 474	Skidskytteförbundet	7 461
Bordtennisförbundet	67 795	Fäktförbundet	7 226
Akademiska idrottsförbundet	57 165	Cricketförbundet	6 847
Bandyförbundet	53 916	Mångkampsförbundet	6 085
Volleybollförbundet	52 445	Castingsförbundet	5 001
Badmintonförbundet	50 523	Roddförbundet	4 932
Konståkningsförbundet	46 142	Gång- och Vandrarförbundet	4 758
Boxningsförbundet	40 477	Dövidrottsförbundet	4 724
Danssportförbundet	38 002	Dartförbundet	4 698
Taekwondoförbundet	36 232	Biljardförbundet	4 168
Skateboardförbundet	36 052	Isseglarförbundet	3 867
Styrkelyftförbundet	29 254	Curlingförbundet	3 725
Bowlingförbundet	27 492	Baseboll-, Softboll- och Lacrosseförb.	3 655
Kanotförbundet	26 947	Dragkampförbundet	3 403
Brottningsförbundet	25 655	Varpaförbundet	2 236
Parasportförbundet	25 232		

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

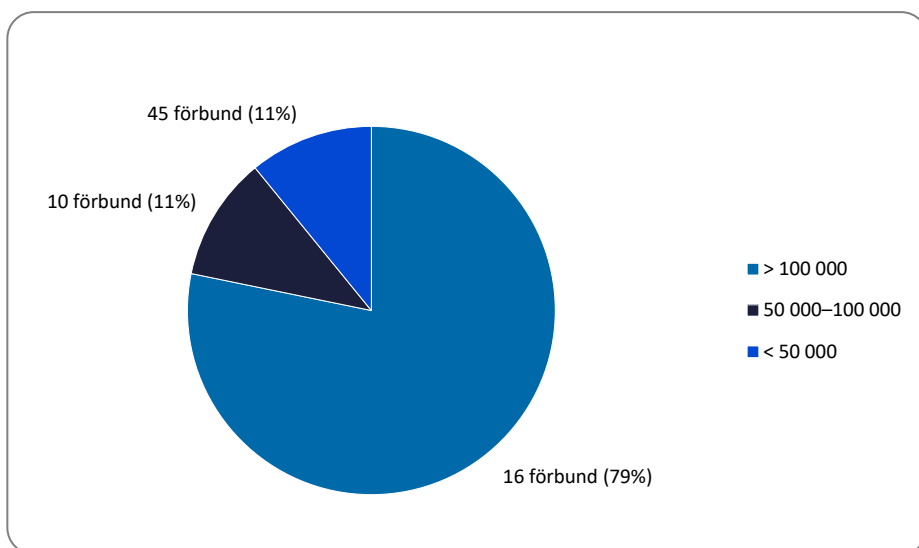
** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

*** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3).

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.2.1 visar tydligt att de totalt 71 specialidrottsförbund som tillhörde Riksidrottsförbundet 2022 utgör en brokig skara av både stora och små sammanlutningar. Sexton förbund är stora, med medlemsantal på över 100 000 individer vardera. Störst är fotboll med drygt 1,4 miljoner medlemmar. Därefter följer friidrott, golf och gymnastik med medlemsbestånd i spannet 450 000–580 000. De 16 stora förbunden samlar hela 79 procent av Riksidrottsförbundets totala medlemskår. Tio förbund utgör en mellankategori, med medlemsantal på 50 000–100 000 personer, motsvarande elva procent av den totala medlemskåren. Restande 45 förbund (11 procent) har alla medlemsantal på färre än 50 000 personer.

Ett sätt att åskådliggöra variationer i storlek är att sammanföra förbunden i olika kategorier, enligt figur 3.1.2.1.

Figur 3.1.2.1 Antal specialidrottsförbund grupperade efter medlemsantal och förbundens andel (%)* av det totala medlemsantalet ("Aktiv i idrott"**) 2022

* På grund av avrundning blir inte totalen 100 procent.

** Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

Källa: RF/IdrottOnline

Förändringar i förbundens medlemsstatistik mellan 2021 och 2022

Ett rimligt antagande vore att coronapandemin och de påföljande samhällsrestriktionerna skulle ha haft en negativ effekt på idrottsrörelsens medlemsstatistik. En tid när många föreningar tvingades lägga ned eller kraftigt begränsa sin verksamhet borde väl resultera i färre, snarare än fler, medlemmar? En jämfö-

relse mellan 2019 och 2021 visar en rakt motsatt bild. Antalet registrerade medlemmar i idrottsrörelsen ökade nämligen under perioden. År 2022 fortsatte denna ökning. Totalt registrerades närmare 362 000 fler medlemskap 2022 än 2021, motsvarande en tillväxt på sex procent. I likhet med tidigare år var ökningen dessutom bred. Endast elva förbund redovisade färre medlemskap 2022 än 2021. I antal ökade Svenska Fotbollförbundet mest, från drygt 1,3 miljon medlemmar 2021 till drygt 1,4 miljoner medlemmar 2022. Andra förbund som ökade procentuellt sett är Svenska Danssportförbundet (26 procent), Svenska Cheerleadingförbundet (23 procent) samt Svenska Frisbeeförbundet och Svenska Skateboardförbundet (båda 21 procent). Den till synes stora tillväxten av nya medlemskap i svensk idrottsrörelse måste hanteras med stor försiktighet. Ett problem är att IdrottOnline i dagsläget inte är en tillförlitlig kunskapskälla när det gäller medlemskap i idrottsföreningar. Det är viktigt att understryka att systemet är föremål för ett kvalitetsarbete inom Riksidrottsförbundet. Enligt Centrum för idrottsforskningens bedömning kan IdrottOnline i uppföljningssammanhang användas som ett grovt mått på olika förbunds relativa storlek, men i mätningar av idrottsrörelsens faktiska verksamhet är framför allt andra mått att föredra.

Stora och små

När föreningsantal och medlemsbestånd sammanförs i tabellerna 3.1.2.2 och 3.1.2.3 framträder diverse mönster. Vissa förbund – framför allt golf men även simning, friidrott, Korpen och akademisk idrott – utmärker sig genom att ha stora föreningar. I andra, såsom dart, varpa och parasport, är det vanligt med ett betydligt lägre genomsnittligt medlemsbestånd i föreningarna. Svenska Fotbollförbundet har både flest medlemmar och föreningar. Därefter utmärker sig förbunden för friidrott och golf med många medlemmar, medan skidor och skyttesport i stället har många föreningar.

Tabell 3.1.2.2 Specialidrottsförbund med störst och minst föreningar ("Aktiv i idrott"* per förening**) 2022

Störst föreningar (kvot)		Minst föreningar (kvot)	
Golfförbundet	1 305	Dartförbundet	31
Simförbundet	960	Varpaförbundet	45
Friidrottsförbundet***	617	Parasportförbundet	46
Korpen	553	Bowlingförbundet	50
Akademiska idrottsförbundet	544	Bouleförbundet	53
Gymnastikförbundet	489	Curlingförbundet	62
Ishockeyförbundet	481	Dragkampförbundet	63
Fotbollförbundet	464	Flygsportförbundet	64
Basketbollförbundet	452	Triathlonförbundet	65
Innebandyförbundet	451	Biljardförbundet	74

* Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

** Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner, och ingår därmed i flera specialidrottsförbund.

*** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Tabell 3.1.2.3 Specialidrottsförbund med flest föreningar* och flest medlemmar ("Aktiv i idrott"**) 2022

Flest föreningar		Flest medlemmar	
Fotbollförbundet	3 074	Fotbollförbundet	1 426 027
Skidförbundet	1 230	Friidrottsförbundet***	579 421
Skyttesportförbundet	1 039	Golfförbundet	526 081
Gymnastikförbundet	951	Gymnastikförbundet	465 310
Friidrottsförbundet***	939	Innebandyförbundet	388 285
Innebandyförbundet	860	Simförbundet	284 163
Ridsportförbundet	840	Ishockeyförbundet	266 904
Budo- och Kampsportsförbundet	808	Handbollförbundet	174 093
Skolidrottsförbundet	634	Ridsportförbundet	173 715
Ishockeyförbundet	555	Motorsportförbundet	171 988

* Enbart föreningar med organisationsnummer ingår. En del föreningar har sektioner, och ingår därmed i flera specialidrottsförbund.

** Med "Aktiv i idrott" menas att man deltagit minst en gång på ett år i någon av föreningens aktiviteter. En person kan vara "Aktiv i idrott" i flera specialidrottsförbund.

*** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/IdrottOnline

Indikator 1.3 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten

Precisering: LOK-stödsberättigade deltagartillfällen och aktiviteter fördelade på åldersgrupper och kön

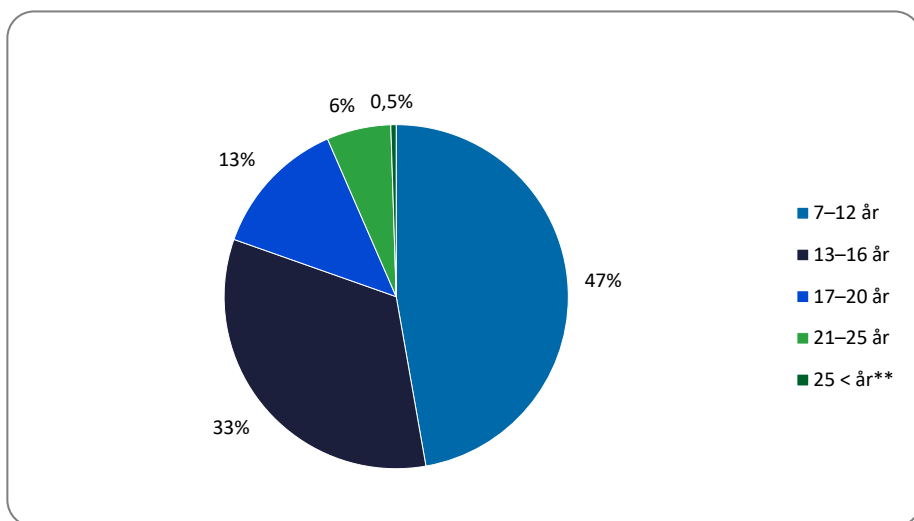
Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK)

Det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) är ett generellt, statligt aktivitetsstöd riktat till lokala och ideella ungdomsorganisationer. För idrottsföreningar gäller särskilda regler, beslutade av Riksidrottsstyrelsen. Bidragsberättigade är ideella föreningar anslutna till något av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Bidrag utgår för både aktiviteter och deltagartillfällen.

Riksidrottsstyrelsen har beslutat om förändringar i LOK-stödet. De nya reglerna gäller sedan hösten 2023. Den 1 januari 2022 togs ett första steg i förändringsprocessen, genom en begränsning av antalet aktiviteter per vecka en deltagare kan ges stöd för. Denna initiala förändring påverkade sannolikt inte jämförelsen av data över tid. Bidragsberättigade deltagare var barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättningar saknas övre åldersgräns, vilket förklarar kategorin över 25 år i bland annat figur 3.1.3.1.

Enligt 2021 års LOK-statistik redovisade landets lokala idrottsföreningar sammanlagt strax under 55,3 miljoner deltagartillfällen, varav den största andelen bestod av barn och ungdomar mellan 7 och 16 år (se figur 3.1.3.1).

Figur 3.1.3.1 Lokalt aktivitetsstöd 2022, deltagartillfällen (totalt 55,3 miljoner) fördelade på åldersgrupper (%)*

* På grund av avrundning blir totalen inte 100 procent.

** För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

En granskning av den könsmissiga fördelningen i tabell 3.1.3.1 visar att pojkar svarade för 60 procent av samtliga deltagartillfällen, och flickor för 40 procent. Denna fördelning har varit i huvudsak oförändrad sedan Centrum för idrottsforskningens första uppföljning av statens stöd 2009. Vidare framkommer att andelen pojkar ökar något med stigande ålder, fram till och med 25 års ålder. Sammantaget indikerar statistiken att pojkar redan i unga år är något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor, och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden.

Tabell 3.1.3.1 Lokalt aktivitetsstöd 2022, deltagartillfällen fördelade på åldersgrupper och kön (%)

Ålder	Pojkar	Flickor
7–12 år	58	42
13–16 år	60	40
17–20 år	66	34
21–25 år	71	29
25 < år*	64	36
Alla	60	40

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

I tabell 3.1.3.2 redovisas deltagartillfällen och aktiviteter för samtliga specialidrottsförbund under 2022.

Tabell 3.1.3.2 Lokalt aktivitetsstöd 2022, deltagartillfällen och aktiviteter (7–25 år*) fördelade på specialidrottsförbund

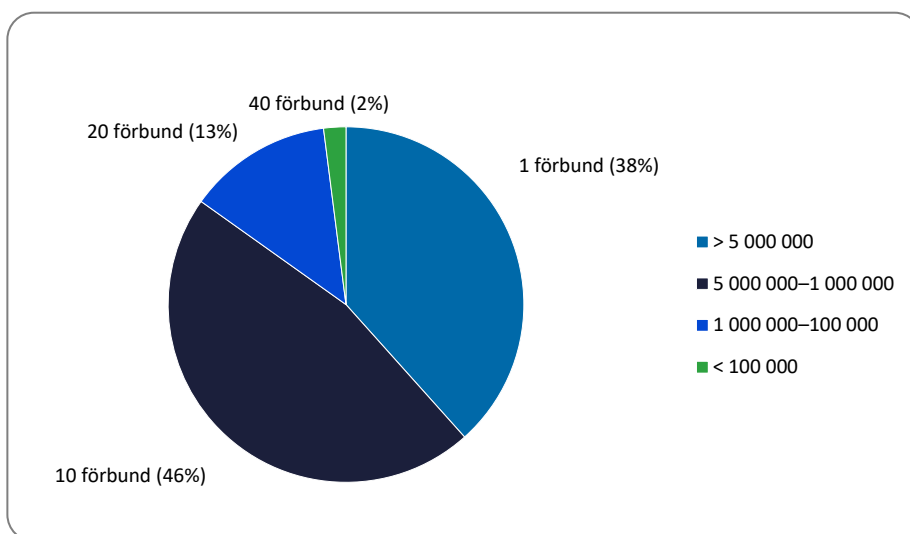
Förbund	Deltagartillf. Aktiviteter		Förbund	Deltagartillf. Aktiviteter	
Fotboll	21 251 282	1 659 368	Amerikansk Fotboll***	81 096	9 329
Innebandy	4 614 028	373 823	Akademisk idrott	74 411	9 664
Ishockey	4 178 326	306 299	Motorsport	71 869	8 097
Gymnastik	2 972 058	278 190	Dövidrott	65 191	3 780
Handboll	2 872 992	232 812	Klättring	63 235	7 960
Basket	2 506 778	228 440	Styrkelyft	62 091	9 318
Ridsport	2 431 426	397 242	Kanot	58 287	8 285
Simidrott	2 053 290	288 953	Rugby	50 402	5 912
Tennis	1 360 111	299 768	Bågskytte	48 666	7 634
Budo och Kampsport	1 160 296	112 370	Cricket	42 548	3 720
Friidrott**	1 071 433	122 851	Skateboard	40 287	4 275
Konstämning	853 845	122 654	Base-/Softboll/Lacrosse	30 368	3 933
Taekwondo	670 350	52 517	Squash	23 695	4 336
Karate	670 294	62 140	Bilsport	22 804	2 763
Boxning	561 986	44 725	Skridsko-/Kälk-/Rullidrott	21 814	2 848
Bordtennis	499 143	61 485	Frisbee	21 715	2 572
Badminton	439 638	47 395	Skidskytte	20 277	2 595
Volleyboll	435 647	46 573	Sportdykning	20 271	2 828
Bandy	377 245	36 518	Vattenskidor/Wakeboard	18 926	2 720
Cheerleading	372 650	27 216	Rodd	18 423	2 971
Skidor	372 534	40 194	Triathlon	13 842	1 931
Skolidrott	359 272	27 342	Islandshäst	8 903	1 799
Golf	347 811	51 940	Dragkamp	7 379	807
Orientering	308 824	38 941	Bangolf	6 428	1 002
Brottning	277 458	26 768	Curling	6 309	862
Judo	266 421	26 655	Boule	5 054	563
Korpen	146 021	15 321	Biljard	5 005	639
Parasport	135 326	16 209	Flygsport	4 266	776
Danssport	131 860	16 390	Mångkamp	3 373	514
Skyttesport	125 111	18 931	Dart	1 961	157
Padel	104 674	19 471	Varpa	1 738	282
Cykel	96 799	11 901	Draghundsport	778	153
Bowling	90 650	11 304	Issegling	735	187
Fäktning	89 047	11 566	Casting	500	106
Segling	85 677	12 114	Gång och Vandring	492	76
Tyngdlyftning	83 832	9 194			

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. ** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. *** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3).

Källa: RF/LOK-stöd

Tabell 3.1.3.2 visar mycket stora skillnader i specialidrottsförbundens antal bidragsberättigade deltagartillfällen och aktiviteter. Svenska Fotbollförbundet utmärker sig genom aktivitetsnivåer som vida överstiger övriga idrotter: drygt 21 miljoner deltagartillfällen och närmare 1,7 miljoner aktiviteter under 2022. I andra änden av listan finns Svenska Gång- och Vandrarförbundet, som 2022 redovisade 492 deltagartillfällen och 76 aktiviteter.

I figur 3.1.3.2 har vi grupperat samtliga specialidrottsförbund med utgångspunkt i storleksnivån på deras antal deltagartillfällen 2022. Figuren har skapats för att ytterligare belysa olika idrotters relativa storlek mätt i aktiviteter (deltagartillfällen) i stället för i medlemskap (jfr. figur 3.1.2.1).

Figur 3.1.3.2 Lokalt aktivitetsstöd 2022, deltagartillfällen (7–25 år*) fördelade på specialidrottsförbund, samt grupperade efter storlek och deras andel (%)** av totalen

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** På grund av avrundning blir totalen inte 100 procent.

Källa: RF/LOK-stöd

Figur 3.1.3.2 ger en fascinerande bild av aktivitetsnivåerna i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Svenska Fotbollförbundet utgör här en egen kategori. Med sina dryga 21 miljoner deltagartillfällen svarar förbundet för 38 procent av de deltagartillfällen som tilldelades LOK-stöd i Sverige under 2022. Därefter hittar vi ytterligare tio förbund med deltagartillfällen i spannet 1–5 miljoner. Dessa utgör tillsammans 46 procent av antalet registrerade deltagartillfällen. Av idrottsrörelsens 71 specialidrottsförbund 2022 svarade således elva förbund för 84

procent av samtliga deltagartillfällen. Av resterade 60 specialidrottsförbund utgjorde 20 en mellankategori, med aktiviteter i spannet 100 000–1 000 000. Övriga 40 förbund redovisade färre än 100 000 deltagartillfällen vardera. Sistnämnda grupp svarade sammantaget för två procent av samtliga aktiviteter.

I tabell 3.1.3.3 redovisas könsfördelningen i specialidrottsförbundens deltagartillfällen fördelad på tre grupper. Åtta förbund (motsvarande 11 procent av samtliga deltagartillfällen) kan klassificeras som flickdominerade, såtillvida att andelen flickor överstiger 60 procent av förbundets deltagartillfällen. Vidare uppvisar 23 förbund (32 procent) en jämställd fördelning av flickor och pojkar. Övriga 40 specialidrottsförbund (56 procent) är på motsvarande sätt pojkdominerade. Även om idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet är jämställd på aggregerad nivå, är det följaktligen endast en tredjedel av de enskilda specialidrottsförbunden som uppfyller detta mått. Slutsatsen blir att föreningsidrott visserligen är en verksamhet som lockar och aktiverar både flickor och pojkar, men att valet av idrotter fortfarande i stor utsträckning påverkas av könsmonster.

Tabell 3.1.3.3 Lokalt aktivitetsstöd 2022, deltagartillfällen (7–25 år*) fördelade på specialidrottsförbund och grupperade efter kön**

	Antal förbund	%
Flickdominerade (andel flickor överstiger 60 %)	8	11
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	23	32
Pojkdominerade (andel pojkar överstiger 60 %)	40	56

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** På grund av avrundning blir totalen inte 100 procent.

Källa: RF/LOK-stöd

I tabell 3.1.3.4 särredovisas könsfördelningen i de största barn- och ungdomsidrotterna.

Tabell 3.1.3.4 Lokalt aktivitetsstöd 2022, specialidrottsförbund med flest deltagartillfällen (7–25 år*) fördelade på kön (%)

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	72	28
Innebandyförbundet	65	35
Ishockeyförbundet	92	8
Gymnastikförbundet	14	86
Handbollförbundet	45	55
Basketbollförbundet	57	43
Ridsportförbundet	3	97
Simförbundet	44	56
Tennisförbundet	63	37
Budo- och Kampsporfsförbundet	69	31

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Tabellen visar en stark dominans av pojkar i de tre stora lagidrotterna fotboll, ishockey och innebandy. På fjärde respektive sjunde plats finner vi gymnastik och ridsport, vilka i stället är starkt dominerade av flickor. Tre av de tio största förbunden har en jämställd könsfördelning (minst 60/40).

Förändringar i aktivitetsnivåer inom barn- och ungdomsidrotten

I den indikatorrapport som föregick denna gjorde Centrum för idrottsforskning en fördjupad analys av coronapandemins inverkan på idrottsrörelsen. Stort utrymme ägnades åt att undersöka pandemins effekter på aktivitetsnivåerna i barn- och ungdomsidrotten. I rapporten analyserades statistik för 2021 och – till viss del – 2022 (våren). I denna rapport redovisas statistik för 2022 (helår), vilket kan ses som efter coronapandemin.

Vår redogörelse görs med förbehållet att det ännu är svårt att bedöma pandemins långsiktiga effekter för svensk idrottsrörelse. Till detta kommer att idrottsrörelsen består av idrotter som är mycket olika till karaktär och förutsättningar. Vissa idrotter bedrivs på sommaren, andra på vintern. Vissa utövas inomhus, andra ute i det fria. Vissa kräver fysisk kontakt mellan individer, medan andra kan utövas med distans mellan deltagarna. Allt detta påverkade hur och i vilken utsträckning olika idrotter drabbades av krisen. Alla generella uttalanden om hur pandemin påverkat ungas idrottande är således missvisande, eftersom de inte tar hänsyn till den stora variationen mellan idrotter. Idrottsrörelsen drabbades inte på ett sätt – den drabbades på många och olika sätt.

Med dessa reservationer redovisas här uppgifter om ungas idrottande under pandemiåren 2020 och 2021, i jämförelse med 2019 – före pandemin – och 2022 – efter pandemin. Statistiken är baserad på LOK-stödsdata.

Ett första mått på pandemins effekter är att jämföra hur många så kallade deltagartillfällen som totalt registrerades under 2020 och 2021, jämfört med åren före och året efter pandemin. Detta redovisas i tabell 3.1.3.5.

Tabell 3.1.3.5 Lokalt aktivitetsstöd 2017–2021, deltagartillfällen och aktiviteter (7–25 år*) samt deltagartillfällen per capita**

	2018	2019	2020	2021	2022
Deltagartillfällen	57 012 236	58 148 153	52 037 585	50 471 630	55 297 274
Deltagartillfällen per capita**	25,1	25,5	22,8	22,0	23,9
Aktiviteter	5 485 483	5 517 527	4 932 550	4 825 470	5 270 974

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** Deltagartillfällen per capita är baserat på befolkningsstatistik (7–25 år).

Källa: RF/LOK-stöd och SCB

Resultatet visar en tydlig nedgång av både registrerade deltagartillfällen och aktiviteter under pandemiåren 2020 och 2021, jämfört med 2018 och 2019. Minskningen av deltagartillfällen från drygt 58 miljoner 2019 till närmare 50,5 miljoner 2021 motsvarar en minskning på 13 procent. I måttet ”deltagartillfällen per capita” väger vi in förändringar i befolkningsstrukturen bland unga i Sverige under perioden. Nedgången från 25,5 deltagartillfällen per capita 2019 till 22 tillfällen 2021 bekräftar att minskningen i LOK-stödsstatistiken var reell, och inte ett resultat av demografiska förändringar. Vidare framkommer att pandemins andra år – 2021 – blev värre än 2020 avseende ungas föreningsidrottande.

År 2022 kan en ökning ses både vad gäller deltagartillfällen och aktiviteter, jämfört med pandemiåren 2020 och 2021. Ökningen av deltagartillfällen från närmare 50,5 miljoner 2021 till närmare 55,3 miljoner 2022 motsvarar en ökning på drygt 10 procent. Även ”deltagartillfällen per capita” ökade från 22,0 tillfällen 2021 till 23,9 tillfällen 2022. Resultaten kan ses som tecken på en framgångsrik återstartsprocess. Aktivitetsnivåerna är dock alltså lägre än före pandemin. År 2022 registrerades drygt fem procent färre deltagartillfällen än 2019. Det återstår att se om svensk barn- och ungdomsidrott kommer upp i de aktivitetsnivåer som gällde före pandemin, eller om den successiva nedgång som präglat verksamheten sedan 2008 har fortsatt.

I tabell 3.1.3.6 redovisas den procentuella förändringen i LOK-stödet, fördelat på åldersgrupper, mellan åren 2019 och 2021, 2021 och 2022 samt 2019 och 2022. Tabellen visar pandemins effekter samt förändringen sedan återstarten 2021.

Tabell 3.1.3.6 Lokalt aktivitetsstöd 2022, deltagartillfällen fördelade på åldersgrupper samt förändring 2019–2021, 2021–2022 och 2019–2022

Ålder	2022	Förändring 2019–2021 (%)	Förändring 2021–2022 (%)	Förändring 2019–2022 (%)
7–12 år	26 022 038	-12	10	-3
13–16 år	18 179 003	-11	8	-4
17–20 år	7 389 254	-14	9	-7
21–25 år	3 442 899	-26	14	-16
25 < år*	264 080	-49	51	-23
Alla	55 297 274	-13	10	-5

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

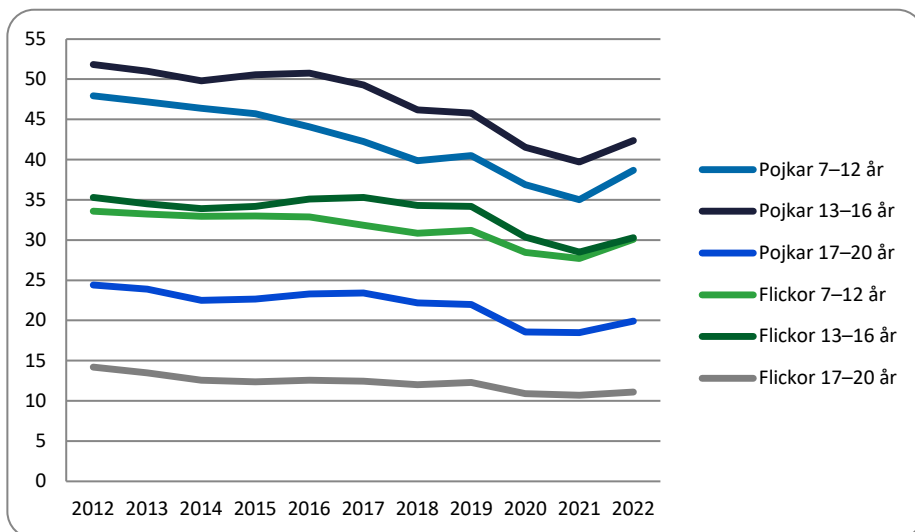
Källa: RF/LOK-stöd

Tabellen visar en uppgång för samtliga åldersgrupper mellan 2021 och 2022. Störst var uppgången – med drygt 50 procent – bland personer över 25 år, vilket inom LOK-stödsstatistiken omfattar utövare med funktionsnedsättning. Samtidigt visar statistiken att denna grupp är längst ifrån att nå samma nivå som innan pandemin. Personer med funktionsnedsättning tillhör i stor utsträckning olika riskgrupper för covid-19, och drabbades hårt av pandemin och de påföljande samhällsrestriktionerna.

Resterande åldersgrupper ökar i spannet 8–14 procent mellan 2021 och 2022. Grupperna 7–12 år och 13–16 år är nästan på samma nivåer som innan pandemin, medan det för grupperna 17–20 år och 21–25 år är en bit kvar. Troligtvis speglar dessa mönster att nedgången var större bland unga vuxna, sannolikt beroende på att Folkhälsomyndighetens allmänna rekommendationer om att fortsätta bedriva barn- och ungdomsidrott trots pandemin omfattade unga upp till 18 år. Personer över 18 år klassificerades som vuxna, med följderna att de uppmanades att vara mer restriktiva i sitt idrottande än yngre åldersgrupper, exempelvis undvika närkontakt mellan idrottsutövare, endast träna utomhus och inte delta i matcher, tävlingar eller cuper. Över lag kan resultaten tolkas som att idrottsrörelsen genomgått och genomgår en framgångsrik återstartsprocess, även om de hårdast drabbade grupperna inte nått samma nivåer som före pandemin.

I figur 3.1.3.3 redovisas hur aktivitetsnivåerna förändrats sedan 2012, fördelade på åldersgrupper och kön. Liksom på föregående sida används LOK-stödet och måttet

”deltagartillfällena per capita” för att statistiken inte ska påverkas av demografiska variationer. Förändringar över tid speglar således en verklig förändring av rapporterade deltagartillfällena.

Figur 3.1.3.3 Lokalt aktivitetsstöd 2011–2021, deltagartillfällena per capita fördelade på åldersgrupper och kön

Källa: RF/LOK-stöd och SCB

Figur 3.1.3.3 är intressant i flera avseenden. För det första kan ses att aktivitetsnivåerna skiljer sig åt mellan pojkar och flickor respektive mellan åldersgrupper. Pojkar har högre nivåer än flickor i samtliga åldersgrupper. Högst aktivitetsnivåer återfinns hos pojkar 13–16 år, följt av pojkar 7–12 år. Lägst nivåer finns hos flickor 17–20 år. Dessa mönster är konstanta över tid.

För det andra kan en övergripande nedgång i aktivitetsnivåer ses över tid. Generellt sett kan denna nedgång ses för både pojkar och flickor, och samtliga åldersgrupper. Nedgången var särskilt framträdande under pandemiåren 2020 och 2021. Aktivitetsnivåerna för 2022 visar dock en vändning, med högre nivåer jämfört med både för 2020 och 2021. Denna uppgång gäller också den för både pojkar och flickor, och samtliga åldersgrupper (undantaget flickor 13–16 år). Procentuellt sett ökade gruppen pojkar 7–12 år mest (10 procent), följt av flickor 7–12 år (9 procent), mellan 2021 och 2022. Aktivitetsnivåerna för 2022 ligger däremot under nivåerna för 2019 för både pojkar och flickor i samtliga åldersgrupper.

Förändringar i aktivitetsnivåer fördelade på idrotter

I tabellerna 3.1.3.7–3.1.3.9 redovisas hur coronapandemin slog mot olika idrotter, och hur de tagit sig tillbaka efter pandemin. Tabellerna 3.1.3.7 och 3.1.3.8 redovisar deltagartillfällena respektive aktiviteter 2022, och förändringar mellan 2019 och 2021, 2021 och 2022 samt 2019 och 2022 för de specialidrottsförbund med högst aktivitetsnivåer baserat på LOK-stödsdata. Förändringarna mellan åren visar pandemins effekter och återstarten.

Tabell 3.1.3.7 Lokalt aktivitetsstöd 2022, specialidrottsförbund med flest antal deltagartillfällen (7–25 år*) samt förändring 2019–2021, 2021–2022 och 2019–2022

Förbund	2022	Förändring 2019–2021 (%)	Förändring 2021–2022 (%)	Förändring 2019–2022 (%)
Fotboll	21 251 282	-2	5	3
Innebandy	4 614 028	-33	25	-16
Ishockey	4 178 326	-11	9	-3
Gymnastik	2 972 058	-26	15	-16
Handboll	2 872 992	-27	24	-9
Basket	2 506 778	-15	19	1
Ridsport	2 431 426	-4	-2	-6
Simidrott**	2 053 290	-10	0	-9
Tennis	1 360 111	2	-4	-2
Budo och Kampsport	1 160 296	-30	16	-19

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** På grund av avrundning blir värdet för Simidrott (0,4) noll.

Källa: RF/LOK-stöd

Tabell 3.1.3.8 Lokalt aktivitetsstöd 2022, specialidrottsförbund med flest antal aktiviteter (7–25 år*) samt förändring 2019–2021, 2021–2022 och 2019–2022

Förbund	2022	Förändring 2019–2021 (%)	Förändring 2021–2022 (%)	Förändring 2019–2022 (%)
Fotboll	1 659 368	-6	7	1
Ridsport**	397 242	-4	0	-4
Innebandy	373 823	-30	25	-13
Ishockey	306 299	-10	13	1
Tennis	299 768	3	-2	1
Simidrott	288 953	-8	2	-6
Gymnastik	278 190	-20	8	-13
Handboll	232 812	-25	23	-8
Basket**	228 440	-16	18	0
Friidrott***	122 851	-26	2	-25

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

** På grund av avrundning blir värdena för Ridsport (-0,02) och Basket (-0,4) noll.

*** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/LOK-stöd

För det första belyser tabellerna 3.1.3.7 och 3.1.3.8 att pandemin och de påföljande samhällsrestriktionerna drabbade barn- och ungdomsidrotten, då framför allt inomhusidrotter som innebandy, handboll och gymnastik. För det andra kan vi se att den nedgång pandemin innebar vände för olika idrotter mellan 2021 och 2022, vilket tyder på en framgångsrik återstart för idrottsrörelsen i helhet. För det tredje visar LOK-stödsdata att det återstår en del innan samma aktivitetsnivåer som före pandemin uppnås. Detta gäller särskilt för de idrotter som drabbades hårt.

I tabell 3.1.3.9 redovisas de specialidrottsförbund som uppvisade störst nedgång i antalet deltagartillfällen 2022, jämfört med 2019.

Tabell 3.1.3.9 Lokalt aktivitetsstöd 2022, specialidrottsförbund med störst procentuell nedgång i deltagartillfällen (7–25 år*) sedan 2019

Förbund	Deltagartillfällen 2022	Förändring sedan 2019 (%)
Akademisk idrott	74 411	-50
Casting	500	-48
Squash	23 695	-43
Gång och Vandring	492	-42
Draghundsport	778	-42
Varpa	1 738	-42
Triathlon	13 842	-41
Parasport	135 326	-38
Styrkelyft	62 091	-37
Flygsport	4 266	-35

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Förändringar i aktivitetsnivåer för personer med funktionsnedsättning

I tabell 3.1.3.10 särredovisas LOK-stödet (deltagartillfällen) till utövare med funktionsnedsättning. Statistiken måste tolkas med viss försiktighet. I Riksidrottsförbundet organiserar Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté (Parasport Sverige) idrott för personer med rörelsenedsättning, synnedsättning och intellektuell funktionsnedsättning. Svenska Dövidrottsförbundet organiserar på motsvarande sätt idrott för personer med hörselnedsättning. Även andra specialidrottsförbund bedriver idrott för utövare med funktionsnedsättning. Verksamhet arrangerad av föreningar anslutna till Svenska Parasportförbundet och Svenska Dövidrottsförbundet omfattar alltid deltagare med funktionsnedsättning. LOK-stödet avser barn och ungdomar 7–25 år, men för deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Sammantaget gör detta att det går att följa utövare med funktionsnedsättning som grupp över tid, även om data ska tolkas med viss försiktighet eftersom ekonomiska incitament för registrering av utövare med funktionsnedsättning i åldern 7–25 år saknas. Av tabellen framgår att antalet deltagartillfällen generellt sett minskat kontinuerligt sedan 2018, och att nedgången tilltog drastiskt under 2020 och 2021. Sammantaget har antalet deltagartillfällen i Svenska Parasportförbundet minskat med närmare 64 procent mellan 2019 och 2021. Nedgången visar tydligt att utövare med funktionsnedsättning drabbades särskilt hårt av coronapandemin, och medföljande samhällsrestriktioner. Av tabellen framgår även att antalet deltagartillfällen för utövare med funktionsnedsättning

ökade mellan 2021 och 2022, vilket tyder på att en återstart påbörjats. Det återstår likväl en bit till nivåerna innan pandemin – antalet deltagartillfällen för Svenska Parasportförbundet var närmare 36 procent lägre för 2022 än för 2019. Det ska emellertid noteras att idrottsrörelsen genomgår en inkluderingsprocess vad gäller personer med funktionsnedsättning, vilket betyder att Svenska Parasportförbundets idrotter inkluderas i andra specialidrottsförbund. Detta innebär en naturlig minskning av deltagartillfällen för förbundet.

Tabell 3.1.3.10 Lokalt aktivitetsstöd 2018–2022, deltagartillfällen för utövare med funktionsnedsättning*

Förbund	2018	2019	2020	2021	2022
Parasport	211 733	210 092	101 958	76 502	135 326
Dövidrott	61 659	67 711	45 642	51 032	65 191
Övriga	341 069	331 782	218 343	204 129	260 534
Totalt	614 461	609 585	365 943	331 663	461 051

* För deltagare med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns.

Källa: RF/LOK-stöd

Indikator 1.4 Ideellt ledarskap i idrottsföreningar

Precisering: Antal personer som uppger sig vara ledare i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

I detta sammanhang redovisas antalet ideella ledare i svensk idrottsrörelse, baserat på Riksidrottsförbundets enkät *Svenska folkets relation till motion och idrott*. En samlad bild av 2021 års resultat ges i tabell 3.1.4.1. Studien genomförs sedan 2019 endast vartannat år, med följden att statistik inte samlats in för 2022.

Tabell 3.1.4.1 Uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare eller funktionär i idrottsförening 2021; skattning av antal personer i riket, uttryckt som andel av kategorin (%)

	Antal	Andel av befolkningen (%)
TOTALT		
6–80 år	746 000	8
KÖN		
Män	483 000	10
Kvinnor	263 000	6
ÅLDER		
6–18 år	87 000	5
19–40 år	250 000	9
41–80 år	408 000	9

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden)

Tabell 3.1.4.1 indikerar att 746 000 personer i åldern 6–80 år innehade ett ledaruppdrag i en idrottsförening 2021. Vidare framgår att män i större utsträckning än kvinnor verkar ha ledaruppdrag, samt att de allra flesta idrottsledare är vuxna.

Ytterligare information om barn- och ungdomsidrottens ledare ges i LOK-stödsstatistiken. Ledarstöd ges till ledarledda aktiviteter. Tabell 3.1.4.2 visar antal ledartillfällen jämte andel kvinnor och män. Under 2022 registrerades närmare 11,4 miljoner ledartillfällen. Som för LOK-stödet generellt kan en minskning till följd av coronapandemin ses för både 2020 och 2021, jämfört med 2019, samt en uppgång för 2022. Vad gäller könsperspektivet bekräftas bilden från enkäten *Svenska folkets relation till motion och idrott* – fler män än kvinnor är ledare. Cirka två tredjedelar av de registrerade ledartillfällena inom barn- och ungdomsidrotten utfördes av män.

Tabell 3.1.4.2 Lokalt aktivitetsstöd 2018–2022, ledartillfällen

	2018	2019	2020	2021	2022
Ledartillfällen	11 090 373	11 455 762	10 584 325	10 363 871	11 359 454
Andel kvinnor (%)	28	28	28	29	30
Andel män (%)	72	72	72	71	70

Källa: RF/LOK-stöd

Indikator 1.5 Specialidrottsförbundens beroende av statligt stöd

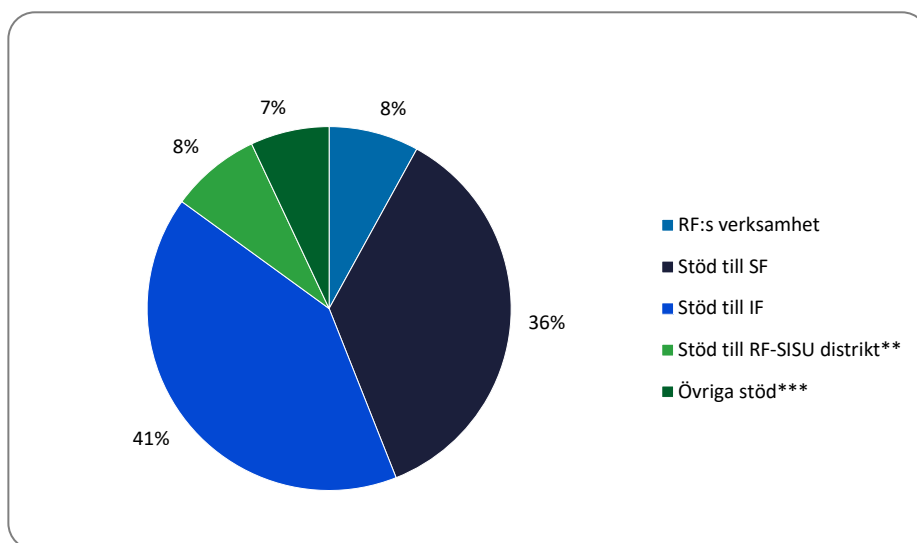
Precisering: Det statliga stödets storlek och andel av specialidrottsförbundens samlade intäkter

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

En indikation på specialidrottsförbundens beroende av offentliga medel går att få genom att ställa statens stöd i relation till förbundens samlade intäkter.

Figur 3.1.5.1 redovisar hur statens ekonomiska stöd till idrotten fördelas till olika delar av idrottsrörelsen via Riksidrottsförbundet. Närmare 2 miljarder fördelades 2022. Störst andel gick till lokala idrottsföreningar och till specialidrottsförbunden. Pengar riktades även till RF/SISU:s centrala kansli, idrottsrörelsens regionala distrikt (RF-SISU distrikt) samt övrig verksamhet och andra organisationer.

Figur 3.1.5.1 Fördelning av statsanslaget* via Riksidrottsförbundet 2022

RF = Riksidrottsförbundet, SF = specialidrottsförbund, IF = idrottsförening

* Cirka 2 miljarder. Inkluderar inte stödet på 820 miljoner för att mildra konsekvenserna av coronapandemin.

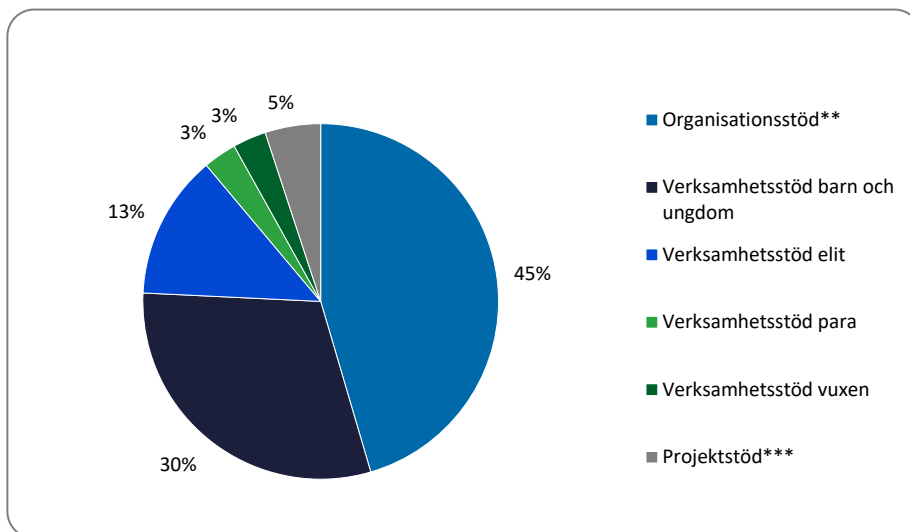
** Inkluderar visst projektstöd till idrottsföreningar.

*** OS/Paralympics, Riksidrottsgymnasium, Centrum för idrottsforskning m.fl.

Källa: RF

Drygt 680 miljoner kronor fördelades till specialidrottsförbunden i ordinarie stöd 2022. Utöver detta kunde förbunden ansöka om så kallade kompensations- eller återstartsstöd, vilka är tillfälliga bidrag som inrättats för att mildra de negativa

konsekvenserna av coronapandemin. Figur 3.1.5.2 visar fördelningen av det ordinarie stödet. Förbunden kan få ordinarie bidrag i form av organisations-, verksamhets- och projektstöd. Verksamhetsstödet är i sin tur uppdelat på barn- och ungdomsidrott, elitidrott, vuxenidrott samt paraidrott. Totalt sett utgick knappt 50 procent av det statliga bidraget till förbunden i form av olika verksamhetsstöd.

Figur 3.1.5.2 Fördelning av statligt stöd* till specialidrottsförbunden 2022

RF = Riksidrottsförbundet, SF = specialidrottsförbund, IF = idrottsförening

* Cirka 680 miljoner. Ordinarie stöd. Inkluderar inte stödet för att mildra konsekvenserna av coronapandemin. På grund av avrundning blir totalen inte 100 procent.

** Inklusive uppdragsersättning (9,4 miljoner till Korpen samt 3 miljoner till Parasportförbundet) och stöd för samgående (drygt 4,3 miljoner till Friidrottsförbundet; Gång- och Vandrarförbundet gick 2023 samman med Friidrottsförbundet).

*** Projekt: verksamhetsinriktning, internationellt utvecklingsarbete, internationella evenemang, hållbarhet, skolsamverkan, idrott för äldre och anläggning.

Källa: RF

I tabell 3.1.5.1 redovisas förbundens totala statsbidrag via Riksidrottsförbundet, samt bidraget uppdelat på ordinarie och covid-19. Det senare avser det extra anslag som idrottsrörelsen tilldelats för att mildra de negativa konsekvenserna till följd av coronapandemin. Måttet ”bidragsgrad” visar därefter statsbidragets andel av förbundens samlade ekonomi.

Tabell 3.1.5.1 Specialidrottsförbundens bidragsberoende 2022*, totalt statsbidrag samt uppdelning på ordinarie och covid-19

Förbund	Ordinarie (kr)	Covid-19 (kr)	Totalt (kr)	Omsättning (kr)	Bidragsgrad (%)
Padel	858 000	645 000	1 503 000	10 872 493	14
Fotboll	60 058 588	70 670 000	130 728 588	694 610 000	19
Golf	20 368 153	18 270 000	38 638 153	176 870 000	22
Islandshäst	1 539 153	905 000	2 444 153	10 760 935	23
Ishockey**	20 902 000	24 275 000	45 177 000	158 944 000	28
Skidskytte**	5 090 000	2 600 000	7 690 000	24 960 506	31
Ridsport	29 356 153	18 250 000	47 606 153	132 339 000	36
Motorsport	10 385 000	9 610 000	19 995 000	50 403 640	40
Bilsport	7 609 000	10 396 000	18 005 000	45 264 732	40
Parasport	18 553 000	11 160 000	29 713 000	72 867 000	41
Handboll**	20 233 153	20 322 000	40 555 153	97 083 000	42
Segling	11 627 750	5 000 000	16 627 750	33 945 692	49
Bandy**	6 164 000	4 710 000	10 874 000	21 708 763	50
Orientering	15 202 153	12 001 477	27 203 630	53 984 000	50
Base-/Softboll/Lacrosse	2 243 000	735 000	2 978 000	5 800 881	51
Skidor**	22 531 153	23 010 713	45 541 866	86 867 000	52
Cheerleading	4 511 153	1 826 000	6 337 153	11 735 957	54
Innebandy**	31 315 153	24 180 000	55 495 153	100 036 596	55
Skridsko-/Kålk-/Rull.	4 603 000	2 110 000	6 713 000	11 984 447	56
Kanot	7 693 905	3 203 000	10 896 905	19 124 280	57
Basketboll	15 778 000	16 358 000	32 136 000	56 364 000	57
Klättring	4 621 000	2 250 000	6 871 000	11 837 990	58
Tennis	14 855 000	14 390 000	29 245 000	50 121 000	58
Bowling**	10 165 000	3 850 000	14 015 000	23 773 713	59
Cricket	4 169 000	500 000	4 669 000	7 861 987	59
Amerikansk Fotboll***	4 502 000	2 560 000	7 062 000	11 536 261	61
Skyttesport	14 502 153	2 752 000	17 254 153	27 848 024	62
Simning	22 969 153	16 524 783	39 493 936	62 186 000	64
Dövidrott	2 738 000	2 810 350	5 548 350	8 604 308	64
Volleyboll	7 721 000	5 670 000	13 391 000	20 329 111	66
Dart**	2 723 000	445 000	3 168 000	4 691 093	68
Konståkning	7 945 000	6 050 000	13 995 000	20 695 078	68
Bangolf	3 531 000	1 670 000	5 201 000	7 562 573	69
Rugby	3 531 000	1 543 000	5 074 000	7 337 083	69
Badminton**	9 195 153	6 687 000	15 882 153	22 766 729	70
Brottning	8 203 153	5 010 000	13 213 153	18 903 878	70
Curling**	6 596 000	3 200 000	9 796 000	13 993 818	70

Förbund	Ordinarie (kr)	Covid-19 (kr)	Totalt (kr)	Omsättning (kr)	Bidragsgrad (%)
Bordtennis	13 517 153	7 010 000	20 527 153	29 008 131	71
Frïidrott****	33 939 153	54 470 582	88 409 735	121 654 000	73
Sportdykning	3 675 000	2 601 000	6 276 000	8 490 727	74
Judo	8 131 980	6 786 000	14 917 980	20 120 376	74
Cykel	9 578 000	9 375 200	18 953 200	25 515 761	74
Boule	3 953 000	2 285 000	6 238 000	8 313 869	75
Fäktning	3 421 153	1 668 000	5 089 153	6 778 130	75
Rodd	4 008 153	1 760 000	5 768 153	7 648 414	75
Triathlon	4 918 000	5 737 245	10 655 245	13 592 571	78
Bågskytte	5 465 000	1 730 000	7 195 000	8 883 693	81
Danssport	6 002 000	3 689 000	9 691 000	11 722 580	83
Gång och Vandring	1 656 000	165 000	1 821 000	2 191 327	83
Korpen	19 524 000	12 390 000	31 914 000	38 334 948	83
Gymnastik	30 802 153	20 790 000	51 592 153	61 054 523	85
Skateboard	4 715 500	2 270 000	6 985 500	8 249 067	85
Casting	1 864 153	895 000	2 759 153	3 249 654	85
Draghundsport	2 502 000	1 410 000	3 912 000	4 481 150	87
Boxning	5 899 000	5 950 000	11 849 000	13 225 102	90
Budo och Kampsport	14 742 000	9 985 900	24 727 900	26 952 462	92
Vattenskidor/Wakeb.	3 506 000	1 100 000	4 606 000	4 956 739	93
Mångkamp	2 441 000	1 781 000	4 222 000	4 457 321	95
Issegling**	1 555 000	565 000	2 120 000	2 213 467	96
Tyngdlyftning	5 219 153	2 130 000	7 349 153	7 626 524	96
Squash**	2 594 153	1 090 000	3 684 153	3 759 088	98
Flygsport	5 642 153	970 000	6 612 153	6 613 547	100
Dragkamp	868 000	885 000	1 753 000	1 680 447	104
Frisbee	3 918 153	1 240 000	5 158 153	4 923 452	105
Akademisk idrott**	5 312 153	3 934 000	9 246 153	8 651 223	107
Biljard**	2 788 500	1 240 000	4 028 500	3 735 940	108
Karate	7 724 000	6 405 000	14 129 000	12 696 681	111
Styrkelyft	5 428 000	5 430 000	10 858 000	9 537 867	114
Varpa	868 000	720 000	1 588 000	1 394 656	114
Skolidrott	11 045 153	5 730 000	16 775 153	13 470 085	125

* Taekwondoförbundet har inte erhållit ekonomiskt stöd på grund av värdegrundsavvikelser, och har heller inte inkommit med uppgifter.

** Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser då 2022–2023.

*** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3).

**** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Förbundet har inkluderat utbetalt stöd (Covid-19) i de totala intäkterna (i redovisningen för 2020 och 2021 har detta korrigerats). Förbundet har också erhållit stöd för samgående; Svenska Gång- och Vandrarförbundet gick 2023 samman med Svenska Friidrottsförbundet.

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Under 2022 uppgick förbundens totala statsbidrag till drygt 1 222 miljoner kronor. Samtidigt hade de en total omsättning på närmare 2 702 miljoner, motsvarande en bidragsgrad på totalt 45 procent (medianvärde: 70 procent).

En jämförelse med 2021 visar att statsanslaget till specialidrottsförbunden 2022 ökade med 235 miljoner kronor. En stor del av anslaget bestod precis som 2021 av stöd till följd av coronapandemin. För en majoritet av förbunden ökade statsanslaget, men för åtta av dem minskade det.¹ Störst ökning i kronor fick Svenska Gymnastikförbundet, Svenska Ishockeyförbundet, Svenska Innebandyförbundet, Svenska Skidförbundet och Svenska Simförbundet med drygt 10 till 18 miljoner. För elva förbund utgjorde det extra coronastödet 50 procent eller mer av det totala bidraget. Här ska tilläggas att delar av specialidrottsförbundens återstartsstöd fördelades vidare till deras lokala idrottsföreningar. Riksidrottsförbundet har även meddelat att delar av återstartsstödet utdelades sent 2022 och företrädesvis nyttjats under 2023 och framåt. Under 2023 tilldelades inte idrottsrörelsen extra anslag för att mildra de negativa konsekvenserna av coronapandemin (se figur 1.1).

I tabell 3.1.5.2 redovisas utvecklingen under perioden 2012–2022. Tabellen visar att specialidrottsförbundens samlade tilldelning av statsbidrag ökat med 164 procent under de senaste elva åren: från 463 miljoner kronor 2012 till 1 222 miljoner kronor 2022. En jämförelse av förbundens totala omsättning visar också en generell ökning över tid, som bröts något under pandemiåret 2020. Det statliga stödets andel av förbundens totala omsättning har ökat från 27 procent 2012 till 45 procent 2022.

---

¹ Friidrottsförbundet ingår inte i de förbundsspecifika jämförelserna då vi korrigerade ned omsättningen för 2021 med 150 miljoner, eftersom majoriteten av dessa fördelats vidare till idrottsföreningar (Covid-19 stöd). Detta är inte gjort för 2022. Inte heller Taekwondoförbundet ingår, då de inte erhållit ekonomiskt stöd 2022 på grund av värdegrundsavvikelser.

Tabell 3.1.5.2 Specialidrottsförbundens statsbidrag, omsättning och bidragsgrad 2012–2022 (miljoner kronor)

	Statsbidrag	Omsättning	Bidragsgrad %
2022	1 222	2 702	45
2021	987	2 434	41
2020	717	1 899	38
2019	614	2 044	30
2018	616	2 214	28
2017	600	1 894	32
2016	561	1 886	30
2015	453	1 748	26
2014	463	1 704	27
2013	483	1 694	28
2012	463	1 704	27

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Indikator 1.6 Specialidrottsförbundens marknadsintäkter

Precisering: Specialidrottsförbundens totala omsättning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbundens årsredovisningar

Föregående indikator 1.5 visar att specialidrottsförbunden i stor utsträckning finansierar sin verksamhet med offentliga medel. För många förbund utgör emellertid även kommersiella intäkter en viktig inkomstkälla. Tyvärr saknas detaljerad kunskap om förbundens resurser via marknaden i form av reklamavtal, sponsring, medieintäkter med mera. Ett sätt att åtminstone bedöma förbundens marknadsintäkter, är att analysera förbundens totala omsättning exklusive statsbidrag. I tabell 3.1.6.1 redovisas de förbund som 2022 redovisade störst intäkter vid sidan av statens stöd.

Tabell 3.1.6.1 Specialidrottsförbund med högst omsättning 2022 (kronor)

Högst omsättning exklusive statsbidrag (kr)	
Fotbollförbundet	563 881 412
Golfförbundet	138 231 847
Ishockeyförbundet*	113 767 000
Ridsportförbundet	84 732 847
Handbollförbundet*	56 527 847
Innebandyförbundet*	44 541 443
Parasportförbundet	43 154 000
Skidförbundet*	41 325 134
Fräidrottsförbundet**	33 244 265
Motorsportförbundet	30 408 640

* Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser då 2022–2023.

** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Fräidrottsförbundet. Förbundet har inkluderat utbetalt stöd (Covid-19) i de totala intäkterna.

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Vid en jämförelse av förbundens omsättning exklusive statsbidrag utmärker sig Svenska Fotbollförbundet med störst belopp, knappt 564 miljoner kronor. Därefter följer Svenska Golfförbundet och Svenska Ishockeyförbundet (drygt 138 respektive knappt 114 miljoner kronor). En jämförelse med tidigare mätningar visar att dessa tre regelbundet återfinns som förbund med hög omsättning (exklusive statsbidrag) relativt andra specialidrottsförbund. I andra änden av spektrumet kan nämnas att 16 av Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund redovisade en omsättning exklusive statsbidrag på under 500 000 kronor.

Tabell 3.1.6.1 kan ses som en grov indikator på specialidrottsförbund med stora marknadsintäkter. Det är dock viktigt att inte dra alltför långtgående slutsatser av uppgifterna ovan avseende specialidrottsförbundens samlade ekonomi, och deras beroendeförhållande till stat, marknad och civilsamhälle.

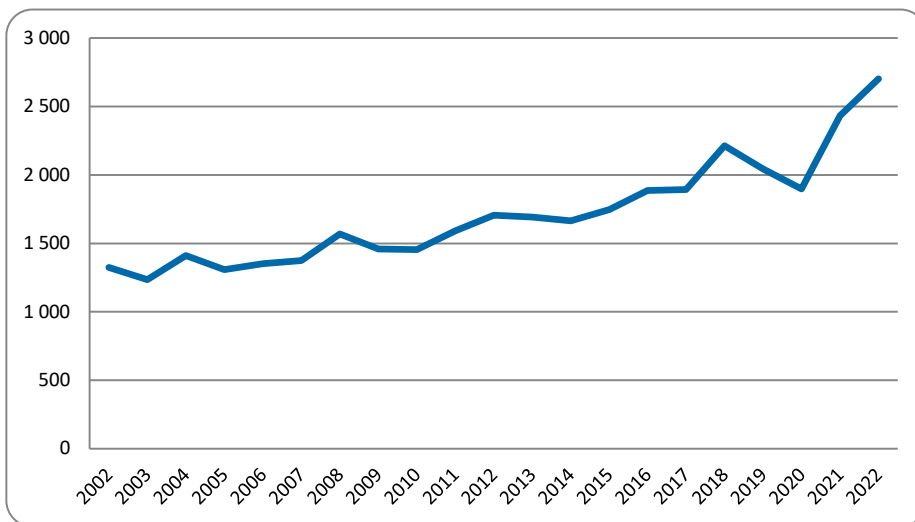
Först och främst kan förbundens inkomstkällor vara av många och skilda slag. Ett exempel är Svenska Golfförbundet, vars enskilt största intäktskälla är medlemsavgifter. Att ett förbund har hög omsättning innebär alltså inte med självklarhet att dessa intäkter kommer från sponsorer och medier.

Ett ytterligare skäl till att iaktta viss försiktighet är att vissa förbund valt att förlägga sina kommersiella aktiviteter i särskilda aktiebolag. Dessa marknadsintäkter redovisas inte alltid inom ramen för moderförbundet. Exempelvis har Svenska Skidförbundet placerat stora delar av sin verksamhet, däribland landslagsverksamhet,

marknadsföring samt nationella och internationella tävlingar, i det helägda dotterbolaget Ski Team Sweden AB.

Självklart kan även förbundens omsättning variera kraftigt mellan olika år, beroende på diverse internationella tävlingsevenemang. Slutligen tillkommer de felkällor som kan uppstå till följd av att förbunden har olika verksamhetsår, och därmed inte alltid redovisar sina bidrag och andra intäktskällor på ett likartat sätt. Mer entydiga slutsatser om specialidrottsförbundens ekonomi och existensvillkor förutsätter alltså kompletterande och fördjupade forskningsinsatser.

Med dessa reservationer har ändå förbundens sammanlagda omsättning ökat markant under 2000-talet. I figur 3.1.6.1 redovisas utvecklingen sedan 2002. Resultatet visar en påfallande kraftig ökning: från drygt 1,3 miljarder kronor 2002 till toppnoteringen drygt 2,7 miljarder kronor 2022.

Figur 3.1.6.1 Specialidrottsförbundens totala omsättning 2002–2022 (miljoner kronor)

Källa: RF/Specialidrottsförbunden

Empiriska tendenser Målområde 1:

Redovisningen av Målområde 1 är en ständig påminnelse om att idrottsrörelsen är en av landets största frivilligrörelser. Uppskattningsvis 3,2 miljoner människor är i dag medlemmar i en idrottsförening. Bland medlemmarna återfinns både unga och gamla; kvinnor och män. Det finns därför fog för påståendet att idrottsrörelsen är en frivilligt organiserad fritidsverksamhet som engagerar och aktiverar en stor del av den svenska befolkningen.

Målområde 1 visar hur idrottsrörelsen 2022 genomgick en återstartsprocess efter den nedgång som uppstod 2020 och 2021, till följd av coronapandemin och medföljande samhällsrestriktioner. Jämförelser av aktivitetsnivåer (LOK-stöd, deltagartillfällen) visar en ökning på 10 procent 2022 jämfört med 2021.

I våra analyser av idrottsrörelsens utveckling över tid använder vi måttet ”deltagartillfällen per capita” för att väga in förändringar i befolkningsstrukturen. Resultatet visar att aktivitetsnivåerna konstant skiljer sig åt mellan pojkar och flickor och mellan åldersgrupper. Generellt sett har pojkar och yngre åldersgrupper högre aktivitetsnivåer. Utvecklingen visar även att en övergripande nedgång i aktivitetsnivåer ses över tid. Under pandemiåren 2020 och 2021 var nedgången betydande. År 2022 skedde en ökning, men nivåerna var lägre än 2019, det vill säga före pandemin.

Personer med funktionsnedsättning tillhör i stor utsträckning olika riskgrupper för covid-19 och drabbades hårt av pandemin och de påföljande samhällsrestriktionerna. Aktivitetsnivåer för deltagare med funktionsnedsättning (LOK-stöd) visade en ökning mellan 2021 och 2022, vilket tyder på att en återstartsprocess påbörjats. Det återstår dock en bit till nivåerna innan pandemin.

Målområde 1 visar vidare att idrottsrörelsen består av både stora och små idrotter. Tre idrotter utmärker sig i kraft av sin storlek: fotboll redovisar drygt 1,4 miljoner medlemmar, medan golf och friidrott uppger ett medlemsbestånd på drygt en halv miljon vardera. Därutöver finns ytterligare 13 förbund med medlemstal över 100 000. Dessa sammanlagt 16 förbund samlar hela 79 procent av Riksidrottsförbundets totala medlemskår. Detta kan jämföras med att 26 av Riksidrottsförbundets 71 medlemsförbund har färre än 15 000 medlemmar. Sett över tid har polariseringen mellan stora och små förbund snarare ökat än minskat.

Motsvarande skillnader visar sig även i förbundens ekonomiska redogörelser: medan vissa förbund har stora marknadsintäkter, finns det andra som nästan uteslutande finansierar sin verksamhet via offentligt stöd.

En viktig indikation för 2020 och 2021, liksom för 2022, är att specialidrottsförbundens statliga stöd ökat, både i fasta tal och i förhållande till deras övriga intäkter. En förklaring till ökningen är det statliga stöd idrottsrörelsen fått till följd av coronapandemin. Under 2022 ökade det totala statsanslaget till specialidrottsförbunden med 235 miljoner; från 987 miljoner kronor 2021 till 1 222 miljoner kronor 2022. Samtidigt ökade förbundens sammanlagda omsättning med 268

miljoner till totalt 2 702 miljoner kronor. Detta är den högsta omsättningsnivån som uppnåtts under 2000-talet.

Målområde 2: Idrottens betydelse för folkhälsan

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa hos olika grupper.

Fysisk aktivitet har många och betydande effekter för folkhälsan. Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas – såsom diabetes, hjärt-kärlsjukdomar och psykisk ohälsa. Därtill stärks immunförsvaret, konditionen och muskelstyrkan.

I den dåvarande regeringens idrottspolitiska proposition *Statens stöd till idrotten* (2008/09:126) underströks idrottens betydelse för folkhälsan. Samtidigt anförde regeringen att idrottspolitikens folkhälsomål inte enbart kan avgränsas till den verksamhet som idrottsrörelsen organiserar. Ansvaret för att förverkliga politiken är delat mellan staten, kommunerna, idrottsrörelsen och de organisationer som bedriver friluft- och främjandeverksamhet.

Folkhälsopolitikens delade ansvar återspeglas i målområdets indikatorer. Samtliga indikatorer kan nämligen knytas till idrottsliga aktiviteter, men är inte avgränsade till den organiserade föreningsidrottens domäner. Motion och fysisk aktivitet går att få på många sätt. Medan vissa föredrar att träna i en idrottsförenings regi eller på ett gym, väljer andra att tillfredsställa sitt rörelsebehov genom trädgårdsarbete eller vistelse i skog och mark.

Målområde 2 innehåller tre indikatorer. De första två speglar medborgarnas motionsvanor och grad av fysisk aktivitet. Den tredje indikatorn rör olycksfall i samband med idrottsutövning.

Indikator 2.1 Motion och idrott på fritid

Precisering: Andel personer som motionerar och idrottar på fritiden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till motion och idrott

Vid studier av människors motions- och idrottsvanor måste två strategiska val göras. Det första rör distinktionen mellan fysisk aktivitet och mer explicita motionsaktiviteter. Här är poängen att många personer, exempelvis hantverkare, kan få sitt

behov av fysisk aktivitet väl tillgodosett inom ramen för sitt dagliga arbete – och vara helt ointresserade av att motionera eller idrotta på sin fritid.

Den första fråga en forskare alltså måste ställa sig är om man vill undersöka huruvida människor rör på sig i största allmänhet (fysisk aktivitet) eller om man vill avgränsa sig till att studera när de frivilligt och aktivt väljer att ingå i motionsidrottskulturen genom att ägna sig åt olika tränings- och idrottsaktiviteter på sin fritid.

Det andra strategiska valet handlar om att fastställa den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Här är problemet att svaren kommer att variera kraftigt om motion till exempel definieras som ”långsamma promenader minst två gånger i veckan” (med följderna att de flesta människor kan kategoriseras som motionärer), eller om kravet i stället höjs till ”ansträngande fysisk aktivitet minst 60 minuter per dag” (vilket gör gruppen aktiva motionärer betydligt mindre).

Med dessa reservationer redovisas följande uppgifter från Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. I denna studie undersöks medborgarnas deltagande i motionsaktiviteter på fritiden. I tabell 3.2.1.1 visas hur ofta de tillfrågade sade sig delta i en motions- eller idrottsaktivitet på minst 20 minuter 2021. Studien genomförs sedan 2019 endast vartannat år, med följderna att statistik inte samlats in för 2022.

Tabell 3.2.1.1 Motion och idrott på fritid, skattning av andel personer i riket (%) 2021

	Minst 3 ggr per vecka	1–2 ggr per vecka	1–3 ggr per månad	Sällan eller aldrig
TOTALT				
6–80 år	52	25	10	13
KÖN				
Män	50	27	9	14
Kvinnor	54	24	11	11
ÅLDER				
6–18 år	62	25	10	4
19–40 år	46	26	12	16
41–80 år	52	25	9	14

Fråga: På din fritid, hur ofta ägnar du dig åt motion/idrott som är måttligt ansträngande, får dig att bli varm/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter?

Källa: RF/SCB, *Svenska folkets relation till motion och idrott* (skattade värden).

I enkäten ställdes frågan hur ofta de tillfrågade ägnar sig åt måttligt ansträngande motions- eller idrottsaktiviteter som får dem att bli varma/andas något kraftigare än normalt och överstiger 20 minuter. Resultatet visar att det stora flertalet svenska

medborgare – drygt tre av fyra i åldern 6–80 år – säger sig bedriva någon form av idrotts- eller motionsaktivitet i veckan på denna nivå.

Det är givetvis positivt att en majoritet av de tillfrågade säger sig idrotta och motionera regelbundet. Statistiken visar dock att det även finns betydande grupper som inte gör det. I Riksidrottsförbundets studie uppgav 23 procent att de sällan ägnar sig åt idrott och motion (svarskategorierna Sällan eller aldrig samt Högst 1–3 gånger i månaden). En jämförelse av åldersgrupper visar att det framför allt är vuxna som tillhör gruppen som sällan eller aldrig utövar motion.

Det bör understrykas att statistiken i tabell 3.2.1.1 handlar om hur ofta människor i Sverige säger sig utöva idrott och motion på sin fritid. Uppgifterna är däremot inte särskilt användbara för att besvara frågor om aktiviteters omfattning och intensitet. I formuleringen ”minst 20 minuter” på ”måttligt ansträngande” nivå samlas i själva verket både enklare promenader och betydligt mer ansträngande aktiviteter, såsom timslånga spinningpass och korpfboll. Det är därmed svårt att utifrån denna statistik avgöra i vilken omfattning medborgarnas deltagande i idrotts- och motionsaktiviteter på fritiden lever upp till WHO:s rekommendationer om fysisk aktivitet. Ur detta perspektiv hade det varit önskvärt att Riksidrottsförbundets enkät även inkluderat frågor om motionsaktiviteternas längd och ansträngningsnivå.

Denna statistik besvarar inte heller frågan om vilka idrotts- och motionsaktiviteter människor ägnar sig åt. Även detta är problematiskt. Den statliga idrottspolitiken är i huvudsak inriktad på stöd till frivilligt organiserad idrott (”idrottsrörelsen”), men i statistiken på motstående sida framgår inte i vilken omfattning motionsaktiviteterna utövas i föreningsregi, på kommersiella träningscenter eller i oorganiserad form.

En fingervisning ges däremot i statistik från 2022, som tog fram av analys- och rådgivningsföretaget Ungdomsbarometern på uppdrag av Riksidrottsförbundet. Genom frågan ”På vilket eller vilka av följande sätt tränar/motionerar du?” framkom att idrottande i egen regi (exempelvis att jogga eller promenera) var den vanligaste motionsformen bland ungdomar, med över 60 procent i svarsfrekvens.

På andra plats kom idrott i privat regi (på träningscenter, gym och så vidare), vilket cirka 55 procent sade sig göra. Först på tredje plats kom föreningsidrott, som cirka 30 procent av de svarande ansåg sig utöva. Studien visade också att motion i egen eller privat regi ökar ju äldre ungdomarna blir, medan föreningsidrottande i stället minskar. I åldern 24 år uppgav 73 procent att de motionerar på egen hand och 63

procent att de tränar i privat regi, medan endast 15 procent sade sig idrotta i en idrottsförening.

Indikator 2.2 Fysisk aktivitet hos vuxna på fritiden

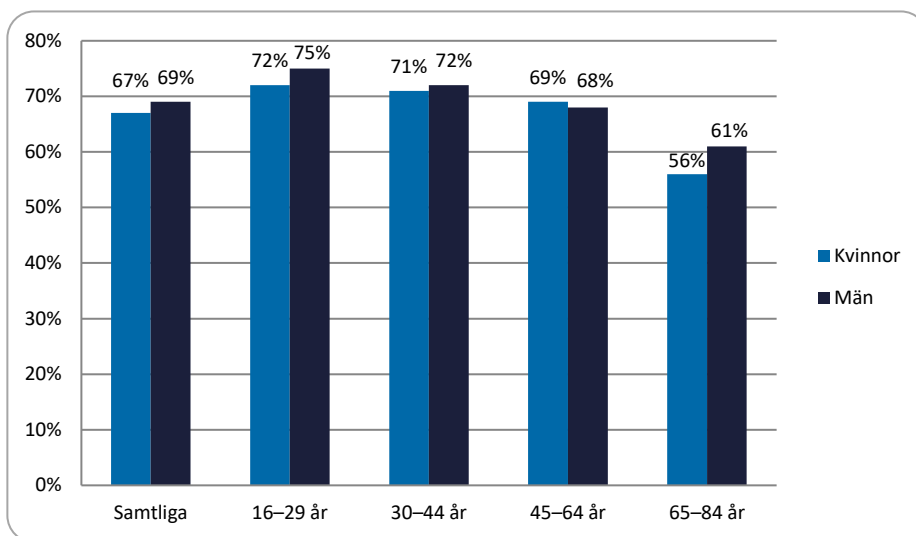
Precisering: Grad av fysisk aktivitet hos vuxna

Uppgiftslämnare: Folkhälsomyndigheten

Källa: Nationella folkhälsoenkäten

Folkhälsomyndigheten genomför regelbundet en rikstäckande undersökning om folkhälsa, *Nationella folkhälsoenkäten*. I studien ingår frågor om fysisk aktivitet. Frågeställningarna är medvetet brett formulerade, med följderna att fysisk aktivitet inbegriper alltifrån rena idrotts- och träningsaktiviteter till trädgårdsarbete och tyngre hushållsarbete.

I figur 3.2.2.1 visas hur stor andel av befolkningen som säger sig ha varit fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan under 2022. Måttet är en sammanvägning av två frågors svar, där den första rör "fysisk träning" såsom "löpning, motionsgymnastik eller bollsport", medan den andra handlar om "vardagsaktiviteter" såsom "promenader, cykling eller trädgårdsarbete". Resultatet benämns av Folkhälsomyndigheten som *aktivitetsminuter*. Systemet att redovisa aktivitetsminuter infördes 2016, med följderna att uppgifterna inte kan jämföras med tidigare års mätningar av fysisk aktivitet i den nationella folkhälsoenkäten. Kravet på 150 minuter i veckan motsvarar WHO:s rekommendationer på hälsofrämjande fysisk aktivitet (150 minuter i veckan vid måttlig intensitet, alternativt 75 minuter i veckan vid hög intensitet).

Figur 3.2.2.1 Andel kvinnor och män fysiskt aktiva minst 150 minuter per vecka 2022

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Figur 3.2.2.1 visar att ungefär två av tre kvinnor och män är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälsorekommendationer. Vidare framgår att unga och vuxna upp till 44 års ålder i störst utsträckning är aktiva på denna nivå, och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder.

Det ska tilläggas att både 2021, 2020 och 2022 års mätningar visade mycket små skillnader mot 2018 års mätning. Det går följaktligen inte att utläsa några pandemi-relaterade förändringar i denna uppföljning av medborgarnas motionsvanor.

Vilka rör sig inte?

Under senare år har stillasittande lyfts som en oberoende riskfaktor för ohälsa. Även detta område ingår i *Nationella folkhälsoenkäten*. Frågan som ställs är: ”Hur mycket sitter du under ett normalt dygn om man räknar bort sömn?” Resultatet visas i tabell 3.2.2.1.

Tabell 3.2.2.1 Andel kvinnor och män stillasittande minst 10 timmar om dagen; ålder, utbildning och födelse land (2022)

	Kvinnor (%)	Män (%)	Samtliga (%)
SAMTLIGA	23	26	25
ÅLDER			
16–29 år	34	33	33
30–44 år	28	34	31
45–64 år	19	23	21
65–84 år	12	16	14
UTBILDNING			
Förgymnasial utbildning	24	24	24
Gymnasial utbildning	16	19	17
Eftergymnasial utbildning	24	33	28
FÖDELSELAND			
Sverige	21	27	24
Övriga Norden	21	24	22
Övriga Europa	24	26	25
Övriga världen	29	23	26

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Nationella folkhälsoenkäten*

Enligt *Nationella folkhälsoenkäten* uppger var fjärde person i den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Tre mönster framträder: unga personer är stillasittande i större utsträckning än äldre, män är generellt sett stillasittande i större utsträckning än kvinnor. Grupperna med eftergymnasial eller förgymnasial utbildning är mer stillasittande än gruppen med gymnasial utbildning.

Indikator 2.3 Skadade i olycksfall inom idrotten

Precisering: Antal skadade till följd av olycksfall i samband med idrottsutövning

Källa: Injury Data Base (statistik ej tillgänglig)

Det råder bred samstämmighet bland forskare om att fysisk aktivitet är en viktig faktor för god hälsa och välbefinnande. Den som idrottar och motionerar riskerar dock att råka ut för skador av olika slag. Detta medför ofta stora och negativa konsekvenser för såväl individ som samhälle. Kostnaderna för samhället är givetvis svåra att beräkna. I internationella studier finns uppskattningar om att 18–30

procent av alla akuta skador i befolkningen är relaterade till idrottsutövning.² I Sverige har Socialstyrelsen uppskattat att drygt 100 000 vårdkrävande idrottsskador sker varje år, vilket motsvarar 15–20 procent av alla akuta skador, och upp till 30 procent av de skador som drabbar barn och ungdomar. Om all form av fysisk aktivitet inkluderas, såsom promenader och cykling, uppskattas antalet vårdkrävande skador till 280 000, till en kostnad av 3–4 miljarder kronor årligen.

Centrum för idrottsforskning har tidigare redovisat uppgifter om idrottsskador i Sverige baserade på rapporter om akuta idrottsskador från akutsjukhus. Dessa uppgifter har, fram till och med 2017, sammanställts av Socialstyrelsen i registret Injury Data Base (IDB) och publicerats av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Sedan 2018 samlar Socialstyrelsen inte in dessa data, då insamlingen var oförenlig med EU:s nya dataskyddsregler, GDPR.³

Enligt Centrum för idrottsforskning finns det ett stort behov av en nationell kraftsamling på skadeområdet, med ett tillförlitligt system för kartläggning samt framtagande och implementering av effektiva förebyggande insatser. En tillförlitlig bild av, och kunskap om, idrottsskadors omfattning och karaktär är en nödvändig förutsättning för att kunna motverka att nya skador uppkommer inom idrotten, liksom skapa bättre förutsättningar för befolkningen att ägna sig åt idrott, fysisk aktivitet och motion i ett livslångt perspektiv.

Det är således mycket angeläget att ett pålitligt och representativt system för registrering och analys av idrottsskador i Sverige byggs upp och utvecklas, och att en myndighet återigen ges huvudansvar för uppgiften. Det behövs även en nationell policy, respektive handlingsplan, kring förebyggande arbete mot idrottsskador.

Empiriska tendenser Målområde 2:

I Målområde 2 redovisas statistik rörande medborgarnas idrotts- och motionsvanor samt idrottsskador. Statistiken följer upp i vilken mån idrotten bidrar till ett livslångt intresse för motion, och i vilken mån den därmed kan främja god hälsa hos olika grupper.

I Folkhälsomyndighetens *Nationella folkhälsoenkät (2022)* uppger ungefär två av tre kvinnor och män att de är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälso-rekommendationer. Vidare framgår att unga och unga vuxna (16–44 år) i störst

² Caine, D. m.fl. (2006). "Incidence and distribution of pediatric sport-related injuries". I *Clinical Journal of Sport Medicine*, vol. 16, nr. 6, s. 500–513; Conn, J. M. m.fl. (2003). "Sports and recreation related injury episodes in the US population". I *Injury Prevention*, vol. 9, nr. 2, s. 117–123.

³ Se www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/register/alla-register/patientregistret/idb-sverige.

utsträckning är aktiva på denna nivå, och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. Samtidigt uppger en fjärdedel av den svenska befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen. Utmärkande för denna grupp är att det rör sig om unga personer i högre utsträckning än äldre – och män i större utsträckning än kvinnor.

Målområde 3: Alla flickor och pojkars, kvinnor och mäns lika förutsättningar till deltagande

Målområdet behandlar idrottens tillgänglighet, och i vilken mån idrotten är öppen för olika människor oavsett kön, ålder, social eller etnisk bakgrund med mera.

Målområde 3 består av fem indikatorer, vilka speglar föreningsidrottens tillgänglighet avseende faktorer såsom kön, socioekonomi och etnicitet. De första tre indikatorerna fokuserar på barn och ungdomars idrottande på lokal nivå. Därefter följer en indikator på den könsmissiga representationen på styrelsenivå i Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund. Den sista indikatorn rör hushållens kostnader för idrottsutövning.

Att mäta idrottsdeltagande och demografiska dimensioner ger viktig information om i vilken utsträckning faktorer som kön, socioekonomi och etnicitet påverkar våra idrottsval. Studier av detta slag är samtidigt svåra att genomföra. En första utmaning handlar om att formulera tydliga och mätbara definitioner av det som ska undersökas. Här är problemet att begrepp som *socioekonomisk status* och *utländsk bakgrund* kan tolkas och operationaliseras på olika sätt. Vissa forskare undersöker exempelvis socioekonomi genom att studera människors utbildningsnivå, yrkesstatus och inkomstnivåer – andra nöjer sig med att endast studera en av dessa variabler. I frågor kopplade till kulturell mångfald och etnicitet tillkommer att kategoriseringar av människors egna, eller deras föräldrars, födelseland är minst sagt trubbiga mätinstrument, som sammanför människor vars livssituation och existensvillkor kan vara högst olika. Slutligen kan etiska aspekter, såsom frågor om människors hälsa, ekonomi, härkomst, sexuella läggning och så vidare, uppfattas som känsliga intrång i individens privatliv och därför vara svåra att mäta. Följande redogörelse måste ses mot bakgrund av dessa reservationer.

Indikator 3.1 Barn och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Precisering: Andel barn som sysslar med idrott på sin fritid praktiskt taget varje vecka

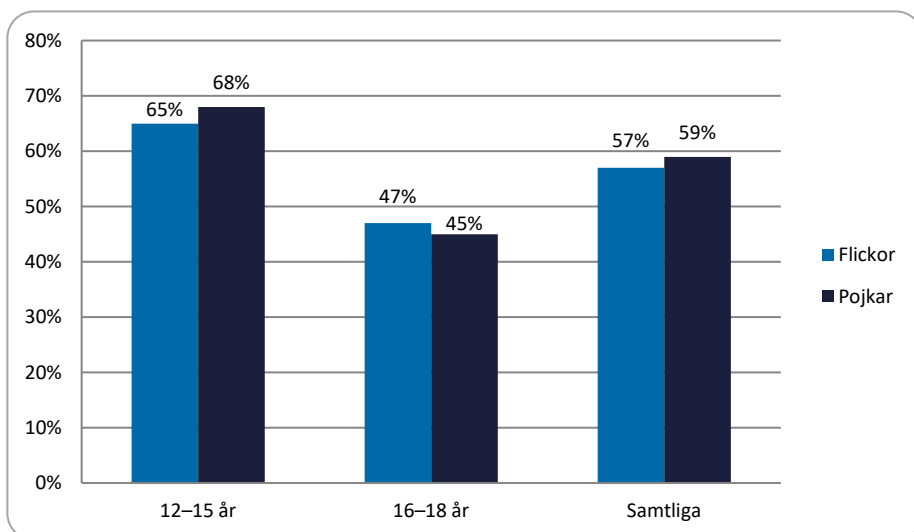
Uppgiftslämnare: Statistikmyndigheten SCB

Källa: Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF)

Statistikmyndigheten SCB genomför sedan 1975 årliga undersökningar av det svenska folkets levnadsförhållanden (ULF). Syftet är framför allt att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. ULF är en urvalsundersökning, och underlaget samlas in genom telefonintervjuer med personer från 16 år och uppåt. Sedan 2001 har studien kompletterats med intervjuer av barn i åldrarna 12–18 år rörande deras levnadsförhållanden (Barn-ULF) (före 2015 intervjuades barn 10–18 år). I både ULF och Barn-ULF ingår frågor om medborgarnas fritidsvanor, inklusive idrottsaktiviteter.

ULF och Barn-ULF utgör komplement till Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till motion och idrott*. Det beror på att ULF-studierna ger större möjlighet att särredovisa materialet utifrån aspekter som familjesituation, socioekonomi och bakgrund. Även om enkäterna delvis överlappar varandra, finns det alltså skäl att utnyttja dem båda i ett indikatorsystem rörande statens stöd till idrotten.

Sedan 2016 har SCB låtit revidera de frågeställningar som rör ungas fritidsvanor, med följderna att det i dagsläget inte är möjligt att spegla förändring över tid. Barn-ULF genomförs inte varje år. I denna rapport används data från 2018–2019, vilka är de senaste. En ny insamling gjordes under hösten 2024 med publicering 2024.

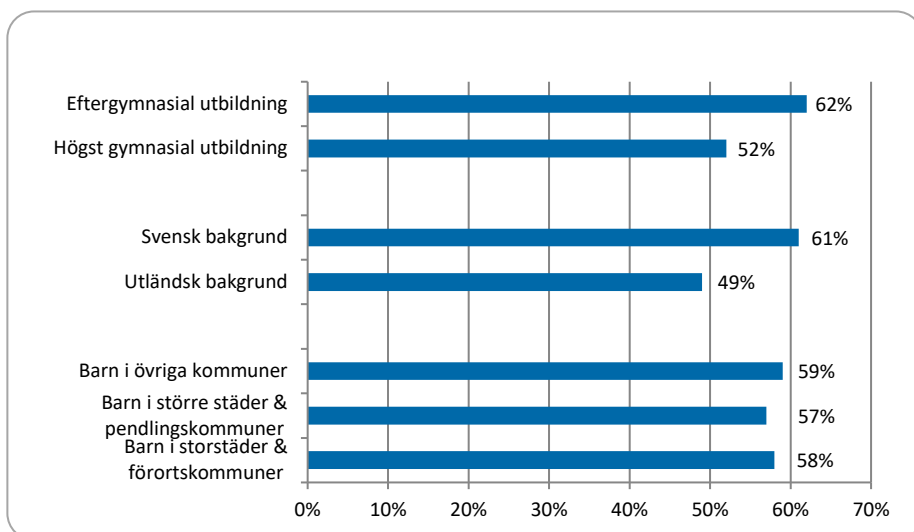

Figur 3.3.1.1 Andel barn 12-18 år som idrottade i en förening/klubb minst en dag i veckan 2018-2019

Källa: Barn-ULF

I figur 3.3.1.1 redovisas åldersmässig svarsfördelning på frågan om man under en vanlig vecka "brukar träna idrott i någon klubb eller förening, till exempel spela fotboll, rida, simma eller något annat". Nästan två av tre unga i åldern 12-18 år sade sig idrotta på detta sätt minst en gång i veckan (57 procent flickor och 59 procent pojkar). Vidare framkommer att deltagandet var högre i åldersspannet 12-15 år än 16-18 år. Det är relativt små skillnader mellan könen i båda ålderskategorierna. Här skiljer sig dessa uppgifter från Riksidrottsförbundets aktivitetsstatistik, vilken tydligt visar att pojkar idrottar mer än flickor. En förklaring kan vara att SCB:s fråga är om de unga föreningsidrottar minst en gång i veckan, medan LOK-stödsstatistiken visar det totala antalet deltagartillfällen.

I figur 3.3.1.2 redovisas ungas idrottande i relation till faktorer som hushållens utbildningsgrad, bakgrund och kommuntyp. Statistiken indikerar att barn till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning idrottar än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning (62 procent mot 52 procent). Vidare idrottar barn med svensk bakgrund i större utsträckning än barn med utländsk bakgrund (61 procent mot 49 procent). Statistiken visar däremot inga skillnader i idrottsdeltagande mellan kommuntyper.

Figur 3.3.1.2 Andel barn 12–18 år som idrottade i förening 2018–2019, avseende hushållens utbildningsnivå, bakgrund och kommuntyp

Källa: Barn-ULF

Indikator 3.2 Barn och ungdomars deltagande i olika idrotter (utgått)

Indikator 3.3 Tillgång till anläggningar (utgått)

Uppgiftslämnare: Statistikmyndigheten SCB, Riksidrottsförbundet, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK), SKR

Indikatorerna 3.2 och 3.3 rör barns deltagande i olika idrotter och deras tillgång till anläggningar. Uppgifterna har tidigare hämtats från statistikmyndigheten SCB:s undersökningar av svenska folkets levnadsvanor (ULF). Sedan 2016 ingår dessa frågor inte längre i SCB:s frågeformulär, med följderna att indikatorerna utgått i uppföljningen av statens stöd till idrotten.

Centrum för idrottsforskning har sedan 2022 i uppdrag av regeringen att upprätta och driva en kunskapsplattform för anläggningar och utemiljöer för idrott och fritid. Inom ramen för detta arbete undersöks möjligheten att förbättra statistiken i fråga om medborgarnas tillgång till anläggningar för idrott och fysisk aktivitet. I april 2022 publicerade CIF även rapporten *Idrottsanläggningar – i dag och i morgon:*

Om behov, tillgänglighet och konkurrerande intressen, som finns att ladda ned från Centrum för idrottsforsknings webbplats.

Indikator 3.4 Kvinnor och män på ledande positioner

Precisering: Andel kvinnor och män på styrelsenivå i specialidrottsförbunden

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

Riksidrottsförbundet samlar årligen in uppgifter om fördelningen mellan kvinnor och män i specialidrottsförbundens styrelser. En överblick ges i tabell 3.3.4.1. Av Riksidrottsförbundets 72 specialidrottsförbund (2022)⁴ hade 63 stycken (motvarande 88 procent) en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Detta är i likhet med 2021 (90 procent). I jämförelse med 2019 innebär det dock en ökning; endast 44 av 72 förbund (61 procent) av förbundens styrelser var då jämställda. Den positiva utvecklingen bör delvis ses som en effekt av att Riksidrottsförbundets stämma 2017 beslutade om nya jämställdhetsmål, inklusive delmålet att kvinnor och män i alla beslutande och rådgivande organ ska vara representerade med minst 40 procent senast 2025.

Tabell 3.3.4.1 Kvinnor och män i specialidrottsförbundens förbundsstyrelser 2022, grupperade*

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade (andel kvinnor överstiger 60 %)	1	1
Jämställt (båda kön uppgår till minst 40 %)	63	88
Mansdominerade (andel män överstiger 60 %)	8	11

* Ett förbund har angivit en icke-binär person.

Källa: RF/SF-data

Även fördelningen mellan kvinnor och män på ordförande- respektive generalsekreterarpösterorna i specialidrottsförbunden är ett jämställdhetsmått för den svenska idrottsrörelsen. Fördelningen 2022 redovisas i tabell 3.3.4.2.

⁴ E-sportförbundet och Förbundet för Funktionell Fitness är nya medlemmar sedan 2023. Dessa ingår i denna sammanställning.

Tabell 3.3.4.2 Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare* i specialidrottsförbunden 2022

	Antal förbund	%
Kvinna som ordförande	29	40
Man som ordförande	43	60
Kvinna som generalsekreterare eller motsvarande	27	39
Man som generalsekreterare eller motsvarande	43	61

* Ett förbund har angivit en icke-binär person och ett förbund har angivit att de saknar generalsekreterare.

Källa: RF/SF-data

Uppgifterna ovan visar en dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland de 72 förbunden innehades posten som ordförande av 29 kvinnor och 43 män. Posten som generalsekreterare, förbundets högsta tjänsteman, innehades av 27 kvinnor och 43 män. Ordförande för förbundens valberedningar samma år var slutligen 23 kvinnor och 49 män.

Den manliga dominansen på ledande positioner i den svenska idrottsrörelsen återfinns även i internationella uppdrag (se tabell 3.3.4.3). Totalt hade Riksidrottsförbundets 72 specialidrottsförbund 359 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2022. Av dessa var 131 kvinnor och 228 män.

Tabell 3.3.4.3 Antal svenska idrottsledare som var representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2022 (andel inom parentes)

	Totalt	Varav män	Varav kvinnor
Internationella uppdrag	359 (100)	228 (64)	131 (36)

Källa: RF/SF-data

I tabell 3.3.4.4 redovisas specialidrottsförbundens styrelseledamöter fördelade på kön och ålder. På ett övergripande plan kan idrottsrörelsens förbundsstyrelser karakteriseras som jämställda, såtillvida att andelen kvinnor och män totalt sett befinner sig i spannet 40/60. När ålder tas i beaktande visar det sig emellertid att kvinnor dominerar starkt i den yngsta ålderskategorin (< 30 år), medan män utgör en majoritet i den äldsta åldersgruppen (> 60 år).

Tabell 3.3.4.4 Antal ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser, kön och ålder 2022 (andel)

Ålder	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt
< 30 år	33 (75)	11 (25)	44
30–45 år*	73 (54)	61 (46)	134
46–60 år	132 (48)	142 (52)	274
> 60 år	36 (29)	90 (71)	126
Totalt	274 (47)	304 (53)	578

* Ett förbund har angivit en icke-binär person i ålderskategorin.

Källa: RF/SF-data

Indikator 3.5 Kostnader för idrottsutövande

Precisering: Individens utgifter för idrottsrelaterade avgifter och utrustning

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Hur stora belopp lägger Sveriges invånare på medlemsavgifter till föreningar, gym, träningskläder, idrottsutrustning och biljetter till idrottsevenemang? Sedan 2013 ingår sådana frågor i Riksidrottsförbundets enkätstudie *Svenska folkets relation till idrott och motion*. Resultatet av 2021 års mätning redovisas i tabell 3.3.5.1. Studien genomförs sedan 2019 endast vartannat år, med följden att statistik inte samlats in för 2022.

Enkäter där de svarande ombeds att skatta sina årliga utgifter för specifika aktiviteter, såsom idrottsutövning, måste alltid hanteras med försiktighet och beaktande av stora felmarginaler. Med denna reservation visar Riksidrottsförbundets studie att det svenska folket i genomsnitt lägger 8 100 kronor om året på idrottsrelaterad verksamhet. En närmare granskning visar även att kostnaderna fördelas olika mellan olika grupper. Som exempel har män högre kostnader än kvinnor på alla områden förutom medlems- och träningsavgifter.

I fråga om idrottens tillgänglighet för olika samhällsgrupper förtjänar framför allt två resultat att lyftas fram. Det första handlar om boendeort. Likt i tidigare mätningar framkommer att medlems- och träningsavgifter var betydligt lägre i små orter (färre än 10 000 invånare) jämfört med i större orter och storstäder.

Det andra resultatet handlar om kostnader och betalningsförmåga. En jämförelse mellan de svarande som uppgav lägst, respektive högst, disponibel hushållsinkomst visar att idrottsutgifterna var genomgående högre hos de med högre inkomst – oavsett om det handlade om medlems- och träningsavgifter, kläder, resor eller spel.

Tabell 3.3.5.1 *Fråga:* Under de senaste tolv månaderna, hur mycket pengar skulle du uppskatta, på ett ungefär, att du för egen del har lagt ner på nedanstående? (2021, kronor)

	Medlems- tränings- avgifter	Övriga avgifter	Tränings- kläder och skor	Utrustning	Biljetter	Idrotts- medier	Spel/ vad- slagning	Resor idrott & motion	Totala utgifter
TOTALT (6–80 år)	2 200	600	1 300	1 400	300	600	400	1 300	8 100
KÖN									
Män	2 000	800	1 400	1 900	500	900	700	1 800	10 000
Kvinnor	2 300	300	1 200	900	100	300	200	700	6 000
ÅLDER									
6–12 år	4 100	900	1 700	1 600	200	400	0	1 400	10 300
13–18 år	2 300	700	1 900	3 600	200	500	0	1 000	10 200
19–25 år	1 700	300	1 200	700	200	700	0	600	5 400
26–40 år	2 500	300	1 500	1 500	100	500	500	1 400	8 300
41–55 år	2 200	1 200	1 500	1 900	600	700	400	1 800	10 300
56–67 år	1 500	200	900	800	400	800	900	1 300	6 800
68–80 år	900	100	500	300	100	600	600	700	3 800
ORTSTORLEK									
> 10 000	900	200	700	1 100	200	700	600	700	5 100
10 000–50 000	1 800	900	1 300	1 400	400	700	400	1 100	8 000
50 001–200 000	2 400	400	1 300	1 600	300	600	400	1 400	8 400
< 200 000	2 800	500	1 500	1 400	100	400	500	1 500	8 700
FÖDELSELAND									
Sverige	2 300	500	1 400	1 700	300	600	500	1 400	8 700
Övriga Norden	900	100	900	1 000	100	400	500	500	4 400
Övriga världen	1 700	900	1 000	500	500	400	100	700	5 800
UTBILDNINGSNIVÅ									
Förgymnasial	2 200	500	1 300	1 800	100	400	200	900	7 400
Gymnasial	1 800	400	1 300	1 400	400	800	800	1 200	8 100
Eftergymnasial	2 400	900	1 400	1 200	300	500	200	1 700	8 600
DISPONIBEL INKOMST PER HUSHÅLL									
0–137 999 kr	1 300	200	900	1 200	200	500	100	900	5 300
138 000–187 999 k	1 600	400	1 100	800	100	400	200	800	5 400
188 000–234 999 k	1 900	300	1 200	1 600	200	700	400	1 000	7 300
235 000–302 999 k	2 600	500	1 600	1 600	200	600	300	1 500	8 900
< 303 000 kr	3 300	1 400	1 600	2 000	700	600	1 000	2 100	12 700

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till idrott och motion (skattade värden)

Empiriska tendenser Målområde 3:

Målområde 3 redovisar indikatorer om idrottens tillgänglighet för olika människor utifrån faktorer som kön, ålder, socioekonomi, bakgrund med mera. Å ena sidan bekräftar statistiken tydligt de indikationer angående idrottens starka ställning hos det svenska folket som gavs i Målområde 1; merparten av de uppgifter som redovisats visar nämligen att idrott är en fritidsaktivitet som engagerar och aktiverar både unga och gamla, flickor som pojkar. Å andra sidan framkommer även att idrottens tillgänglighet varierar mellan olika befolkningsgrupper.

Den överordnade empiriska tendensen är följaktligen att idrottens tillgänglighet samvarierar med människors socioekonomiska position. Det innebär bland annat att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. I fråga om etnicitet är indikationen att unga med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning än unga med svensk bakgrund. Den bild som framträder är att svensk föreningsidrott är socialt stratifierad, och att ojämlika förutsättningar i samhället även återspeglas på idrottens område.

I målområdet studeras även kvinnors och mäns representation på ledande positioner i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Här visar statistiken att 63 förbundsstyrelser (motsvarande 88 procent) hade en jämställd sammansättning av kvinnor och män i sina centrala förbundsstyrelser 2022, det vill säga att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. På andra ledande positioner, exempelvis rollen som förbundsordförande eller som representant i internationella idrottsorganisationer, dominerar alltså män.

Målområde 4: Skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Målområdet behandlar frågorna om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, huruvida idrotten bidrar till utvecklingen av en god etik, det sociala ledarskapets betydelse med mera.

En viktig utgångspunkt för statens idrottspolitik är antagandet att föreningsidrotten genererar positiva externa effekter i form av demokrati, jämställdhet och sunda etiska ideal. Dessa är därför självklara aspekter i ett indikatorsystem om effekterna av statens stöd till idrotten. Det bör dock påpekas att direkta orsaksamband mellan idrottsutövning och olika former av socialiserande effekter är synnerligen svåra att vetenskapligt belägga. Särskilt problematiskt är det att använda

befintlig statistik för att bedöma människors subjektiva upplevelser av exempelvis inflytande och delaktighet. Samtliga indikatorer i detta målområde måste därför betraktas som förhållandevis trubbiga mätinstrument inom ett komplext och svår-fångat område.

Målområde 4 innehåller tre indikatorer. De första två mäter ledaruppdrag och utbildning bland unga, utifrån antagandet att förtroendeuppdrag och lärgrupper stärker ungas inflytande och delaktighet. Den tredje indikatorn avser dopningskontroller som mått på etik inom idrotten.

Indikator 4.1 Ungdomar och uppdrag som ledare

Precisering: Antal/andel barn och ungdomar (6–25 år) med uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem eller motsvarande i en idrottsförening

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Svenska folkets relation till idrott och motion

Ett sätt att mäta ungdomars delaktighet och inflytande inom idrotten är att studera i vilken omfattning de innehar olika former av uppdrag som ledare, tränare eller styrelseledamot. En sådan fråga ingår i Riksidrottsförbundets årliga studie *Svenska folkets relation till motion och idrott* (jfr indikator 1.4). Studien genomförs sedan 2019 endast vartannat år, med följderna att statistik inte samlats in för 2020 och 2022.

Skattning av 2021 års undersökning indikerade att 139 000 unga hade olika former av ledaruppdrag. Detta var en anmärkningsvärt stor nedgång jämfört med de föregående mätningarna 2019 (233 000 unga) och 2018 (313 000 unga). Uppgifterna måste visserligen hanteras med försiktighet, då Riksidrottsförbundets enkätstudie baseras på skattningar från ett begränsat antal svar. Därtill är bortfallet relativt stort, vilket leder till stora felmarginaler och ökad osäkerhet om uppgifternas tillförlitlighet. Samtidigt är det svårt att bortse från en pandemirelaterad effekt. Jämfört med enligt 2018 års enkät hade antalet unga med ledaruppdrag mer än halverats.

Tabell 3.4.1.1 Unga som uppgav sig vara aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare, funktionär eller liknande i en idrottsförening 2021, skattning av antal personer i riket

Ålder	Antal	%
6–12 år	19 000	2
13–18 år	68 000	9
19–25 år	52 000	6
Totalt	139 000	6

Källa: RF/SCB, Svenska folkets relation till idrott och motion (skattade värden).

Indikator 4.2 Ideella ledares utbildning

Precisering: Antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet

Uppgiftslämnare: RF/SISU Idrottsutbildarna

Källa: SISU Idrottsutbildarna

Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna (SISU) är idrottens studie- och utbildningsorganisation. Verksamheten finansieras genom statsanslag från Utbildningsdepartementets budget, samt bidrag från landsting och kommuner. SISU:s statliga stöd regleras alltså inte i regeringens särskilda förordning om statsbidrag till idrottsverksamhet. Förbundets aktiviteter ingår därför inte heller i Centrum för idrottsforskningens uppföljningsuppdrag rörande statens idrottspolitik. Samtidigt utgör omfattningen på SISU:s studieverksamhet ett intressant mått på idrottsrörelsens utbildningsinsatser. I tabell 3.4.2.1 redovisas därför antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet under perioden 2018–2022.

Tabell 3.4.2.1 Arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i SISU:s studieverksamhet 2018–2022*

	2018	2019	2020	2021	2022
Arrangemang	88 850	98 110	78 997	77 709	91 514
Deltagare	812 188	905 637	708 675	687 355	836 581
Utbildningstimmar	1 367 888	1 473 611	1 143 126	1 134 127	1 133 092
Andel kvinnor (%)	47	44	47	47	47
Andel män (%)	53	56	53	53	53

* Avser verksamhetsformerna Lärgrupp, Kurs och Processarbete.

Källa: RF/SISU/IdrottOnline – Utbildning

Enligt tabellen minskade SISU:s folkbildningsverksamhet relativt kraftigt under 2020 och 2021, vilket måste ses som ett uttryck för coronapandemins negativa

effekter för svensk idrottsrörelse. År 2022 ökade verksamheten, men nådde inte motsvarande nivåer som före pandemin. SISU:s verksamhet följer därmed samma mönster som idrottsrörelsens återstartsprocess.

Indikator 4.3 Dopning

Precisering: Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige fördelade på dopningsklass, kön och idrottsnivå

Uppgiftslämnare: Antidoping Sverige (tidigare Riksidrottsförbundet)

Källa: Antidoping Sverige (tidigare Svensk Antidoping och Antidopinggruppen)

Sedan den 1 januari 2021 leds det svenska arbetet mot dopning inom idrotten av den från idrottsrörelsen fristående stiftelsen Antidopingstiftelsen, och dess bolag Antidoping Sverige AB. Dessförinnan ansvarade Riksidrottsförbundet för svenskt antidopningsarbete.

Regeringen avsätter årligen medel för insatser mot dopning. För 2023 uppgick denna bidragspost till 50 miljoner kronor. Insatser på området bör därför inkluderas i en uppföljning av statens idrottspolitik. Dopning är dessutom ett tydligt brott mot idrottens regelverk (och ofta även mot svensk lagstiftning), vilket motiverar att dopningsförseelser kan användas som indikator för etik inom idrottsrörelsen. Den statistik som redovisas nedan i fråga om dopningsprover och bestraffningar fram till 2022 speglar dock i första hand den svenska antidopningsverksamheten – den är inte ett mått på det allmänna bruket av dopningsmedel inom vare sig idrottsrörelsen eller det omgivande samhället. Antalet genomförda kontroller påverkas av behovsbedömningar och medeltillgång. Därtill är kontrollerna inte slumpvisa, utan främst inriktade på elitidrottare och sådana idrotter där dopning anses ge förbättrad tävlingsprestation. Även motionärer kontrolleras dock i viss utsträckning på initiativ av enskilda föreningar, företrädesvis inom Friskis & Svettis.

I tabell 3.4.3.1 redovisas aktuella uppgifter om antalet dopningsprov och bestraffade i Sverige under perioden 2012–2022. Både 2020 och 2021 genomfördes betydligt färre kontroller än tidigare år. Minskningen är i stor utsträckning en effekt av coronapandemin. År 2022 genomfördes antalet kontroller i jämförelse med innan pandemin.

Tabell 3.4.3.1 Antal dopningsprov och bestraffade i Sverige 2012–2022*

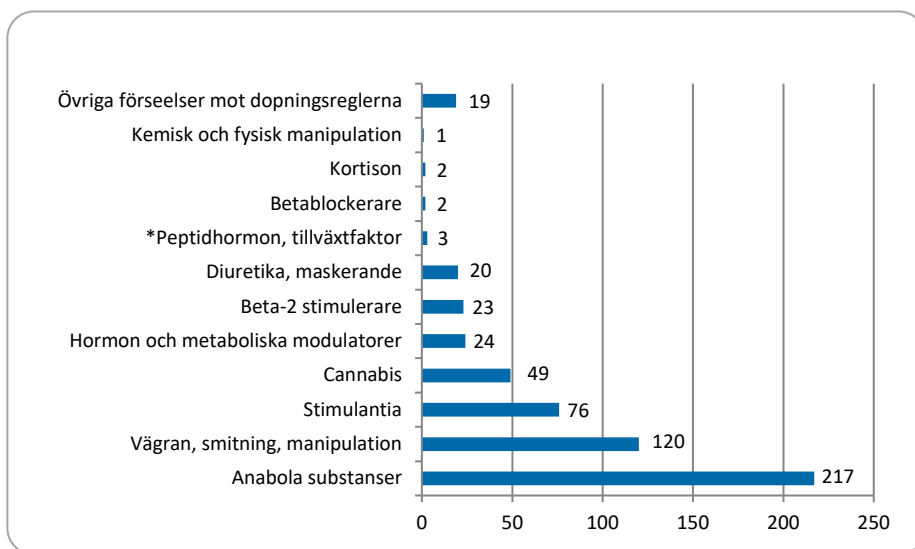
År	Antal prov	Antal bestraffade män	Antal bestraffade kvinnor	Antal bestraffade totalt	Andel bestraffade (%)
2012	3 668	35	0	35	1,0
2013	3 434	20	0	20	0,6
2014	3 146	33	4	37	1,2
2015	3 238	24	1	25	0,8
2016	3 267	18	4	22	0,7
2017	3 344	20	2	22	0,7
2018	3 348	25	1	26	0,8
2019	3 327	31	1	32	1,0
2020	1 822	5	1	6	0,3
2021	2 734	9	0	9	0,3
2022	3 279	18	2	20	0,6
TOTALT	34 607	238	16	254	0,7

* Avser 2012–2021 urinprov och 2022 urinprov och serumprov.

Källa: Antidoping Sverige

Tabell 3.4.3.1 visar att 3 279 dopningsprov genomfördes under 2022. Till följd av kontrollerna upptäcktes och bestraffades 20 idrottare för brott mot dopningsbestämmelserna. Av dessa var 18 män och 2 kvinnor.

I figur 3.4.3.1. redovisas antalet dopningsförseelser under perioden 2004–2022, fördelade efter dopningsklass.

Figur 3.4.3.1 Antal dopningsförseelser per dopningsklass 2004–2022

* Avser dopning med EPO.

Källa: Antidoping Sverige

Antidoping Sverige sammanställer även uppgifter om den idrottsliga nivå de bestraffade befinner sig på. Resultatet (se tabell 3.4.3.2) visar att 37 procent av de bestraffade under perioden 2012–2022 tillhör kategorin motionärer, det vill säga individer som inte deltar i tävlingsssammanhang. Näst störst är gruppen elitidrottare (tävlade i individuell gren internationellt eller i landslag, och spelare inom lagbollsporters högsta serier och landslag), följd av tävlingsaktiva på lägre nivå.

Tabell 3.4.3.2 Antal bestraffade dopningsfall 2012–2022, fördelade på idrottsnivå (andel inom parentes)

År	Elit	Tävling	Motion
2012	14	9	12
2013	6	4	10
2014	16	3	18
2015	11	1	13
2016	11	5	6
2017	8	4	10
2018	9	8	9
2019	14	10	8
2020	4	1	1
2021	5	2	2
2022	9	5	6
TOTALT	107 (42%)	52 (20%)	95 (37%)

Källa: Antidoping Sverige

Empiriska tendenser Målområde 4:

Målområde 4 handlar om i vilken mån idrotten ger deltagarna möjlighet till demokrati och inflytande, samt huruvida idrotten bidrar till utveckling av god etik.

Möjlighet till inflytande mäts via statistik om ungas ledaruppdrag, samt genom omfattningen på SISU Idrottsutbildarnas utbildningsverksamhet. Riksidrottsförbundets statistik rörande ungas ledaruppdrag från 2021, vilken är den senaste mätningen, indikerade att 139 000 unga detta år var aktiva som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare/funktionär eller liknande i en idrottsförening. Detta var betydligt lägre än för motsvarande mätning 2019, och en dryg halvering jämfört med 2018. Förändringen är en uppskattning, och inte statistiskt säkerställd. SISU Idrottsutbildarnas redovisning av antalet arrangemang och deltagare i folkbildningsinsatser visar ett liknande mönster. Rimligtvis måste statistiken kopplas till pandemin och dess påföljande samhällsrestriktioner. År 2022 ökade åter SISU Idrottsutbildarnas verksamhet, och följde idrottsrörelsens återstartsprocess.

Även statistik från Svensk Antidoping visar en ökad verksamhet jämfört med pandemiåren. Under 2022 genomfördes 3 279 kontroller. Totalt fälldes 20 personer, varav 18 män och 2 kvinnor, för dopningsförelser.

Målområde 5: Idrotters internationella konkurrenskraft

Målområdet behandlar frågan om i vilken mån svensk idrott på elitnivå kan hävda sig i internationella sammanhang.

I Målområde 5 ingår sammanlagt fem indikatorer. Dessa omfattar en rad skilda aktiviteter och prestationer på elitidrottens område, från medaljer i internationella idrottstävlingar till antalet studenter vid landets riksidrottsgymnasier.

Under 2023 har Centrum för idrottsforskning haft i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad analys av ”den samlade idrottsrörelsens villkor och förutsättningar för att bedriva en konkurrenskraftig och hållbar elitidrottsverksamhet”. De uppgifter som presenteras inom målområde 5 ingår i detta arbete. För flera indikatorer har vi även kompletterat den årliga redovisningen med ytterligare information.

Uppgifter om svenska elitaktiva 2022

Totalt sett redovisade landets specialidrottsförbund⁵ 2 774 elitaktiva 2022, det vill säga idrottare på seniornivå tillhörande en landslagstrupp. Antalet ledare och tränare för landslagsverksamhet uppgick till 1 081 personer. Den könsmissiga fördelningen visar att andelen kvinnor och män bland de elitaktiva var jämn, med 51 procent män och 49 procent kvinnor. Bland ledare och tränare på landslagsnivå var däremot männen i tydlig majoritet (68 procent män mot 32 procent kvinnor) (se tabell 3.5.1). Värdena bör tolkas med försiktighet, då de delvis bygger på skattningar. Redovisat antal aktiva kvinnor respektive män ovan bygger på frågan ”Hur många aktiva har en normal landslagstrupp?” avseende just könsfördelning.

Tabell 3.5.1 Elitaktiva och tränare/ledare för landslagsverksamhet 2022

	Antal	Andel (%)
Elitaktiva kvinnor	1 347	49
Elitaktiva män	1 427	51
Kvinnliga tränare/ledare för landslagsverksamhet	341	32
Manliga tränare/ledare för landslagsverksamhet	740	68

Källa: RF/SF-data

⁵ Av de totalt 72 specialidrottsförbunden har 68 landslagsverksamhet. Det är Akademiska idrottsförbundet, Korpen, Skolidrottsförbundet och Varpaförbundet som saknar sådan. E-sportförbundet och Förbundet för Funktionell Fitness är nya medlemmar sedan 2023. Dessa ingår i denna sammanställning. Gång- och Vandrarförbundet har gått samman med Friidrottsförbundet. Underlag har inte inkommit från Cricketförbundet, Dövridrottsförbundet, Islandshästförbundet, Squashförbundet och Taekwondoförbundet.

I tabell 3.5.2 redovisas i vilken utsträckning idrottsrörelsens 63 specialidrottsförbund som redovisade landslagsverksamhet 2022 hade en jämställd sammansättning (båda könen uppgår till minst 40 procent) bland sina elitaktiva, eller om det förelåg en dominans av endera kön. Resultatet visar att sammanlagt 58 förbund (92 procent) hade en jämställd kår av elitaktiva, medan 5 förbund (8 procent) var mansdominerade. Inget förbund var kvinnodominerat. I tabell 3.5.3 redovisas därefter fördelningen av elitaktiva kvinnor och män i de förbund som inte var jämställda.

Tabell 3.5.2 Fördelning elitaktiva män och kvinnor i specialidrottsförbunden 2022

	Antal förbund	%
Kvinnodominerade (andel elitkvinnor överstiger 60 %)	0	0
Jämställda (båda kön uppgår till minst 40 %)	58	92
Mansdominerade (andel elitaktiva män överstiger 60 %)	5	8

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.3 Specialidrottsförbund med andel elitaktiva män överstigande 60 procent 2022

Förbund	Män	Kvinnor	Andel män (%)
Bilsportförbundet	28	4	88
Bordtennisförbundet	12	5	71
Tennisförbundet	9	5	64
Skateboardförbundet	5	3	63
Baseboll- och Softbollförbundet	62	39	61

Källa: RF/SF-data

Indikator 5.1 Medaljer i internationella mästerskap

Precisering: Antal erhållna medaljer i internationella mästerskap

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Källa: Specialidrottsförbunden, Sveriges Olympiska Kommitté, Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

I indikator 5.1 redovisas vanligtvis svenska idrottsprestationer i internationella mästerskap. Enligt uppgifter från Riksidrottsförbundet deltog 153 landslagstrupper i ett VM eller motsvarande mästerskap under 2022.⁶ Resultatet blev 189 medaljer, varav 82 var guld, 50 silver och 57 brons (se tabell 3.5.1.1). En jämförelse över tid visar en kraftig nedgång 2020, vilket framför allt förklaras av den timeout av internationella idrottsmästerskap som då uppstod på grund av coronapandemin. Under 2021 återupptogs successivt den internationella tävlingsverksamheten, men sammantaget blev de svenska medaljskördarna lägre än före uppehållet. Mot denna bakgrund kan 2022 betraktas som en återgång till den pre-pandemiska situationen. Antalet svenska medaljer lade sig ungefär på samma nivå. Det ska tilläggas att antalet erhållna medaljer varierar över tid och påverkas både av svenska landslagstruppers faktiska prestationer, antal mästerskap som genomförs och antal möjligheter att vinna medaljer. Bedömning av den samlade svenska elitidrottens internationella konkurrenskraft eller utveckling över tid kan således inte enbart baseras på medaljstatistik.

---

⁶ Av de totalt 72 specialidrottsförbunden har 68 landslagsverksamhet. Det är Akademiska idrottsförbundet, Korpen, Skolidrottsförbundet och Varpaförbundet som saknar sådan. E-sportförbundet och Förbundet för Funktionell Fitness är nya medlemmar sedan 2023. Dessa ingår i sammanställningen. Gång- och Vandrarförbundet har gått samman med Friidrottsförbundet. Underlag har inte inkommit från Cricketförbundet, Squashförbundet och Taekwondoförbundet.

Tabell 3.5.1.1 Svenska medaljer vid senaste VM eller motsvarande mästerskap 2012–2022

År	Guld	Silver	Brons	Totalt
2022	82	50	57	189
2021	50	38	38	126
2020	3	4	8	15
2019	73	76	75	224
2018	58	65	62	185
2017	81	78	63	222
2016	52	42	57	151
2015	59	70	87	216
2014	47	68	69	184
2013	58	83	90	231
2012	79	91	102	272

Källa: RF/SF-data

Flest medaljer 2022 togs av de trupper och förbund som redovisas i tabell 3.5.1.2 (landslagstrupper) och tabell 3.5.1.3 (förbund).

Tabell 3.5.1.2 Landslag med flest medaljer i VM eller motsvarande mästerskap* 2022

Förbund	Landslag (gren)	Totalt	Guld	Silver	Brons
Budo- och Kampsportsförbundet	Armbrytning	17	6	8	3
Castingförbundet	Flugkastning	13	5	3	5
Draghundsporförbundet	Nordisk stil/Bike/Canicross	10	4	2	4
Budo- och Kampsportsförbundet	Allstyle	8	5	3	0
Budo- och Kampsportsförbundet	Jujutsu	7	2	3	2
Frisbeeförbundet	Allround	7	3	2	2
Orienteringsförbundet	Skidorientering	7	1	4	2
Styrklyftförbundet	Klassisk bänkpress	7	4	2	1

* OS och paralympiska medaljer ingår inte.

Källa: RF/SF-data

Tabell 3.5.1.3 Specialidrottsförbund med flest medaljer i VM eller motsvarande mästerskap* 2022

Förbund	Medaljer
Budo- och Kampsportsförbundet	55
Draghundssportförbundet	15
Orienteringsförbundet	15
Castingförbundet	14
Styrkelyftförbundet	10
Frisbeeförbundet	8

* OS och paralympiska medaljer ingår inte.

Källa: RF/SF-data

Att göra jämförelser mellan idrotters internationella framgångar är alltid vanskligt. Svenska idrottares förutsättningar att ta medaljer i en specifik idrott styrs av många faktorer, såsom det internationella konkurrensläget, hur ofta mästerskapstävlingar anordnas och antalet discipliner och/eller distanser det är möjligt att tävla i. Med denna reservation är tabell 3.5.1.4 ett försök att spegla den stora mångfalden i svenska framgångar på den internationella idrottsarenan. Tabellen visar det totala antalet medaljer i VM eller motsvarande mästerskap som specialidrottsförbunden redovisat till Riksidrottsförbundet för 2021 och 2022. Anledningen till att redovisa två år är för att kompensera för att vissa idrotter inte håller världsmästerskap varje år. Tabellen visar tydligt hur antalet möjliga medaljer varierar stort mellan specialidrottsförbund. Framför allt Svenska Budo- och Kampsportsförbundet utmärker sig med goda svenska prestationer i ett stort antal idrotter eller grenar. Det ska tilläggas att jämförelser mellan specialidrottsförbund utifrån landslag och individer inte är helt rättvisande av många skäl. Vissa förbund har tävlande i lag, andra har individuella tävlande. I vissa idrotter förekommer även att svenska idrottare tävlar utan att alls tillhöra ett landslag i ett förbund. En ytterligare skillnad är att vissa specialidrottsförbund inkluderar parasport inom sin verksamhet, vilket påverkar deras medaljstatistik positivt. Vidare påverkas statistiken av att vissa specialidrottsförbund har separata landslag för män respektive kvinnor, medan andra har en gemensam landslagstrupp. Tabell 3.5.1.4 summerar således svenska framgångar i internationella mästerskap under en tvåårsperiod, men ska inte utläsas som en rangordning av svenska förbund eller landslag. Att jämföra idrottsprestationer är ett komplext område som kräver eftertanke, och att många och olika faktorer inkluderas i analysen.

Tabell 3.5.1.4 Specialidrottsförbundens medaljer i VM eller motsvarande mästerskap* 2021–2022

Förbund och landslag (gren)	2021	2022	Förbund och landslag (gren)	2021	2022
Budo- och Kampsport	17	55	Skidor	8	2
Armbrytning		17	Längd	7	
Muay thai	7	6	Alpint		1
Jujutsu	5	7	Free	1	
Allstyle		8	Skicross		1
Brasiliansk jiu-jitsu	3	1	Bowling / Bowling	8	1
Kempo		4	Flygsport	2	7
Mixed martial arts (MMA)		4	Modellflyg pylon		3
Iaido		3	Motorflyg precision		3
Jodo		3	Fallskärms hoppning	2	
Kickboxning	2	1	Konst/Motorflyg intermediate		1
Kyokushin		1	Cykel	5	3
Orientering	15	15	Mountainbike	3	1
Orientering	8	5	Para	2	1
Skidor	6	7	E-cycling		1
Mountainbike	1	2	Frisbee		8
Precision		1	Allround		7
Styrkelyft	10	10	Ultimate		1
Klassisk bänkpress	6	7	Kanot	2	6
Klassisk styrkelyft	3	2	Sprint/Para	2	2
Utrustad bänkpress	1	1	Maraton		3
Casting	2	14	Stand Up Paddling (SUP)		1
Flugkastning		13	Bågskytte		7
Casting	2	1	Fält		4
Draghundsport		15	3D		3
Nordisk stil/Bike/Canicross		10	Gymnastik	4	3
Släde/Rig/Kick		5	Trupp	3	3
Motorsport*	7	7	Trampolin/Dubbel-mini-	1	
Snöskoter	6	3	Biljard / Pool	3	3
Dragracing		1	Bilsport / Bilsport	3	3
Enduro		1	Skidskytte / Skidskytte	6	
Isracing		1	Skridsko-/Kälk-/Rullidrott**	3	3
Speedway		1	Long-track Speed Skating	2	3
Track	1		Para/Bob	1	

Förbund och landslag (gren)	2021	2022	Förbund och landslag (gren)	2021	2022
Dragkamp / Dragkamp	3	2	Rodd / Rodd/Kustrodd	1	2
Curling	3	1	Segling	2	1
Curling	1	1	Jolle	1	1
Curling/Mixed dubbel	1		Segling 470	1	
Para/Rullstol	1		Vattenskidor/Wakeboard	3	
Issegling / Issegling		4	Wakeboard (inkl. para-)	2	
Ridsport	2	2	Vattenskidor (inkl. para-)	1	
Hoppning	1	2	Bordtennis / Bordtennis	2	
Fält	1		Judo / Judo	2	
Simning / Simning		4	Triathlon / Kort- och långdistans	2	
Sportdykning	2	2	Tyngdlyftning / Tyngdlyftning	2	
Undervattensfotografering	2	1	Bandy / Bandy		1
Fridykning		1	Brottning / Fristil	1	
Innebandy / Innebandy	2	1	Danssport / Boogie Woogie		1
Klättring / Skidalpinism	3		E-sport*** / Rocket League		1
Parasportförbundet		3	Friidrott**** / Friidrott		1
Alpint		2	Handboll / Handboll	1	
Rullstolsinnebandy		1	Skyttesport / Gevär		1

* OS och paralympiska medaljer ingår inte

** Källksportförbundet gick per 1 januari 2021 samman med Skridskoförbundet (numera Svenska Skridsko-, Kålk- och Rullidrottsförbundet; SweSports).

*** E-sportförbundet är ny medlem sedan 2023 och ingår i sammanställning.

**** Uppgifter från Gång- och Vandrarförbundet ingår, då förbunden gått samman.

Källa: RF/SF-data

Centrum för idrottsforskning har länge redovisat antalet svenska placeringar vid de olympiska sommar- och vinterspelen samt Paralympics. I tabellerna 3.5.1.5 och 3.5.1.6 redovisas svenska prestationer i olympiska spel under perioden 2000–2022.

Tabell 3.5.1.5 Sveriges resultat vid sommar-OS 2000–2021

Olympiska spel	Antal svenska deltagare					Placering					Totalt placering 1–8
	1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a			
2020 Tokyo*	137	3	6	0	3	8	4	4	1	29	
2016 Rio de Janeiro	154	2	6	3	0	6	3	3	2	25	
2012 London	136	1	4	3	5	5	4	5	2	29	
2008 Peking	123	0	4	1	5	5	4	3	9	31	
2004 Aten	115	4	2	1	8	5	2	1	4	27	
2000 Sydney	158	4	5	3	5	2	6	4	3	32	

* Tokyo 2020 genomfördes 2021.

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

Tabell 3.5.1.6 Sveriges resultat vid vinter-OS 2002–2022

Olympiska spel	Antal svenska deltagare					Placering					Totalt placering 1–8
	1:a	2:a	3:a	4:a	5:a	6:a	7:a	8:a			
2022 Peking	116	8	5	5	7	4	5	2	4	40	
2018 PyeongChang	110	7	6	1	5	9	6	7	8	49	
2014 Sotji	106	2	7	6	2	4	5	6	3	35	
2010 Vancouver	105	5	2	4	8	3	2	3	3	30	
2006 Turin	105	7	2	5	4	3	4	0	5	30	
2002 Salt Lake City	102	0	2	5	4	2	2	2	2	19	

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

I tabell 3.5.1.7 redovisas antal svenska deltagare, samt resultat vid paralympiska sommar- respektive vinterspel, under perioden 1988–2022. Tabellen visar att både antalet deltagare och nationer ökat markant sedan 1988 – och därmed även konkurrensen om medaljer. För svenskt vidkommande går denna trend även att utläsa i förlorade positioner i den sammanlagda nationsplaceringen, liksom antalet erhållna medaljer, framför allt i paralympiska sommarspel.

En jämförelse mellan sommar- respektive vinterspelen visar att svenska paralympier tagit flest medaljer under sommarspelen, men att Sveriges nationsplacering varit något bättre i vinterspelen. Jämförelser mellan sommar- och vinterspelen är dock problematiska, eftersom antalet idrottsgrenar och deltagande nationer är betydligt högre i det paralympiska sommarprogrammet.

Tabell 3.5.1.8 redovisar svenska olympiska och paralympiska idrottsprestationer under 2022 fördelade på specialidrottsförbund och gren.

Tabell 3.5.1.7 Sveriges resultat i Paralympics 1988–2022

	Antal deltagare/ Antal nationer	Sveriges nationsplacering	Svenska medaljer		
			1:a	2:a	3:a
Paralympiska sommarspel					
2020 Tokyo*	4 393/162	50	1	5	2
2016 Rio de Janeiro	4 328/159	49	1	4	5
2012 London	4 302/164	29	4	4	4
2008 Peking	3 951/146	24	5	3	4
2004 Aten	3 808/135	21	8	7	6
2000 Sydney	3 881/122	29	5	6	10
1996 Atlanta	3 259/104	13	12	14	11
1992 Barcelona	3 001/83	18	7	22	9
1988 Seoul	3 060/60	6	42	38	23
Paralympiska vinterspel					
2022 Peking	558/46	12	2	2	3
2018 PyeongChang	567/49	24	0	1	0
2014 Sotji	538/45	11	1	2	1
2010 Vancouver	502/44	19	0	0	2
2006 Turin	474/38	19	0	0	1
2002 Salt Lake City	416/36	19	0	6	3
1998 Nagano	562/31	19	0	1	5
1994 Lillehammer	471/31	8	3	3	2
1992 Tignes/Albertville	365/24	12	1	1	2
1988 Innsbruck	377/22	9	3	7	5

* Tokyo 2020 genomfördes 2021.

Källa: Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté

Tabell 3.5.1.8 Sveriges resultat vid vinter-OS och i paralympiska vinterspelen 2022

Förbund och gren	Guld	Silver	Brons	Totalt
OLYMPISKA SPEL				
Skidförbundet				9
Freeski (big air)			1	
Freeski (slopestyle)			1	
Längdskidor (sprint)	1			
Längdskidor (sprint)		1		
Längdskidor (sprintstafett)		1		
Längdskidor (stafett)			1	
Puckelpist	1			
Skicross	1			
Storslalom	1			
Skidskytteförbundet				4
Skidskytte (jaktstart)		1		
Skidskytte (masstart)		1		
Skidskytte (sprint)		1		
Skidskytte (stafett)	1			
Curlingförbundet				3
Curling	1			
Curling			1	
Curling (mixed dubbel)			1	
Skridsko-, Käilk- och Rullidrottsförbundet				2
Skridsko (10 000 m)	1			
Skridsko (5 000 m)	1			
PARALYMPISKA SPEL				
Parasportförbundet				6
Alpin skidåkning (slalom)	1			
Alpin skidåkning (störtlopp)			1	
Alpin skidåkning (superkombination)	1			
Längdskidor (fri stil)		1		
Längdskidor (klassisk stil)			1	
Längdskidor (sprint)			1	
Curlingförbundet				1
Rullstolscurling		1		

Källa: Sveriges Olympiska Kommité (SOK), Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommité

Indikator 5.2 Medaljkapacitet i skilda idrotter (utgått)

Precisering: Antal elitaktiva/lag (medaljpositioner) med kapacitet att ta medalj i OS eller VM, fördelade på kön respektive vinter-/sommaridrott.

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: Sveriges Olympiska Kommitté

Centrum för idrottsforskning har under perioden 2010–2017 redovisat Sveriges Olympiska Kommittés (SOK) mått på svenska olympiers ”medaljkapacitet”. Måttet är avsett att spegla svenska elitaktivas potential att ta medalj i internationella tävlingssammanhang, och baseras på tidigare genomförda prestationer. Medaljkapacitet anses idrottare ha, som tagit medalj i högsta internationella konkurrens ett flertal gånger under den senaste tvåårsperioden.

År 2017 ändrade SOK sina uppföljningsrutiner, med följderna att man inte längre kan redovisa dessa uppgifter.

Indikator 5.3 Kostnader för landslagsverksamhet

Precisering: Specialidrottsförbundens utgifter för landslagsverksamhet, inklusive förberedelse för landslagsverksamhet

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Specialidrottsförbunden

I denna indikator redovisas specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet. Uppgifterna ger på flera sätt värdefull information om villkoren i svensk elitidrott. Jämförelser av landslagskostnader över tid kan ge en indikation på om idrottsrörelsens sammanlagda investeringar i elitverksamhet ökar eller minskar. Analyser av landslagskostnader i förhållande till förbundens totala omsättning speglar specialidrottsförbundens olika ekonomiska förutsättningar, liksom deras idrottspolitiska prioriteringar.

Måttet redovisas emellertid med två viktiga förbehåll. För det första kan ett förbunds landslagskostnader inte likställas med en specifik idrotts totala kostnader för elitidrottsaktiviteter. Landslagsverksamhet är en viktig del av elitidrotten, men långt ifrån den enda. En mer komplett bild av elitidrottsrelaterade intäkter och utgifter i olika idrotter måste inte minst även inkludera ekonomiska uppgifter från lokala föreningar för exempelvis seriespel i högsta divisioner, eller för förberedelser jämte deltagande i mästerskapstävlingar.

För det andra finansierar specialidrottsförbunden sina elitidrottsutgifter, inklusive landslagskostnader, på många och skilda sätt. För vissa idrotter är statliga bidrag en avgörande finansieringskälla. För andra finansieras verksamheten i stor utsträckning via marknadsintäkter. Jämförelser av specialidrottsförbundens utgifter för landslagsverksamhet måste således ta i beaktande att förbundens totala omsättning ibland kan vara betydligt större än deras statliga bidrag.

År 2022 redovisade Riksidrottsförbundets specialidrottsförbund⁷ en total omsättning på 2 702 miljoner kronor. Samma år redovisade förbunden kostnader för sina landslag på drygt 742 miljoner kronor. Det motsvarar 27 procent av den totala omsättningen.

I tabell 3.5.3.1 redovisas samtliga specialidrottsförbunds landslagskostnader 2022. Tabellen bekräftar att förbundens kostnader är mycket ojämnt fördelade. Högst utgifter hade Svenska Fotbollförbundet, med dryga 172 miljoner kronor. Lägst utgifter redovisade Svenska Isseglarförbundet, med 137 000 kronor.

---

⁷ Av de totalt 73 specialidrottsförbunden har 68 landslagsverksamhet. Det är Akademiska idrottsförbundet, Korpen, Skolidrottsförbundet och Varpaförbundet som saknar sådan. E-sportförbundet och Förbundet för Funktionell Fitness är nya medlemmar sedan 2023. Dessa ingår i sammanställningen. Underlag har inte inkommit från Taekwondoförbundet.

Tabell 3.5.3.1 Specialidrottsförbundens* verksamhetsstöd för elitidrott, faktiska kostnader för landslag, totala omsättning samt kostnader för landslag i relation till total omsättning 2022

Förbund	Stöd elitidrott (kr)	Kostnader landslag (kr)	Total omsättning (kr)	Kostnader landslag, andel av total omsättning (%)
Fotboll	4 000 000	172 175 000	694 610 000	25
Skidor**	6 950 000	101 438 000	86 867 000	117
Ishockey**	2 880 000	85 721 263	158 944 000	54
Skidskytte**	1 540 000	28 970 000	24 960 506	116
Ridsport	5 080 000	25 273 639	132 339 000	19
Handboll**	4 450 000	24 978 000	97 083 000	26
Golf	1 860 000	20 337 000	176 870 000	11
Friidrott***	2 350 000	18 903 000	121 654 000	16
Innebandy**	2 550 000	16 825 971	100 036 596	17
Basketboll	2 440 000	14 300 000	56 364 000	25
Gymnastik	2 270 000	13 081 527	61 054 523	21
Parasport	5 970 000	12 900 000	72 867 000	18
Segling	2 950 000	12 872 830	33 945 692	38
Kanot	2 190 000	11 600 400	19 124 280	61
Orientering	2 960 000	11 440 667	53 984 000	21
Simning	2 430 000	11 035 496	62 186 000	18
Volleyboll	2 020 000	9 432 000	20 329 111	46
Badminton**	1 180 000	8 800 000	22 766 729	39
Tennis	1 190 000	8 750 000	50 121 000	17
Curling**	2 700 000	8 400 000	13 993 818	60
Bordtennis	2 750 000	8 092 036	29 008 131	28
Cykel	2 190 000	7 367 000	25 515 761	29
Skyttesport	2 570 000	6 608 118	27 848 024	24
Bandy**	520 000	6 207 321	21 708 763	29
Judo	1 920 000	5 779 000	20 120 376	29
Skridsko-/Kälk-/Rull.	1 050 000	5 700 000	11 984 447	48
Motorsport	770 000	5 687 000	50 403 640	11
Budo och Kampsport	1 390 000	5 591 623	26 952 462	21
Brottning	2 100 000	5 238 000	18 903 878	28
Bowling**	2 040 000	4 208 000	23 773 713	18
Bilsport	1 090 000	3 730 000	45 264 732	8
Rodd	480 000	3 541 000	7 648 414	46
Amerikansk Fotboll****	400 000	3 500 000	11 536 261	30
Dövidrott		3 447 517	8 604 308	40
Konståkning	1 100 000	3 372 275	20 695 078	16
Bågskytte	320 000	3 104 745	8 883 693	35
Triathlon	1 080 000	2 793 622	13 592 571	21

Förbund	Stöd elitidrott (kr)	Kostnader landslag (kr)	Total omsättning (kr)	Kostnader landslag, andel av total omsättning (%)
Klättring	870 000	2 740 000	11 837 990	23
Boxning	480 000	2 534 481	13 225 102	19
Karate	680 000	2 417 268	12 696 681	19
Bangolf	360 000	2 334 937	7 562 573	31
Rugby	400 000	2 296 181	7 337 083	31
Base-/Softboll/Lacrosse		2 226 234	5 800 881	38
Mångkamp	125 000	2 174 000	4 457 321	49
Styrkelyft	900 000	2 036 499	9 537 867	21
Cheerleading	200 000	2 010 000	11 735 957	17
Tyngdlyftning	670 000	1 936 000	7 626 524	25
Fäktning	310 000	1 473 498	6 778 130	22
Vattenskidor/Wakeb.	350 000	1 331 727	4 956 739	27
Skateboard	550 000	1 250 000	8 249 067	15
Danssport	200 000	1 200 000	11 722 580	10
Cricket		1 154 898	7 861 987	15
Draghundsport	370 000	1 146 945	4 481 150	26
Padel		1 100 000	10 872 493	10
Sportdykning		1 096 868	8 490 727	13
Islandshäst		966 514	10 760 935	9
Dragkamp		880 372	1 680 447	52
Squash**	200 000	850 000	3 759 088	23
Frisbee		810 000	4 923 452	16
Flygsport	380 000	796 000	6 613 547	12
Biljard**	180 000	725 000	3 735 940	19
Boule		640 957	8 313 869	8
Dart**	330 000	523 000	4 691 093	11
Gång och Vandring		444 000	2 191 327	20
Casting		307 558	3 249 654	9
Issegling		137 000	2 213 467	6

* Akademiska idrottsförbundet, Korpen, Skolidrottsförbundet och Varpaförbundet saknar landslagsverksamhet. Taekwondoförbundet har inte erhållit ekonomiskt stöd på grund av värdegrundsavvikelse, och har heller inte inkommit med uppgifter. E-sportförbundet och Förbundet för Funktionell Fitness är nya medlemmar sedan 2023. Dessa två redovisar 730 092 respektive 217 361 kronor i kostnader för landslag.

** Förbund med brutet räkenskapsår, redovisningen avser då 2022–2023.

*** Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Förbundet har inkluderat utbetalt stöd (Covid-19) i de totala intäkterna (i redovisningen för 2020 och 2021 har detta korrigerats).

**** Landhockeyförbundet gick per 1 januari 2022 samman med Amerikansk Fotbollförbundet (numera Förbundet för amerikansk fotboll, flaggfotboll och landhockey; SWE3).

Källa: RF/SF-data

I tabell 3.5.3.1 redovisas det verksamhetsstöd som specialidrottsförbunden erhållit för elitidrott via Riksidrottsförbundet. Högst stöd erhöll Svenska Skidförbundet, följt av Svenska Parasportförbundet och Svenska Ridsportförbundet. Tolv förbund beviljades inget verksamhetsstöd för elitidrott 2022. Totalt uppgick bidraget till närmare 90 miljoner kronor. Beloppet kan jämföras med de totala kostnaderna för landslagsverksamhet, som uppgick till drygt 740 miljoner.

Tabell 3.5.3.1 visar även specialidrottsförbundens kostnader för landslag i relation till deras totala omsättning. För sex förbund utgjorde landslagskostnaderna mer än hälften av den totala omsättningen. Två förbund, Svenska Skidförbundet och Svenska Skidskytteförbundet, redovisade andelar överstigande 100 procent. Detta beror på att förbunden har en så kallad koncernstruktur. Som exempel har Svenska Skidförbundet placerat stora delar av sin verksamhet, däribland landslagsverksamhet, marknadsföring samt nationella och internationella tävlingar, i det helägda dotterbolaget Ski Team Sweden AB. För majoriteten av förbunden var emellertid andelen landslagskostnader i relation till den totala omsättningen 25 procent eller mindre.

Ytterligare ett sätt att åskådliggöra de stora skillnaderna i specialidrottsförbundens landslagskostnader är att gruppera förbunden i olika utgiftskategorier. Resultatet visas i tabell 3.5.3.2. Av tabellen framgår att de nio förbunden med störst landslagskostnader svarade för knappt 70 procent av utgifterna för samtliga 68 förbund, som redovisat kostnader för landslagsverksamhet.

Dessa nio förbund hade en sammantagen landslagskostnad på drygt 494 miljoner kronor. Den stora majoriteten förbund hade dock betydligt lägre utgifter. Hela 39 förbund redovisade landslagsutgifter understigande fem miljoner kronor. Tillsammans svarade de sistnämnda för nio procent av specialidrottsförbundens totala landslagskostnader.

Tabell 3.5.3.2 Specialidrottsförbundens kostnader för landslagsverksamhet 2022, grupperade

Kostnader	Antal förbund	Totala kostnader i varje kategori (kr)	Varje kategoris andel av totala kostnader (%)
Över 15 miljoner kr	9	494 621 873	67
10–15 miljoner kr	7	87 230 920	12
5–10 miljoner kr	13	91 652 098	12
1–5 miljoner kr	26	60 156 695	8
Under 1 miljon kr	13	8 027 854	1
TOTALT	68	741 689 440	100

Källa: RF/SF-data

Slutligen redovisas även landslagskostnadernas utveckling över tid. Som framgår av tabell 3.5.3.3 minskade förbundens samlade kostnader för landslagsaktiviteter kraftigt 2020, jämfört med för åren strax före pandemin. Den närmast kontinuerliga ökningen av landslagskostnader under det senaste decenniet bröts då tvärt. Åren 2021 och 2022 ökade åter landslagskostnaderna. Det är även en ökning jämfört med kostnaderna för 2019, vilket gör att den kontinuerliga ökningen åter framträder.

Tabell 3.5.3.3 Specialidrottsförbundens landslagskostnader och totala omsättning 2012–2022

År	Kostnader landslag (miljoner kr)	Kostnader landslag, andel av total omsättning (%)	Total omsättning (miljoner kr)
2022	742	27	2 702
2021	683	28	2 434
2020	421	22	1 899
2019	638	31	2 044
2018	681	31	2 214
2017	528	28	1 894
2016	545	29	1 886
2015	455	26	1 748
2014	442	26	1 704
2013	561	33	1 694
2012	462	27	1 704

Källa: RF/SF-data

Indikator 5.4 Deltagare i talangutvecklingsverksamhet (utgått)

Precisering: Antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar

Uppgiftslämnare: Sveriges Olympiska Kommitté

Källa: Sveriges Olympiska Kommittés topp- och talangprogram

Indikator 5.4 skapades ursprungligen för att redovisa antal deltagare i förbundsövergripande elitsatsningar. Indikatorn tillkom mot bakgrund av den samlade och fleråriga elitsatsning som inrättades 2009 och pågick fram till 2012. Efter 2012 har indikator 5.4 i stället baserats på antalet deltagare i SOK:s topp- och talangprogram. Eftersom detta program i dag helt och hållet finansieras av privata medel, ingår verksamheten inte längre i det statligt finansierade idrottsstöd som Centrum för idrottsforskningens indikatorer avser att följa.

Indikator 5.5 Specialidrott i gymnasieskolan

Precisering: Antal flickor och pojkar vid riksrekryterande idrottsgymnasier

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Källa: Riksidrottsförbundet

För ungdomar på hög idrottslig nivå finns inom ramen för riksidrottsgymnasierna möjlighet att kombinera gymnasiestudier med en elitsatsning. Systemet är utformat så att studenterna läser ett nationellt gymnasieprogram, och utnyttjar studiemomentet Individuellt tillval för sin specialidrott. I tabell 3.5.5.1 redovisas riksidrottsgymnasiernas dimensionering under perioden 2014–2026, fördelad på treårsperioder.

Tabell 3.5.5.1 Riksidrottsgymnasier (RIG) 2014–2026, dimensionering angiven i antal elever

	2014–2017	2017–2020	2020–2023	2023–2026
Specialidrottsförbund	31	30	28	36
Anordnarkommuner	43	40	38	39
RIG-orter	52	51	48	51
Elever (per tre år)	1 229	1 224	1 075	1 018

Källa: Riksidrottsförbundet

Enligt Riksidrottsförbundet ska specialidrottsförbunden fördela sina platser enligt principen att det underrepresenterade könet ska uppgå till minst 40 procent.

Empiriska tendenser Målområde 5:

Målområde 5 redovisar statistik om svensk elitidrotts möjlighet att konkurrera om medaljer i internationella sammanhang. För 2020 blev resultatet mycket begränsat, till följd av den globala timeout som coronapandemin medförde. Under 2021 bärgades totalt 126 medaljer av svenska landslagstrupper under VM eller motsvarande. Resultatet är lägre än för åren före pandemin, men samtidigt ett konkret uttryck för det internationella idrottsutbytet återkomst. Motsvarande medaljtilldelning för 2022 var 189, varav 82 var guld, 50 silver och 57 brons. Detta motsvarar prepandemiska nivåer.

Specialidrottsförbundens samlade kostnader för landslagsaktiviteter minskade kraftigt 2020 jämfört med för åren strax före coronapandemin. Den närmast kontinuerliga ökningen av landslagskostnader under det senaste decenniet bröts då tvärt. År 2021 och 2022 var landslagskostnaderna 683 respektive 742 miljoner

kronor. Det är en ökning jämfört med kostnaderna för 2020 och 2019, vilket gör att den kontinuerliga ökningen åter framträder.

Slutligen visar statistiken att förbundens kostnader för landslagsverksamhet varierar kraftigt. De tre förbunden med högst landslagskostnader svarar för knappt 50 procent av de totala utgifterna för de 68 förbund som redovisat utgifter för sådan. Parallellt redovisar 39 förbund sammanlagda landslagskostnader på under fem miljoner kronor vardera.